

DIALOGGRUPPE
– om forebyggelse som alternativ til anbringelse ●

SFi DET NATIONALE
FORSKNINGSCENTER
FOR VELFÆRD

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 10-13 ÅR

DIALOGGRUPPE – OM FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL ANBRINGELSE

11:29

DELRAPPORT 4

METTE LAUSTEN
ANNE-KIRSTINE MØLHOLT
HELLE HANSEN
LISE HEINER SCHMIDT
ANNE-CATHERINE LEGENDRE

11:29

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 10-13 ÅR

DIALOGGRUPPE – OM FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL
ANBRINGELSE

DELRAPPORT 4

METTE LAUSTEN
ANNE-KIRSTINE MØLHOLT
HELLE HANSEN
KATRINE SCHJØDT VAMMEN
LISE HEINER SCHMIDT
ANNE-CATHERINE LEGENDRE

KØBENHAVN 2011

SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 10-13 ÅR. DIALOGGRUPPE – OM
FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL ANBRINGELSE. DELRAPPORT 4

Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk

Afdelingen for børn og familie

Undersøgelsens følgegruppe:

Anne-Dorthe Hestbæk, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Turf Böcker Jakobsen, SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Geert Jørgensen, LOS og Børnesagens Fællesråd

Lene Jørgensen, FBU ForældreLANDSforeningen

Trine Møller Lagoni, Servicestyrelsen

Annette Juul Lund, Børnerådet

Mia Nordstrand, TABUKA

Jessie Brender Olesen, KL – Kommunernes Landsforening

Jakob Brixtofte Petersen, Servicestyrelsen

Jette Wilhelmsen, Børns Vilkår

ISSN: 1396-1810

ISBN: 978-87-7119-036-6

e-ISBN: 978-87-7119-037-3

Layout: Hedda Bank

Forsidefoto: Peter Hove Olesen

Oplag: 600

Tryk: Rosendahls – Schultz Grafisk A/S

© 2011 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 33 48 08 00

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.

Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

	FORORD	7
	RESUMÉ	9
1	INDLEDNING	15
	Præsentation af projektet	15
	Udvalgte kommuner og foranstaltninger	18
	Rapportens struktur	19
2	VIDENSOPSAMLING OM FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER FOR 10-13-ÅRIGE	23
	Præsentation af vidensopsamlingen	23
	De 10-13-årige børn	25
	Forebyggende foranstaltninger for 10-13-årige	32
	Opmærksomhedspunkter fra vidensopsamlingen	40

3	MARIAGERFJORD KOMMUNE: BØRNEFAMILIEGRUPPEN	43
	Målgruppe, formål og indhold	43
	Henvisning og visitering	47
	Metoder	48
	Medarbejdere og faglighed	52
	Organisering og ledelse	53
	Samarbejde med andre	54
	Dokumentation og resultater	55
4	THISTED KOMMUNE: ÅDALEN - SYDTHY BØRNEHUS	59
	Målgruppe, formål og indhold	59
	Henvisning og visitering	64
	Metoder	66
	Medarbejdere og faglighed	68
	Organisering og ledelse	69
	Samarbejde med andre	70
	Dokumentation og resultater	71
5	AALBORG KOMMUNE: GODTHÅBSKOLEN	75
	Målgruppe, formål og indhold	75
	Henvisning og visitering	83
	Metoder	84
	Medarbejdere og faglighed	86
	Organisering og ledelse	87
	Samarbejde med andre	88
	Dokumentation og resultater	89
6	ÅRHUS KOMMUNE: LEJLIGHEDEN 1. TH.	93
	Målgruppe, formål og indhold	93
	Henvisning og visitering	100

	Metoder	102
	Medarbejdere og faglighed	103
	Organisering og ledelse	104
	Samarbejde med andre	105
	Dokumentation og resultater	106
7	NØGLETALSANALYSE MED FOKUS PÅ 10-13-ÅRIGE	109
	Præsentation af nøgletal	109
	Strukturelle forhold i kommunerne	110
	Sociale forhold i kommunerne	112
	Kommunal praksis i forhold til forebyggelse og anbringelse	117
	Opmærksomhedspunkter fra nøgletalsanalysen	122
8	STATUS FOR EFFEKTEVALUERINGEN FOR 10-13-ÅRIGE	125
	Præsentation af data til effektevalueringen	125
	Resultater fra dataindsamling	127
	Karakteristik af de 10-13-årige	130
	Opmærksomhedspunkter fra dataindsamlingen	145
9	OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER I FOREBYGGENDE ARBEJDE MED 10-13-ÅRIGE	149
	Præsentation af sammenfatningen	149
	Målgruppe, formål og indhold	150
	Henvi sning og visitering	153
	Metoder	153
	Medarbejdere og faglighed	154
	Organisering og ledelse	155
	Samarbejde med andre	156
	Dokumentation og resultater	157

BILAG	159
Bilag 1: Henvisningsskema, Ådalen i Thisted Kommune	160
Bilag 2: Familiekonsulentrapport, Ådalen i Thisted Kommune	163
Bilag 3: Samarbejdsaftale for familiekonsulentarbejde, Ådalen i Thisted Kommune	165
Bilag 4: Vejledningskontrakt, Godthåbskolen i Aalborg Kommune	167
Bilag 5: Udviklingsplan og procedurer til tværfagligt behandlingsmøde, Godthåbskolen i Aalborg Kommune	169
LITTERATUR	174
SFI-RAPPORTER SIDEN 2010	179

FORORD

Dette er den fjerde delrapport om projektet 'Dialoggruppe – om forebyggende foranstaltninger som alternativ til anbringelse', der er et projekt igangsat af Servicestyrelsen. Projektet løber frem til foråret 2013 og gennemføres af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd i samarbejde med COWI A/S.

Projektets overordnede formål er at udvikle viden, som kan bruges af landets kommuner til at iværksætte den støtte og hjælp, som udsatte børn og unge har behov for, og herigennem sikre deres trivsel og udvikling. Projektet bygger på omfattende datamateriale om 23 forebyggende foranstaltninger i 10 udvalgte kommuner fordelt over hele landet. Foranstaltningerne er alle – på nær ét – tilbud baseret på lov om social service § 52, stk. 3. De 10 udvalgte kommuner, der deltager i projektets 4-årige periode er: Assens, Brøndby, Faxe, Fredericia, Helsingør, Hillerød, Mariagerfjord, Thisted, Aalborg og Århus.

Igennem projektperioden vil der løbende udkomme delrapporter. Afslutningsvis vil der udkomme en rapport, som sammenfatter hele projektet, samler op på de endelige resultater og dermed peger på, hvad der er god praksis. Udvælgelsen af kommuner og foranstaltninger til at deltage i projektet blev beskrevet i delrapport 1 (Lausten m.fl., 2010a). I delrapport 2 til delrapport 6 præsenteres foranstaltningerne for de forskellige aldersgrupper, og det indsamlede datamateriale analyseres med henblik på at foretage en effektevaluering af foranstaltningerne.

Hensigten med denne delrapport 4 er at tegne et billede af det forebyggende arbejde centreret omkring børn i alderen 10-13 år. Herudover præsenteres der i delrapporten relevant forskning på området ud fra et nationalt såvel som et internationalt perspektiv.

Delrapport 4 er udarbejdet af projektleder på dialogprojektet seniorforsker Mette Lausten, videnskabelig assistent Anne-Kirstine Mølholt, videnskabelig assistent Helle Hansen og student Katrine Schjødt Vammen, der alle er ansat ved SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd. Herudover indgår seniorkonsulent Lise Heiner Schmidt fra COWI A/S i projektgruppen. Lise Heiner Schmidt har i samarbejde med seniorkonsulent Anne-Catherine Legendre, ligeledes fra COWI A/S, bidraget med kapitlerne 3-6, der præsenterer de forebyggende foranstaltninger for 10-13-årige.

Projektet følges løbende af en styregruppe, der ud over projektgruppen består af fuldmægtig Trine Møller Lagoni og fuldmægtig Jakob Brixtofte Petersen fra Servicestyrelsen, fuldmægtig Maja Marker fra Børnekontoret i Socialministeriet samt konsulent Jessie Brender Olesen fra Kommunernes Landsforening (KL). Der er ligeledes nedsat en følgegruppe (se kolofonen), som kommenterer det faglige indhold af rapporterne. Cathrine Mattsson fra Professionshøjskolen Metropol har været ekstern referee på delrapport 4. Alle – de 10 kommuner, styregruppen, følgegruppen og Cathrine Mattsson – takkes for deres gode kommentarer.

København, august 2011

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

DIALOGPROJEKTET

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd gennemfører projektet 'Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse' i samarbejde med COWI A/S. Projektet er finansieret af Servicestyrelsen og løber over en 4-årig periode fra foråret 2009 til foråret 2013. Denne rapport er den fjerde af seks delrapporter, som vil udkomme i tilknytning til projektet.

Det overordnede formål med projektet er at afdække kommunernes brug af forebyggende foranstaltninger som alternativ til anbringelse. Projektet skal tilvejebringe en bred og anvendelig viden om forebyggende foranstaltninger, der på sigt kan være medvirkende til at udvikle god praksis. Projektet skal herved bidrage til, at alle landets kommuner kan blive bedre i stand til at iværksætte den støtte og hjælp, som udsatte børn og unge har behov for, så deres trivsel og udvikling sikres.

Temaet for delrapport 4 er forebyggende foranstaltninger i kommunerne for børn i alderen 10-13 år. Omdrejningspunktet i rapporten er følgelig den viden, som vi på nuværende tidspunkt har indsamlet under projektførelsen omkring det forebyggende arbejde med 10-13-årige.

Igennem projektførelsen vil 10 udvalgte kommuners praksis, erfaringer og resultater i 23 forebyggende foranstaltninger for børn og unge med særlige behov blive kortlagt, analyseret, målt og vurderet. Det er vigtigt at bemærke, at projektets formål ikke er at foretage en effekt-

evaluering, der sammenligner forebyggende foranstaltninger med anbringelse. I projektet fokuserer vi på forebyggende foranstaltninger, der fungerer som alternativer til anbringelse ifølge kommunerne selv.

DE 10-13-ÅRIGE BØRN

Børn i alderen 10-13 år har igennem længere tid været en del af skole- og fritidssystemet. Det må derfor forventes, at børnene er godt bekendt med både kulturen og det sociale system, der gør sig gældende i de forskellige institutioner. Forældrene og hjemmet repræsenterer de stabile rammer i hverdagen, samtidig med at venner får en stadig stigende betydning og er afgørende for barnets socialisering og udvikling. Da såvel hjemmet som skole- og fritidsliv spiller en central rolle i de 10-13-åriges liv, er det vigtigt, at der er et godt samarbejde mellem disse forskellige arenaer.¹

Når børn kommer i 10-13-års-alderen, vil en lille del begynde at udvise en risikoadfærd, idet de gør sig deres første erfaringer med at ryge og drikke alkohol samt prøve andre og hårdere former for rusmidler. Det er derfor elementer, som er vigtige at have fokus på som en del af en tidlig indsats for herved at kunne forhindre en eventuel negativ udvikling hos det enkelte barn, allerede når børnene gør deres første erfaringer.

FORSKNING OM FOREBYGGENDE ARBEJDE BLANDT 10-13-ÅRIGE

De evidensbaserede programmer, som tages i brug for aldersgruppen, er primært programmer, som tager udgangspunkt i børnenes tilknytning til skolen, hvorudfra der arbejdes med børnenes faglige kundskaber, venskabsrelationer og familieforhold. Selvom de beskrevne programmer i denne rapport tager udgangspunkt i børnenes skolegang, er fokus på familien stadig meget vigtig. Mange af de beskrevne foranstaltninger i dialogprojektet inkluderer familiebehandling, da familien er den centrale base for de fleste børn, uanset alder.

---

1. Ved arena forstås et socialt og fysisk handlingsrum eller et område for deltagelse. Arenaer kan være afgrænset geografisk, markedsført eller på grundlag af uformel eller formel organisering. En skoleklasse eller et sted, hvor venner mødes, er vigtige sociale arenaer for socialisering og netværksdannelse (Bø, 2000).

PRAKSIS I FOREBYGGENDE ARBEJDE BLANDT 10-13-ÅRIGE

De fire foranstaltninger, der præsenteres i rapporten, arbejder forebyggende med børn i alderen 10-13 år og har efter eget udsagn succes med deres forebyggende arbejde. Foranstaltningerne er endnu ikke effektevaluerede, så succesen beror på de enkelte kommuners, foranstaltningers og forældrene til de indskrevne børns vurdering. De fire foranstaltninger er:

- Børnefamiliegruppen i Mariagerfjord Kommune
- Ådalen – Sydthy Børnehus i Thisted Kommune
- Godthåbskolen i Aalborg Kommune
- Lejligheden 1. th. i Århus Kommune.

Præsentationerne af foranstaltningerne er skrevet på baggrund af interview og casestudier i de fire foranstaltninger, hvor der blandt andet er foretaget interview med den enkelte foranstaltningsleder, medarbejdere, brugere og kommunens børn og unge-chef.

Igennem interviewene med foranstaltningerne har vi afdækket en række fællestræk i foranstaltningernes praksis:

- Alle foranstaltninger tilpasser forløb til de enkelte børn (og deres familier), men i nogenlunde faste rammer
- Foranstaltningerne gør ikke brug af faste programmer, men blander metoder
- Alle medarbejdere i foranstaltningerne arbejder både individuelt (som kontaktperson) og i team
- Alle ledere af foranstaltningerne bestemmer selv, hvordan foranstaltningen styres i det daglige.

VARIATIONER I PRAKSIS

På trods af de mange ligheder blandt de udvalgte foranstaltninger med fokus på børn i alderen 10-13 år findes der også mange variationer. Det skyldes blandt andet, at kommunerne ikke er ens. Dette påvirker grundlaget for det forebyggende arbejde. Eksempelvis peger nøgletallene på, at der er forskel på, hvor stor en andel børn i alderen 10-13 år udgør af indbyggerne. Der er endvidere væsentlig forskel på, hvor stor en andel af denne gruppe der modtager forebyggende foranstaltninger og er i anbringelse. Nøgletallene peger således på centrale faktorer, som kommu-

nerne skal tage højde for ved tilrettelæggelsen af deres forebyggende arbejde.

De forebyggende foranstaltninger, som præsenteres i kapitel 3-6, varierer dog også på en række centrale punkter. Der er eksempelvis forskel på:

- antallet af ansatte pr. barn
- hvorvidt lederen af foranstaltningen sidder med i et visitationsudvalg
- hvor stor en andel af børnene i foranstaltningerne der har en anden etnisk baggrund end dansk
- foranstaltningernes varighed
- hvor lang tid der går, fra et barn henvises til foranstaltningen, til at indsatsen kan starte.

FOREBYGGENDE ARBEJDE MED 10-13-ÅRIGE

Et centralt punkt under projektet er at koble forskning og praksis og på baggrund af det fælles vidensgrundlag at udvikle eksempler på god praksis. Som en væsentlig del heraf hører en effektevaluering, hvor det gennem opstarts-, afslutnings- og opfølgingsmålinger af foranstaltningsforløb undersøges, hvad der synes at fungere i praksis, hvornår og for hvem. Den endelige effektevaluering vil foreligge ved dialogprojektets afslutning i 2013.

Den foreliggende delrapport 4 indeholder en opstartsmåling for de 10-13-årige. Det er derfor endnu ikke muligt at tegne udviklingstendenser over tid. De indledende fund peger i retning af, at de 10-13-årige, som indgår i de forebyggende foranstaltninger, er eksponeret for væsentlige problemer i deres dagligdag, som truer deres udvikling og trivsel. Behandlerne vurderer eksempelvis, at hver fjerde af børnene oplever en stor del psykisk vold i familien, at mange af børnenes familier kæmper med psykiske problemer, arbejdsløshed, økonomiske problemer, og at nogle børn udsættes for omsorgssvigt i familien.

Derudover fremhæver behandlerne, at børnene selv har en række problemer at kæmpe med i deres hverdag:

- 66 pct. af børnene vurderes at have et dårligt psykisk helbred
- 43 pct. af børnene vurderes ikke at modtage psykisk pleje og omsorg, som for eksempel at forældrene giver deres børn en følelse af sikkerhed og tillid i hjemmet

- 38 pct. af børnene har en meget uhensigtsmæssig udadreagerende adfærd
- 39 pct. vurderes at have et dårligt fysisk helbred
- 30 pct. vurderes at være udpræget overvægtige, mens 13 pct. vurderes at være udpræget undervægtige
- 24 pct. af børnene vurderes at mangle fysisk pleje og omsorg så som tilstrækkelig med mad, varmt og rent tøj.

I alt vurderes over to tredjedele af børnene i alderen 10-13 år at have betydelige problemer, som gør, at deres trivsel og udvikling adskiller sig markant fra jævnaldrenes.

Der tegner sig således et billede af en gruppe af børn, som har brug for betydelig hjælp og støtte. Børnene har forladt de trygge rammer i indskolingen og bliver stillet over for krav og egen læring og individualisering i mellemskolen. Samtidig er det imidlertid vigtigt at bemærke, at det ikke udelukkende er hos børnene, at der findes væsentlige problemer. Disse findes i høj grad også hos deres familier. Det tyder altså på, at der er udpræget belæg for, at disse børn er visiteret til særlige støtteindsatser.

INDLEDNING

PRÆSENTATION AF PROJEKTET

Servicestyrelsen igangsatte i foråret 2009 projektet 'Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse'. Projektet blev igangsat for at opnå viden om de danske kommuners forebyggende arbejde med udsatte børn og unge, efter anbringelses- og kommunalreformen trådte i kraft.

Kommunernes forebyggende arbejde med udsatte børn og unge har gennem de seneste år fået stigende opmærksomhed. Fokus i denne delrapport er på børn i alderen 10-13 år. Børn i denne aldersgruppe er især karakteriseret ved, at de nu igennem flere år har været en del af skole- og fritidssystemet. Børnene er stadig meget afhængige af forældrene, samtidig med at venner får en stigende betydning for deres socialisering og udvikling. Samtidig har børnene nået en alder, hvor de begynder at kunne se sig selv udefra og udvikle selvstændighed gennem refleksioner over sig selv og omverdenen. Alderen 10-13 år repræsenterer en livsfase, hvor en lille del børn gør deres første erfaringer med at ryge og drikke alkohol, ligesom en mindre del af børnene har deres seksuelle debut.

Udfordringen for kommunernes forebyggende arbejde med fokus på 10-13-årige er følgelig at være orienteret mod og inkludere den lange række af faktorer, som påvirker børnenes liv. Herunder er det en udfordring at skabe og vedligeholde samarbejdet med såvel forældrene som skole og fritidstilbud.

Formålet med projektet kan overordnet inddeles i tre:

- For det første ønsker vi at afdække kommunernes praksis, erfaringer og resultater i forhold til børn og unge, der tilbydes en forebyggende foranstaltning efter lov om social service § 52, stk. 3.
- For det andet ønsker vi at skabe overblik over og formidle den forskningsmæssige viden på området og herved gøre den tilgængelig og anvendelig for kommunerne.
- For det tredje skaber de udvalgte kommuners deltagelse i dialoggruppen et grundlag for erfaringsudveksling såvel mellem kommuner internt som mellem praktikere i kommunerne og forskere.

Projektet bygger på en række forskellige vidensformer, der skal bidrage til, at landets kommuner bliver bedre i stand til at opspore børn og unge med problemer og iværksætte den støtte og hjælp, som de har behov for. De enkelte kapitler i delrapporterne trækker typisk på én form for viden fra figur 1.1. Eksempelvis tegner vidensopsamlingen i de enkelte rapporter et billede af, hvad netop denne vidensform kan bidrage med i forhold til udviklingen af eksempler på god praksis inden for det forebyggende arbejde. Delrapporterne slutter af med et sammenfattende kapitel, hvor viden kobles på tværs af kapitlerne og de forskellige vidensformer.

Det afsluttende kapitel i hver delrapport præsenterer og kobler således den samlede viden på tværs af en række forskellige metodetilgange såsom vidensopsamling, casestudier med kommunernes egen vurdering af foranstaltningerne og status for dataindsamlingen til effektevalueringen blandt de deltagende forebyggende foranstaltninger. Strukturen på det afsluttende kapitel er inspireret af Business Excellence-modellen² og gennemgår nedenstående punkter for at afdække sammenhænge mellem indsats (foranstaltning) og resultater:

- Målgruppe, formål og indhold

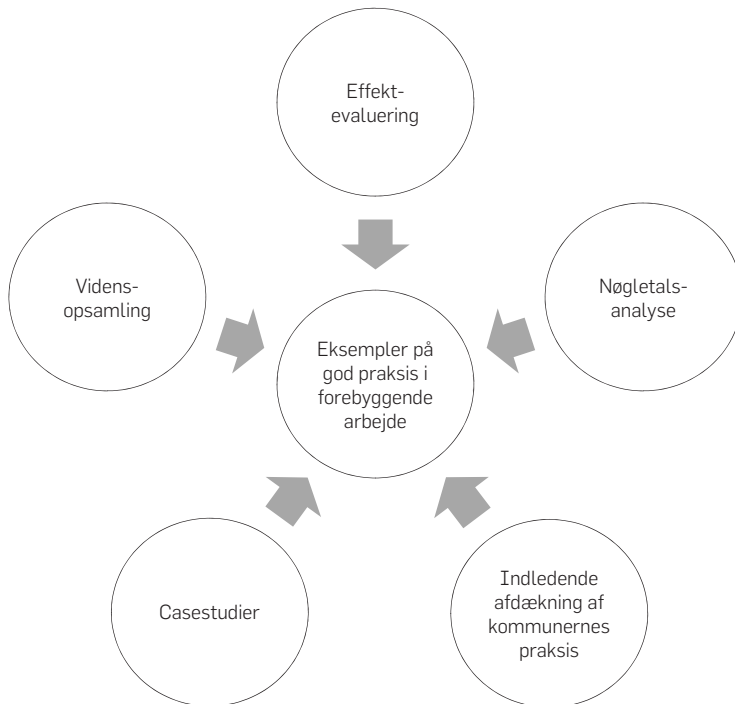
2. Business Excellence-modellen er et ledelsesværktøj, der kan give et billede af en virksomheds strategiske udvikling ved at synliggøre sammenhængen mellem indsats og resultater. Grundtanke i Business Excellence-modellen er, at der skal være sammenhæng mellem alle dele af en organisation, fra de strategiske beslutninger, over allokering af ressourcer og gennemførelse af det besluttede, til tilfredsheden både blandt medarbejdere og kunder (Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling, 2010) – Kunder er i vores 'virksomhed' de børn, der visiteres til de forebyggende foranstaltninger, og deres forældre.

- Henvisning og visitering
- Metoder
- Medarbejdere og faglighed
- Organisering og ledelse
- Samarbejde med andre
- Dokumentation og resultater.

Ved projektafslutningen i 2013 vil disse sammenfattende kapitler fra de forskellige delrapporter blive samlet og videreudviklet, således at projektet på baggrund af effektevalueringen af foranstaltningerne og rapporternes sammenfatninger vil pege på eksempler på god praksis i det forebyggende arbejde.

FIGUR 1.1

Projektets forskellige vidensformer.

UDVALGTE KOMMUNER OG FORANSTALTNINGER

Udvælgelsen af kommuner og foranstaltninger til at deltage i projektet, som blev foretaget ved det samlede projekts start, bygger på en spørgeskemaundersøgelse blandt alle landets kommuner, en nøgletalsanalyse samt telefoninterview med en række kommuner for herigennem at få et uddybende kendskab til deres forebyggende praksis. Der er 10 kommuner og 23 foranstaltninger, som deltager i dialogprojektet. Under udvælgelsen var der blandt andet fokus på at opnå en spredning i såvel foranstaltningernes målgrupper som i deres indhold. De udvalgte kommuner og foranstaltninger fremgår af tabel 1.1.

Der er store variationer imellem de udvalgte foranstaltninger i de 10 kommuner. Blandt andet er målgruppen opdelt i fem aldersgrupper, 0-4-årige, 5-9-årige, 10-13-årige, 14-17-årige og 18-22-årige, da der er forskellige problemstillinger og behov i de enkelte aldersgrupper. Det betyder, at det forebyggende arbejde varierer alt efter målgruppens alder. Eksempelvis er samtlige forebyggende foranstaltninger inden for aldersgruppen 0-4 år tilrettelagt som familiebehandling, mens forebyggende foranstaltninger rettet mod aldersgruppen 14-17 år især består af kontaktperson-ordninger og fritidstilbud målrettet den enkelte unge.

Forebyggende foranstaltninger rettet mod 10-13-årige er til gengæld ofte tilrettelagt som skole- og fritidstilbud. Det er med andre ord vigtigt at tage udgangspunkt i de enkelte aldersgruppers særlige behov ved tilrettelæggelsen af forebyggende foranstaltninger. Desuden kan det forebyggende arbejde være tilrettelagt som gruppearbejde, mens der andre gange arbejdes en-til-en, og i endnu andre foranstaltninger arbejdes der på begge måder.

Det overordnede formål med projektet er, som nævnt ovenfor, at udvikle eksempler på god praksis i forhold til et bredt spektrum af forebyggende foranstaltninger med udgangspunkt i, hvilken foranstaltning der fungerer hvordan, hvornår og for hvem. Vi ønsker med andre ord ikke at begrænse os til en særlig målgruppe eller en særlig form for forebyggende arbejde, og vi har derfor prioriteret variation blandt de deltagende foranstaltninger. Samtidig vil vi ved hjælp af dataindsamlingerne lave en objektiv effektevaluering af foranstaltningerne op mod hinanden, således at det ikke kun er kommunernes og foranstaltningernes egne ord, der ligger til grund for eksemplerne på god praksis.

TABEL 1.1

Oversigt over de udvalgte 10 kommuner og de 23 forebyggende foranstaltninger, samt hvilken målgruppe den enkelte foranstaltning retter sig imod.

Kommune	Foranstaltning	0-4 år	5-9 år	10-13 år	14-17 år	18-22 år
Assens	Projekt Brahesholm				X	X
	Heldagsskolen Ådalen		X	X	X	
Brøndby	Kontaktnetværket			X	X	X
	Bakkegården		X	X		
Faxe	Familiegrupper				X	X
	Familiecenter	X	X	X	X	X
Fredericia	Basement			X	X	X
	Børnehuset		X	X	X	
Helsingør	Basen			X	X	X
	Det lille Familiehus	X				
Hillerød	Børnehuset Buen		X	X		
	Ullerødskolen		X	X		
	Fødsel-spædbarn-samarbejdet	X				
Mariagerfjord	Børnefamiliegruppen	X	X	X	X	
	Eget værelse kombineret med kontaktperson og familiebehandling				X	X
	Værkstedsplads				X	
Thisted	Ådalen – Sydthy Børnehus		X	X	X	
	Familien i vækst – sårbare gravide og familier med små børn	X				
Aalborg	Netværksjægerne				X	X
	Godthåbskolen		X	X	X	
Århus	Ungeteam – Syd				X	X
	Lejligheden 1. th. Vuggestedet	X	X	X	X	

Anm.: En af Mariagerfjord Kommunes udvalgte foranstaltninger, 'Særlig fokus på hjemgivelse', er skiftet ud med 'Børnefamiliegruppen'. Det skyldes, at indholdet af den tidligere indsats nu er lagt ind i lovgivningen efter Barnets Reform, således at foranstaltningen er gjort overflødig. Vi har derfor i samråd med Servicestyrelsen valgt at fokusere på Børnefamiliegruppen i stedet for.
Kilde: Indledende spørgeskemaundersøgelse til samtlige af landets kommuner samt telefoninterview.

RAPPORTENS STRUKTUR

Temaet for delrapport 4 er kommunernes forebyggende foranstaltninger for 10-13-årige. I kapitel 2 'Vidensopsamling om forebyggende foranstaltninger for 10-13-årige' præsenteres forskningsbaseret viden omkring det forebyggende arbejde med 10-13-årige. Kapitlet omhandler såvel

dansk som international forskning på området. Herudover beskrives erfaringer med forskellige metodiske tilgange i det forebyggende arbejde med skolebørn og deres familier. Den viden, som indgår i kapitlet, er udvalgt på baggrund af forskningsbaserede kriterier.

Fra kapitel 3 til kapitel 6 præsenteres de fire udvalgte forebyggende foranstaltninger, der har 10-13-årige som målgruppe. Kapitlerne er skrevet af Lise Heiner Schmidt og Anne-Catherine Legendre fra COWI A/S. De fire foranstaltninger, som præsenteres, er:

- Børnefamiliegruppen i Mariagerfjord Kommune (kapitel 3)
- Ådalen – Sydthy Børnehus i Thisted Kommune (kapitel 4)
- Godthåbskolen i Aalborg Kommune (kapitel 5)
- Løjigheden 1. th. i Århus Kommune (kapitel 6).

Præsentationerne bygger på følgende former for dataindsamlingsmetoder: deskstudy af diverse skriftligt materiale om de fire foranstaltninger, som eksempelvis detaljerede beskrivelser af foranstaltningerne, beskrivelser af ydelse og formål, grundlagspapirer, arbejdsbeskrivelser, samarbejdsaftaler, virksomhedsplaner, ydelseskataloger, statusrapporter, evalueringer og lignende, besøg i foranstaltningerne og interview med lederen, med to-tre af foranstaltningens medarbejdere og med en til to forældre med børn i foranstaltningen samt interview med kommunens børn og unge-chef. Kapitlerne er struktureret ens med inspiration fra Business Excellence-modellen.

I kapitel 7, 'Nøgletalsanalyse med fokus på 10-13-årige', videreføres nøgletalsanalysen fra de forrige delrapporter. Nøgletal er information, der på en overskuelig måde belyser strukturen og udviklingen i den enkelte kommune. I præsentationen af de kommunale nøgletal tager vi udgangspunkt i danske kommuner generelt, men med særlig fokus på nøgletallene for de 10 udvalgte kommuner. Nøgletalsanalysen i denne delrapport er koncentreret omkring de forhold, der gør sig gældende for 10-13-årige. Eksempelvis ser vi i kapitlet nærmere på andelen af 10-13-årige i kommunerne, andelen af 10-13-årige i forebyggende foranstaltninger og andelen af 10-13-årige i anbringelse. Alle tal i analysen bygger på offentlig tilgængelig information fra Danmarks Statistik.

I kapitel 8, 'Status for effektevalueringen for 10-13-årige', tegnes et billede af de 10-13-årige, som er indskrevet i de forebyggende foranstaltninger, som indgår i vores undersøgelse. Udgangspunktet er de ind-

samlede data fra de udvalgte foranstaltninger. Først er der en kort præsentation af metoden, som effektmålingen bygger på. Herefter præsenteres status på og de foreløbige resultater af dataindsamlingen. Kapitlet indeholder en baseline for dataindsamlingen for de 10-13-årige, hvilket vil sige, at de præsenterede data er baseret på opstartsmålinger. Det er derfor kun muligt at tegne et indledende billede af de 10-13-årige børn, som er indskrevet i de udvalgte forebyggende foranstaltninger. Vi kan først i 2013 foretage en effektevaluering med sammenligning af opstarts- og afslutningsmålinger, hvor der vil udkomme en samlet rapport, hvor alle resultater fra effektevalueringen på alle aldersgrupper præsenteres. Dataindsamlingen vil fortsætte for alle aldersgrupper frem til sommeren 2012.

Afslutningsvis præsenteres 'Opmærksomhedspunkter i forebyggende foranstaltninger med 10-13-årige' i kapitel 9. I dette kapitel kan kommunerne hente information omkring, hvad de skal være særlig opmærksomme på ved tilrettelæggelsen af forebyggende foranstaltninger for 10-13-årige. Kapitlet bygger på såvel erfaringerne og resultaterne fra de forebyggende foranstaltninger, der indgår i projektet, på forskningsbaseret viden, nøgletalsanalysen og de foreløbige resultater fra indskrivningsskemaerne. Kapitlet kobler således de forskellige former for viden til en samlet oversigt.

VIDENSOPSAMLING OM FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER FOR 10-13-ÅRIGE

PRÆSENTATION AF VIDENSOPSAMLINGEN

Dette kapitel ser nærmere på, hvordan socialt udsatte familier og deres børn i alderen 10-13 år kan identificeres, og hvilke evidensbaserede programmer som er udviklet til at forebygge begyndende vanskeligheder eller en videreførelse af vanskeligheder fra tidligere. I 10-13-årsalderen har barnet gennem en længere periode været en del af skole- og fritidssystemet. Det må følgelig forventes, at de fleste er godt bekendt med både kulturen og det sociale miljø, der gør sig gældende i de forskellige institutioner (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008). Forældrene og hjemmet repræsenterer de stabile rammer i hverdagen, men vennerne får en stadig større betydning og er afgørende for barnets socialisering og identitetsudvikling. Som det gjorde sig gældende for de 5-9-årige, er et godt forhold både i skolen og mellem skole og hjem ligeledes vigtigt for barnets trivsel i 10-13-årsalderen.

Mange af de evidensbaserede programmer holder sig ikke inden for de aldersgrupper, som dialogprojektet har defineret, men spredt sig over flere aldersgrupper. Nedenstående tabel 2.1 indeholder en oversigt over de evidensbaserede programmer, der er gennemgået i de tidligere delrapporter.

TABEL 2.1

Evidensbaserede programmer, præsenteret i de tre tidligere delrapporter.

Delrapport	Evidensbaseret program	Aldersgruppe
<i>Delrapport 1</i> – Introduktion	Multisystemisk Terapi (MST)	12-18 år
	Funktionel Familierapi (FFT)	11-18 år
	Parent Management Training (PMT)	3-12 år
	De Utrolige År (DUÅ)	0-12 år
<i>Delrapport 2</i> – 0-4 år	Minding the Baby	0-2 år
	Klar til Barn	Gravide
	MellowParenting	0-5 år
	Parents as First Teachers (PAFT)	0-3 år
<i>Delrapport 3</i> – 5-9 år	Familierådslagning	0-22 år
	De Utrolige År (Dinosaurusskolen)	0-12 år
	Home Instruction for Parents of Preschool Youngsters (HIPPPY)	3-6 år
	En Kommunikationsmetode (KOMET)	3-12 år
	Positive Parenting Program (Triple P)	0-18 år
	Positiv Læring i Adfærd og Samspil (PALS)	Hele skolen
	Problem Solving Skills Training (PSST)	5-13 år

Kilde: Lausten m.fl., 2010a, 2010b, 2011.

Forskningen, som dette kapitel bygger på, er udvalgt på baggrund af flere kriterier. Forskningen skal omhandle metode- og effektbeskrivelser af forebyggende eller behandlende indsatser over for socialt udsatte børn i alderen 10-13 år og deres forældre. Forskningsdesignet skal være velbeskrevet, og beskrivelsen af den studerede foranstaltning skal være systematisk og i overensstemmelse med de videnskabelige kriterier, som forskningsdesignet beskriver. Endvidere skal forskningen så vidt muligt være evidensbaseret og have en vis dokumenteret effekt over for det pågældende problem, der er programmets fokus.

Den indhentede forskningslitteratur kan overordnet inddeles i to typer: 1) Forskeres artikler om egen forskning vedrørende programmer eller foranstaltninger og 2) Oversigtsværker, hvori den eksisterende forskning er beskrevet.

Litteraturgennemgangen i dette kapitel er begrænset til den forskning, som er publiceret i perioden 1997-2011. Den anvendte forskning og litteratur stammer hovedsageligt fra Skandinavien og USA. Dette kan skyldes, at søgningen er foretaget på danske, svenske, norske og engelske ord, således at evidensbaseret forskning på andre sprog ikke bliver opfanget.

DE 10-13-ÅRIGE BØRN

Børn kommer i vore dage hurtigt ud i andre sociale sammenhænge end familien, hvorved en dobbeltsocialisering finder sted (Dencik, 1999). I nyere barndoms sociologi anses børn for at være sociale aktører frem for at 'blive socialiseret' (Dencik, 1999), og det er gennem samspillet og kommunikationen med andre aktører, at barnet skaber sin egen virkelighed og lærer at agere på forskellige sociale arenaer, som alle stiller forskellige krav til adfærd og kompetencer. Når børn deltager aktivt, søger de 'ubevidst' efter gruppetilhørsforhold. Derfor har jævnaldrende, og hvordan de agerer på forskellige sociale arenaer, så stor betydning for børns socialisering.

I takt med at barndomsforskningen har bevæget sig væk fra at være voksenfokuseret (at barndommen forbereder børn til voksenlivet) over mod et mere barncentreret perspektiv (Dencik, 1999), hvor børn bliver aktive medbestemmende forbrugere med egne penge, har marketingindustrien de senere år sat stadig større fokus på især gruppen af 'tweens'. Tweens-begrebet er opstået i marketinglitteraturen i slutningen af 1980'erne (Rasmussen, 2011). Begrebet bruges primært om børn mellem 8 og 12 år, der beskrives som 'in between' det at være små børn og teenagere. Marketingindustriens interesse for tweens som forbrugere kan sammenlignes med den store interesse for teenagere, da teenagebegrebet blev opfundet i 1950'erne, hvor gruppen af unge mennesker (13-19 år) begyndte at få større selvstændighed, særlig smag og ønsker – og ikke mindst flere penge, de kunne bruge (Rasmussen, 2011).

VENNERNES ROLLE

I forhold til at sikre barnets sundhed og trivsel er det vigtigt med blandt andet et velfungerende fritidsliv (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008). Livet uden for skolen er blandt andet præget af organiserede og uorganiserede aktiviteter i og uden for hjemmet. Organiserede aktiviteter er aktiviteter, som barnet er tilmeldt og dyrker på bestemte dage, som eksempelvis håndbold, fodbold og lignende. Uorganiserede aktiviteter er primært samvær med venner. Netop vennernes betydning for denne aldersgruppe er afgørende. Denne gruppe befinder sig aldersmæssigt et sted imellem at være barn og begyndende teenager. Det varierer fra barn til barn, hvor hurtigt denne udvikling går, men overordnet sker der en række større eller mindre ændringer – ikke mindst socialt. Barnet befin-

der sig i en udviklingsfase, hvor det begynder at bevæge sig væk fra forældrene og i højere grad at orientere sig mod sine jævnaldrende (Baviskar & Dahl, 2009). Vennerne giver barnet accept, bekræftelse, udfordringer og støtte, hvilket får stor betydning for barnets hverdag og udvikling generelt (Jørgensen, Holstein & Due, 2001). Ifølge SFI's børneforløbsundersøgelse af årgang 1995 fremgår det videre, at der for de 11-åriges vedkommende er en klar sammenhæng mellem det at have mindst en god ven og at være tilfreds med sit liv (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008). Venskabet med jævnaldrende kan altså betragtes som en beskyttelsesfaktor for barnets trivsel og udvikling.

Samtidig eksisterer der en række risikofaktorer i relation til jævnaldrende, eksempelvis mobning og gruppepres. Mobning kan blokere den proces, et barn gennemgår i sit forhold til jævnaldrende og sin egen udvikling, da accepten fra de jævnaldrende udebliver. Mobning kan resultere i en usikkerhed hos barnet, problematisere dets samvær med venner samt være belastende for barnets helbred og trivsel. Finder mobningen sted i skoletiden, kan det yderligere påvirke barnets lyst til at møde op og deltage i skolens aktiviteter. Herved risikerer mobningen at have en negativ længerevarende betydning for barnets udvikling i livet, hvilket kan resultere i lavt selvværd, ensomhed og manglende faglige kundskaber (Jørgensen, Holstein & Due, 2001). Gruppepres i forhold til alkohol, rygning, hash eller brug af lightergas er lige så problematisk som mobning. Hvor mobning er en form for eksklusion, er gruppepres en form for inklusion i visse sociale netværk, som samtidig virker ekskluderende i forhold til andre (Pedersen & Kolind, 2010). Børn, der føler sig marginaliseret på en række områder, kan derfor let udvikle et bestemt rusmiddelbrug og derigennem opleve rusmidlet som en form for inklusion i en mindre subkultur.

FRITIDSAKTIVITETERNES BETYDNING

De organiserede aktiviteter har lige så stor betydning for barnets trivsel som de uorganiserede aktiviteter (Baviskar & Dahl, 2009). En undersøgelse af de 11-årige børns hverdagsliv og trivsel viser, at andelen af børn fra ressourcetsvage familier, der ikke går til en fast organiseret fritidsaktivitet, er tre gange højere end andelen af børn fra ressourcestærke familier (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008). Der er tale om en bekymrende fordeling, da fritidsaktiviteter betragtes som centrale for barnets trivsel.

Når det gælder fritidsaktiviteter, skelnes der yderligere mellem de fysisk aktive og de fysisk inaktive aktiviteter. Der er for 11-15-årige en signifikant negativ sammenhæng mellem, hvor meget tid der bruges på fysisk aktivitet, og tiden, der bruges foran tv'et og computeren. Jo mere tid barnet bruger på tv og computer, jo mindre tid bruger det på fysisk aktivitet og vice versa (Sundhedsstyrelsen, 2010). Fysisk aktivitet er med til at holde kroppen sund og rask og kan forebygge en række sygdomme (Sundhedsstyrelsen, 2004). Samtidig kan fysisk aktivitet fremme det almindelige velbefindende og fungere som en beskyttelsesfaktor i forhold til både fysisk og psykisk trivsel. Omvendt kan visse former for fysisk inaktivitet, som eksempelvis et højt tv-forbrug, være skadeligt for barnets sundhed og trivsel og dermed karakteriseres som en risikofaktor i forhold til fysisk og psykisk trivsel (Baviskar & Dahl, 2009; Sundhedsstyrelsen, 2010).

BEGYNDENDE RISIKOADFÆRD

Begrebet risikoadfærd er en fællesbetegnelse for faktorer, der kan bidrage til en negativ trivsel og udvikling for barnet, lige fra tobaksrygning, over drikkeri, hashrygning, narkotikabrug, til ubeskyttet sex og kriminalitet. De 10-13-årige er kendetegnet ved, at de er nået en alder, hvor flere stifter bekendtskab med risikoadfærd som rygning og indtagelse af alkohol. Sundhedsstyrelsen har udført en undersøgelse af de 11-15-åriges livsstil og sundhedssvaner i 2008, hvoraf det fremgår, at 30 pct. af de 11-årige drenge og 14 pct. af de 11-årige piger har prøvet at drikke mindst én genstand ved mindst én lejlighed (Sundhedsstyrelsen, 2010). Når det gælder fænomenet 'bingedriking' (et engelsk udtryk for, at personen drikker store mængder alkohol med det bevidste formål at blive beruset på kort tid), så har 12 pct. af både de 13-årige piger og drenge prøvet dette. Generelt fremgår det, at der er sket en stigning i de 11-15-åriges alkoholforbrug i perioden fra 2006-2008. Yderligere fremgår det af samme undersøgelse, at 28 pct. af både drenge og piger har prøvet at ryge en hel cigaret. Rygning er i sig selv kun en risiko for personens helbred, men da en risikoadfærd ofte fører til en anden form for risikoadfærd – tobaksrygning, drikkeri, narkotikabrug og kriminalitet viser stor samvariation – er det nærliggende at tro, at de i et vist omfang udspringer af de samme årsager (Balvig, Holmberg & Sørensen, 2005). Baggrunden for børns forbrug af alkohol og cigaretter er yderst kompleks, idet mange faktorer spiller ind. Forskning viser dog tydeligt, at barnets familie og

venner har en betydning for dets alkoholforbrug og rygeadfærd (Jørgensen, Holstein & Due, 2001; Sundhedsstyrelsen, 2010; Urberg, Degirmencioglu & Pilgrim, 1997). Det er ikke entydigt, hvorvidt det er barnets nærmeste ven, vennegruppen som helhed eller forældres restriktioner, der har den afgørende betydning for barnets alkohol- og cigaretforbrug (Jørgensen, Holstein & Due, 2001; Urberg, Degirmencioglu & Pilgrim, 1997). Noget tyder dog på, at alle tre faktorer spiller ind.

Ser vi nærmere på barnets vennegruppe, er der minimum fire årsager til, at et barn begynder at drikke alkohol og ryge cigaretter. For det første er der større risiko for, at barnet begynder at ryge eller drikke, hvis dets nærmeste ven gør det (Jørgensen, Holstein & Due, 2001). For det andet kan det at drikke alkohol og ryge fungere adgangsgivende i forhold til at blive en del af en vennegruppe. Barnet kan udvise risikoadfærd, hvis det ønsker at passe ind i en specifik gruppe, hvis norm er at udøve denne adfærd. For det tredje kan barnet på forhånd være en del af en vennegruppe, der med tiden udvikler en fælles risikoadfærd. For det fjerde kan barnet på forhånd selv have kendskab til rygning og alkohol. Derfor søger barnet mod en gruppe, der har erfaring inden for dette område (Urberg, Degirmencioglu & Pilgrim, 1997). Disse strategier stemmer godt overens med undersøgelser, der viser, at børn, der føler sig fremmedgjorte i skolen, søger at skabe en identitet og normdannelse i grupper uden for skolen. Der kan eksempelvis være tale om, at de søger denne identitetsskabelse i de nævnte vennegrupper (Jørgensen, Holstein & Due, 2001).

I forhold til forældrenes betydning for, hvorvidt et barn drikker alkohol eller ryger, viser det sig eksempelvis ved rygning, at piger er mest påvirket af, hvorvidt der ryges i hjemmet. Drenges daglige rygning er kun afhængig af forældrenes rygning, hvis den nærmeste ven også ryger (Jørgensen, Holstein & Due, 2001). Når det gælder forbruget af alkohol, har forældrenes opdragelse, deres eget forbrug samt deres holdning til alkohol en betydning. Ligeledes er det afgørende, hvor lettilgængelig alkoholen er for barnet i hjemmet. Med tiden betyder venners normer mere og mere end forældrenes normer (Jørgensen, Holstein & Due, 2001).

Ser vi tingene i et større perspektiv, så er der også visse betingelser i vort samfund, der påvirker børnenes alkohol- og cigaretforbrug. Der er her tale om faktorer som lovgivning (for eksempel aldersgrænsen for køb af alkohol og tobak, og hvor afgiftsbelagt alkohol og cigaretter

er) samt kulturelle normer – altså vores holdning til alkohol i landet generelt (Jørgensen, Holstein & Due, 2001).

ANDRE TYPER AF RISIKOADFÆRD

Ud over brugen af rusmidler befinder de 10-13-årige sig i en alder, hvor der er fare for, at de stifter bekendtskab med anden risikobetonet adfærd såsom at pjække fra skole, stjæle, ødelægge andres ting og lignende. Tal fra Sundhedsstyrelsen viser, at der er sket en stigning i andelen af 11-15-årige, der har pjækket mindst en skoledag inden for de seneste 30 dage, fra 9 pct. i 2006 til 13 pct. i 2008 (Sundhedsstyrelsen, 2010). For de 11-13-årige gælder det desuden, at det primært er drengene, der pjækker, hvorimod billedet ændrer sig i de ældre aldersgrupper (Sundhedsstyrelsen, 2010). Det er vigtigt at have fokus på disse elever og forsøge at fastholde dem i skolen, så problemet ikke udvikler sig. Som tidligere nævnt vil disse elever ofte søge andre arenaer eller aktiviteter, der muligvis indebærer mere alvorlig risikoadfærd, som eksempelvis hærværk og tyveri.

TABEL 2.2

Risiko- og beskyttelsesfaktorer for 10-13-årige knyttet til individet.

	Risikofaktorer	Beskyttelsesfaktorer
Individet	Mobning	Gode sociale relationer til jævnaldrende
	Højt tv-forbrug	Faste fritidsaktiviteter
	Rygning	Fysisk aktivitet
	Indtagelse af alkohol	
	Pjækkeri	
	Tyveri	
	Destruktiv adfærd	

Kilde: Jørgensen, Holstein & Due, 2001; Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008; Sundhedsstyrelsen, 2010.

Spørger man de 11-årige selv, har langt de færreste stjålet eller været destruktive over for andres ting. Flest har prøvet at tage penge fra deres forældre uden at få lov, mens enkelte har taget slik, frugt, musik, spil eller kosmetik i en butik. Lidt flere drenge end piger har udøvet destruktiv adfærd. Således har 2 pct. af drengene tegnet graffiti på en husmur eller lignende, mens 4 pct. har ødelagt andres ting med vilje, hvorimod det gælder for henholdsvis 1 pct. og 2 pct. af pigerne (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008). Selvom det sandsynligvis ikke går sådan for alle, så kan denne type af adfærd være en mulig indikation på, at børnene er på vej

ud i en uhensigtsmæssig udvikling, der med tiden kan blive mere alvorlig (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008).

Danmarks Statistik har i perioden 2000-2007 lavet en opgørelse over lovovertrædelser begået af udsatte mindreårige i alderen 10-14 år. Et barn defineres i denne undersøgelse af Danmarks Statistik som udsat, hvis det har været anbragt eller har modtaget en forebyggende foranstaltning. Sammenhængen mellem kriminalitet og udsathed eksisterer, hvis lovovertrædelser er sket samme år som anbringelsen eller tildelingen af den forebyggende foranstaltning. Materialet giver dog ikke grobund for at vurdere, hvad der er årsag og virkning: Det vil sige, hvorvidt det er den kriminelle handling eller foranstaltningen, der indtræffer først. Der forekommer en overrepræsentation af udsatte børn blandt de sigtede 10-14-årige i denne periode. Hovedparten af denne aldersgruppe er sigtet for lovovertrædelser som indbrud, tyveri og hærværk. Der er dog ikke kun en større andel af de udsatte børn, der bliver sigtet, men de bliver også sigtet flere gange. Således var der 2,6 sigtelser pr. barn blandt de udsatte 10-14-årige, mens der kun var 1,6 sigtelser pr. barn blandt de ikke-udsatte i 2006 (Danmarks Statistik, 2010a). Ovenstående vidner om, at det er yderst vigtigt at gøre en aktiv indsats for at komme den risiko-betonede adfærd til livs og derved undgå, at børnene kommer ind på en negativ løbebane.

FORÆLDRENES ROLLE

I og med at barnet har nået en alder, hvor det begynder at være mere selvstændigt, kommer emnet omkring medbestemmelse på banen. Med udgangspunkt i SFI's børneforløbsundersøgelse viser det sig, at forældrene til de 11-årige stadig står for stillingtagen i forhold til de mere omsorgsrelaterede forhold, såsom sengetid og tidspunkt for hjemkomst, mens der er dialog mellem forældre og barn omkring emner som lektier, fritidsaktiviteter, tv-forbrug og lignende, hvor børnene har en vis grad af medbestemmelse (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008). Omvendt befinder barnet sig i en alder, hvor betydelig involvering, støtte og faste rammer fra forældrenes side stadig er nødvendig, og hvor børn udviklingsmæssigt er på forskellige stadier for eksempel i forhold til pubertet, seksuel debut og anden adfærd (Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008).

Det kan dog være problematisk for visse forældre at skabe disse faste og stabile rammer for barnets hverdag og opvækst, hvis de selv står over for store udfordringer. Der kan være tale om en række faktorer, der

vanskeliggør forældreopgaven og dermed gør børnenes situation mere udsat end sædvanlig. Det kan eksempelvis være eneforældreskab, at forældrene har lav eller ingen uddannelse, at de har en lav indkomst og lignende (Egelund m.fl., 2008; Lausten, Hansen & Nielsen, 2010). En forløbsundersøgelse af anbragte børns udvikling og vilkår og en undersøgelse af udsatte børnefamilier i Danmark viser begge, at anbragte børns forældre og forældre til børn, der modtager forebyggende foranstaltninger, i højere grad end resten af befolkningen står over for disse udfordringer. Der er en overhyppighed af enlige mødre eller mødre, der bor sammen med en ny partner. Videre har mange af dem 9.-klasses afgangseksamen som højeste gennemførte uddannelse. Få er forsørget ved eget arbejde, og de har en lav indkomst, hvorfor forsørgerrollen er endnu vanskeligere for en enlig mor. Yderligere viser resultaterne fra forløbsundersøgelsen af anbragte børn, at flere forældre til anbragte børn har psykiatriske diagnoser og somatiske sygdomme. Flere er registreret i misbrugsregistret, flere er eller har været i fængsel, og flere har selv været anbragt som barn, end det gør sig gældende for forældre til den undersøgte årgang som helhed (Egelund m.fl., 2008).

Forældrenes egne problemer kan dermed være alvorlige risikofaktorer for barnets opvækst og trivsel (Egelund m.fl., 2008; Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008). Tabel 2.3 viser nogle af de vigtigste risiko- og beskyttelsesfaktorer, som kan blive overført fra forældre til børn.

TABEL 2.3

Risiko- og beskyttelsesfaktorer i hjemmet for de 10-13-årige og deres familie.

	Risikofaktorer	Beskyttelsesfaktorer
I hjemmet	Forældre med lav indkomst	Faste og stabile rammer
	Forældre med psykiatrisk diagnose	Forældre med overskud
	Forældre med ringe eller ingen tilknytning til arbejdsmarkedet	Barnet har indflydelse på egen hverdag
	Forældre uden uddannelse	
	Forældre med misbrug	
	Forældre, der er eller har været fængslet	

Kilde: Egelund m.fl., 2008; Lausten, Hansen & Nielsen, 2010; Mattsson, Hestbæk & Andersen, 2008.

Mattsson, Hestbæk og Andersen (2008) konkluderer på baggrund af SFI's børneforløbsundersøgelse, at betydningen af ressourcer – eller mangel på samme – i barnets hjem ikke må undervurderes. Der er mar-

kante resultater for de 11-årige, der ikke modtager forebyggende foranstaltninger eller er anbragt, der viser, at ressourcer i barnets hjem spiller en fundamental rolle for, hvordan barnet klarer sig i andre sociale arenaer som skole, fritidsliv og helbred. Ophobning af risikofaktorer i en familie kan derfor være udslagsgivende i forhold til barnets trivsel og for, om barnet har brug for støtte udefra.

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER FOR 10-13-ÅRIGE

Et vigtigt fokuspunkt i det forebyggende arbejde er gabet mellem, hvad der er kendt for at virke, og hvad der udføres i praksis (Arnesen & Sørli, 2010). Det har vist sig vanskeligt at finde relevante evidensbaserede programmer for denne aldersgruppe, der ikke er beskrevet i en tidligere rapport (se tabel 2.1), fordi mange programmer ud over de 10-13-årige også har de yngre børn som målgruppe. I de fleste tilfælde mangler undersøgelserne af programmerne en kontrol- eller sammenligningsgruppe, hvorfor det er vanskeligt at vurdere, hvorvidt foranstaltningen har haft en effekt eller ej.

De beskrevne evidensbaserede programmer henvender sig i hovedreglen til børn i skoleregi. Skolen udgør en vigtig ressource i forebyggelsen af adfærds- og mestringsproblemer blandt børn og unge. Skolen repræsenterer en speciel central arena, når det gælder forebyggelse af både sociale og psykiske problemer, fordi:

- skolen har en mere effektiv tilgang til unge mennesker og deres forældre end nogen anden social institution
- tiltag kan gives inden for barnets normale opvækst- og læringsbetingelser, læringsmiljø og under trygge rammer
- tiltag kan iværksættes både for alle udsatte grupper og for særligt udsatte enkeltbørn, uden at de stemples og stigmatiseres
- lærerne har centrale kompetencer og arbejder dagligt og over tid med eleverne (Arnesen & Sørli, 2010).

Sættes de evidensbaserede programmer, der er inddraget i dette kapitel, i forhold til programmerne fremhævet i de tidligere delrapporter, kan vi konstatere, at der sker en udvikling i programmernes karakter, efterhånden som børnene bliver ældre. I 0-4-års-alderen tillægges forældrene en

altafgørende betydning for det forebyggende program, idet barnet endnu ikke er i stand til at tage vare på sig selv. For programmer henvendt til de 5-9-årige gælder det, at forældrene stadig har en stor betydning, men at skolen inddrages i højere grad som aktør. Ser vi på programmer henvendt til aldersgruppen 10-13 år, er skolen nu trådt endnu mere i karakter, mens familien træder i baggrunden og primært figurerer i forbindelse med skole-hjem-samarbejde. Barnet betragtes i højere grad som en selvstændig aktør, der deltager aktivt i arbejdet. Flere af de programmer, der er præsenteret i de tidligere delrapporter, dækker også aldersgruppen 10-13 år. Det gælder FFT (Funktionel Familierterapi), PMT (Parent Management Training) og DUÅ (De Utrolige År) fra delrapport 1 (Lausten m.fl., 2010a), og familierådslagning, KOMET (En kommunikationsmetode), Triple P (Positive Parenting Program) og PALS (Positiv Læring i Adfærd og Samspil) fra delrapport 3 (Lausten m.fl., 2011). Selvom disse evidensbaserede programmer i høj grad også henvender sig til 10-13-årige, vil de ikke blive præsenteret i denne delrapport. I stedet vil vi koncentrere os om evidensbaserede programmer, der er fokuserede på skolen.

THE OLWEUS BULLYING PREVENTION PROGRAM

The Olweus Bullying Prevention Program er for elever i 4.-8. klasse. Programmet har til hensigt at reducere eller hindre mobning samt problemer vedrørende børn og unge, der bliver mobbeofre i folkeskolen, ved at indføre forskellige forebyggende elementer i undervisningen. Fokus lægges på tre niveauer: skole, klasse og individ. Altafgørende for programmets succes er engagementet fra lærernes side. De skal være opmærksomme på problemerne og gøre en aktiv indsats for at afhjælpe disse. Endvidere er det vigtigt, at de over for eleverne er eksplicite i deres afstandstagen til mobning.

De forebyggende aktiviteter på skoleniveau indebærer indledningsvis, at eleverne udfylder et spørgeskema specifikt udfærdiget til programmet. Herigennem skabes et overblik over, hvor stort et problem mobning er. Dernæst afholder lærerne en endagskonference på skoleniveau, hvor resultaterne fra spørgeskemaerne offentliggøres, elementer af programmet diskuteres, og der lægges en specifik implementeringsplan for programmet for resten af skoleåret. Yderligere nedsættes der en komité, der har til opgave at stå for denne fremadrettede koordinering af programmet. Komiteens medlemmer består af en repræsentant fra sko-

lens ledelse, en lærer fra hver årgang, en konsulent eller en skolepsykolog samt en forældre- og en elevrepræsentant. Afslutningsvis øges lærernes tilsyn med de steder, der på baggrund af resultaterne fra spørgeskemaet karakteriseres som 'hot spots' for mobning i skolen, eksempelvis skolegården, legepladsen og lignende.

De forebyggende aktiviteter på klasseniveau inkluderer en fastlæggelse af bestemte regler for at undgå mobning. Videre afholdes der regelmæssige møder i klassen, hvor der diskuteres forskellige emner i forhold til mobning og antisocial adfærd generelt. Disse møder indeholder yderligere forskellige aktiviteter som eksempelvis rollespil og diskussioner i små grupper, der har til formål at give eleverne indsigt i, hvor stor en skade mobning kan gøre. Programmet lægger endvidere op til, at lærerne afholder møder med elevernes forældre for at fremme deres aktive involvering i programmet.

De forebyggende aktiviteter på det individuelle niveau består af møder med de elever, der har været udsat for mobning, de, der har mobbet, og deres forældre – dels for at sikre sig, at mobningen ophører, dels for at sørge for, at ofret får den nødvendige hjælp.

Programmet blev første gang gennemført i 1983-1985 i Bergen, hvor cirka 2.500 elever i 4.-8. klasse deltog (Olweus & Limber, 2009). Her havde programmet stor succes og resulterede i en nedgang på lidt over 50 pct. i henvendelser fra elever, der henholdsvis var blevet mobbet eller havde mobbet andre. Yderligere skete der en nedgang i henvendelser vedrørende anden antisocial adfærd. I forlængelse heraf gjorde eleverne opmærksom på en tydelig forbedring, hvad angik det sociale miljø i klassen. Indtil nu er Olweus-programmet effektevalueret på mere end 30.000 elever i 4.-8. klasse i Norge (Olweus & Limber, 2009). Andre positive resultater af antimobbeprogrammet viste en nedgang i antisocial adfærd, så som pjækkeri, hærværk, tyveri og alkoholforbrug, en øget skoletrivsel for eleverne og en forbedring af det sociale klima i klassen (Olweus, 2010).

Et kvasi-eksperimentelt design³, hvor nogle klasser havde indført et højt antal komponenter fra programmet, mens andre klasser havde

---

3. Det kvasi-eksperimentelle design adskiller sig alene fra det eksperimentelle ved, at behandlings- og kontrolgruppe ikke er tilfældigt udvalgte. I dette tilfælde er alle komponenter af Olweus Bullying Prevention Program indført i behandlingsgruppen, mens det kun er nogle af komponenterne, der er indført i kontrolgruppen. For at have et eksperimentelt design skal skoleklasserne fordeles fuldt tilfældigt mellem behandlingsgruppen og kontrolgruppen.

indført færre komponenter fra programmet, viste bedre resultater med en større reduktion i problemer vedrørende mobning i de klasser, der havde indført flest komponenter fra programmet (Olweus, Limber & Mihalic, 1999). Programmet er yderligere blevet implementeret i USA, England og Tyskland, også her med positive resultater, dog med lidt dårligere resultater, end det var tilfældet i Norge (Olweus & Limber, 2009).

Ttofi & Farrington er varme fortalere for netop The Olweus Bullying Program. De finder i deres metaanalyse af 44 forskellige programmer med fokus på mobning, at Olweus Bullying Program har en signifikant effekt, når det gælder om at mindske problemet. Yderligere viser det sig, at andre programmer, som er inspireret af Olweus Bullying Program, er de mest effektive til at reducere mobning (Ttofi & Farrington, 2011). På trods af alle forsøg med Olweus Bullying Program bliver mobning reduceret med cirka 20 pct. For børn, der mobber andre børn, reduceres mobningen i gennemsnit med 20-23 pct., og for børn, der mobbes, altså mobbeofre, reduceres mobningen i gennemsnit med 17-20 pct.

Der findes mange antimobbeprogrammer, der mere eller mindre følger Olweus' program for enten at forebygge mobning eller ændre mobbeadfærden. Det mest kendte i Danmark er Kronprinsesse Mary og Red Barnets Projekt Fri for Mobberi for de 3-8-årige, inspireret af australsk antimobbepolitik. Et andet projekt er eXbus-projektet (exploring bullying in schools), hvor fokus ligger på de sociale processer, der fører til mobning (Kofod & Søndergaard, 2009). De fleste skoler har en mobbepolitik eller andre former for tiltag mod mobning og dårlig stemning i skolerne. Et tiltag, der vinder frem i mange danske skoler, er etablering af for eksempel venskabsklasser. Venskabsklasser er en ordning, som styrker relationerne mellem skolens elever og udvikler deres faglige og sociale kompetencer. Eleverne i 5. klasse får en børnehaveklasse som venskabsklasse for resten af skoletiden, hvor der hen over skoleåret er fælles arrangementer for venskabsklasserne.

BIG BROTHERS BIG SISTERS OF AMERICA (BBBSA)

Der findes i mange lande – inklusive Danmark – et organiseret system med voksen-venner til børn. Formålet er at give børn kontakt med en anden voksen end forældrene og skabe en positiv relation og rollemodel. Big Brothers Big Sisters of America (BBBSA) er en mentorordning mel-

lem et barn og en voksen. Ordningen henvender sig til børn og unge i alderen 6-18 år, der er udsatte eller opvokset i et hjem med kun en forælder, og er meget udbredt i USA. En frivillig voksen, kaldet en Big Brother eller Big Sister, matches med et barn eller en ung, kaldet en Little Brother eller Little Sister, med en forventning om, at et omsorgsfuldt og støttende forhold med tiden vil udvikle sig.

Det overordnede mål er at skabe en relation, der er tilfredsstillende for begge parter. Mere specifikke mål kan eksempelvis være en forbedring af barnets faglige niveau, barnets forhold til andre børn eller søskende, barnets hygiejne, eller at barnet udvikler en ny fritidsinteresse. På baggrund af de opstillede mål udarbejdes en specifik plan for det enkelte barn, der løbende opdateres, efterhånden som der sker fremskridt eller andre ændringer undervejs.

Barn og voksen mødes 3-5 timer pr. uge over en periode på 1 år eller længere afhængig af behov. Der er ikke på forhånd faste retningslinjer for, hvilke aktiviteter den frivillige skal foretage sig sammen med barnet. I stedet får denne råd og vejledning samt gode ideer til mulige aktiviteter fra det faste personale bag programmet. Dette svarer til 'the significant other'-tankegangen i risiko- og resiliensforskningen, hvor det er påvist, at en anden voksen end forældrene kan have betydning i barnets opvækst.

En undersøgelse løbende over 18 måneder viste, at børn, der havde deltaget i programmet, modsat børn i en tilsvarende situation, der ikke havde deltaget, klarede sig bedre fagligt, havde et forbedret forhold til deres forældre eller værge og havde færre tilfælde med voldelig adfærd. Desuden var der færre BBBSA-børn, der prøvede at drikke alkohol eller tage euforiserende stoffer, end børn i kontrolgruppen under programforløbet (Herrera m.fl., 2011; McGill, Mihalic & Grotzinger, 1998).

PROMOTING ALTERNATIVE THINKING STRATEGIES (PATHS)

Promoting Alternative Thinking Strategies er et amerikansk læringsprogram, der fremmer følelsesmæssige og sociale kompetencer samt nedsætter aggressiv adfærd og andre adfærdsproblemer hos børn i indskoling (børnehaveklasse til 3. klasse) samt i enkelte specialklasser. Dette forventes på kort sigt at føre til forbedrede sociale relationer og et forbedret læringsmiljø i klasselokalet, mens det på langt sigt skal hjælpe børnene til at undgå adfærdsproblemer i teenageårene som for eksempel aggressiv adfærd, brug af rusmidler og anden risikoadfærd. Der argumenteres for,

at kvalifikationer i forbindelse med social- og følelsesmæssig læring skal opprioriteres i skolen, da disse færdigheder er afgørende for, at børnene kan trives i en kompleks og omskiftelig hverdag med mange kulturelle udfordringer.

Programmet har fokus på at reducere børnenes adfærds- og følelsesmæssige problemer. Dette sker gennem undervisning i forbedret selvkontrol, sociale kompetencer, positive sociale relationer samt problemløsning i forhold til andre. Eleverne skal i undervisningen arbejde med sig selv og deres egne følelser og handlinger. De lærer at sætte ord på, forstå og kontrollere følelser, samtidig med at de lærer indsigt i andres situation.

PATHS indebærer tre hovedtemaer: Selvkontrol-delen, som udgør 12 timer med fokus på udviklingen af selvkontrol, følelses- og relations-delen, der udgør 56 timer, hvor der fokuseres på følelsesmæssige og relationelle forståelser, og den interpersonelle kognitive problemløsnings-del, der udgør 33 timer og fokuserer på interpersonel problemløsning. Yderligere fokuseres der på positiv selvfølelse og forbedring af kommunikation og relationer til andre. Lærerne deltager i kurser og får uddelt undervisningsmateriale, så de er rustet til at undervise børnene inden for dette område.

Man har i USA 15 års erfaring med PATHS, hvor programmet løbende er blevet udviklet og forbedret. En undersøgelse (Greenberg, Kuschè & Mihalic, 1998) viser en signifikant forbedret effekt hos børn, der har fulgt programmet inden for følgende områder:

- Forbedret selvkontrol
- Forbedret forståelse og genkendelse af følelser
- Øget evne til tackling af frustrationer
- Øget brug af effektiv konfliktløsning
- Forbedret tanke- og planlægningsfærdigheder
- Reduktion i angst og depressive symptomer
- Reduktion af adfærdsproblemer.

RINGSTEDFORSØGET

Ringstedforsøget blev gennemført i 2001-2004 og var et projekt, der handlede om unges forbrug af alkohol, tobaksrygning, narkotika, vold og anden form for kriminalitet. Forsøget tog udgangspunkt i fire centrale egenskaber ved risikoadfærden, der er afgørende for vellykket forebyg-

gelse (Balvig, Holmberg & Sørensen, 2005): Risikoadfærd starter tidligt (omkring 12-13-års-alderen). Det er derfor nødvendigt at starte tidligt, hvis man ønsker at forebygge. Risikoadfærd hænger sammen: Alkoholindtag, tobaksrygning, kriminalitet og narkotikabrug viser stor samvariation. Risikoadfærd betragtes som sjovt, spændende og ikke mindst statusgivende af de unge. Risikoadfærd er forbundet med en vis social overdrivelse, hvilket eksemplificeres ved, at størstedelen af Ringsteds unge har væsentlige overdrevne antagelser om andre unges tobaks- og rusmiddelforbrug. Ringstedforsøget ønskede at undersøge fire forhold (Balvig, Holmberg & Sørensen, 2005):

1. Er det muligt at mindske de unges overdrevne forestillinger om hinandens forhold til tobak?
2. Kan dette sprede sig til andre områder, eksempelvis mindske de unges overdrevne forestillinger om hinandens alkohol- eller narkotikaforbrug?
3. Kan mindskede overdrevne forestillinger på tobaksområdet have en formindskende effekt på de unges faktiske forbrug af og holdning til tobak?
4. Og vil det ligeledes have en formindskende effekt på de unges faktiske forbrug af eller holdning til alkohol eller narkotika?

Forsøget blev gennemført i 2001-2004 i 24 klasser på otte skoler i Ringsted Kommune, 10 5. klasser, 12 6. klasser og to 7. klasser. Der var tale om et kontrolleret eksperiment, hvor klasserne blev tilfældigt inddelt i enten forsøgs- eller kontrolgruppe. Selve kernen i forsøget var en forsøgsdag i hver af de deltagende klasser. En ung instruktør videregav resultaterne fra en spørgeskemaundersøgelse blandt eleverne selv om deres forestilling om hinandens forbrug og eget faktiske forbrug af rus- og nydelsesmidler. Efterfølgende blev de unge opfordret til i grupper at overveje, hvordan sociale overdrivelser kan opstå, og hvorfor de troede, at deres klassekammerater røg langt mere, end det egentligt var tilfældet. De blev videre opfordret til at diskutere, hvordan disse misforståelser kan forebygges, hvorefter de blev bedt om at lave et konkret forslag til en klassekontrakt, der skulle indeholde retningslinjer for, hvordan klassen ønskede at forebygge rygning. Afslutningsvist blev der i klassen udformet en fælles klassekontrakt, som alle elever underskrev.

BOKS 2.1

Eksempel på en klassekontrakt.

Vi vil ikke prale med, at vi har røget, når vi ikke har gjort det.
Hvis der er nogen, som praler, vil vi fortælle dem, at vi ikke tror på, hvad de siger.
Vi vil være kritiske over for, hvad vi ser i medierne om børn og unge, som ryger.
Vi vil minde hinanden om, at det kun er en halv procent af børn i vores alder, som ryger.
Vi vil lade være med at presse hinanden til at gøre noget, vi ikke vil.
Vi vil fortælle dem, der alligevel begynder at ryge, at vi synes, de skal lade være, og fortælle dem, at det ikke er godt for dem.

Kilde: Balvig m.fl., 2005.

Resultaterne fra forsøget er generelt positive. Der var efter forsøget og 1 år frem et markant lavere omfang af social overdrivelse i forsøgsgruppen end i kontrolgruppen. Dette gjaldt ikke kun i forhold til rygning, men også i forhold til for eksempel alkohol, hash og narkotika. Da eleverne ved måling 1 år efter forsøgsdagen gik i henholdsvis 6. eller 7. klasse, var der ganske få af eleverne, der var begyndt at ryge dagligt, hvorfor det kan være vanskeligt at sige noget om forsøgets virkning på dette tidspunkt. Det gælder dog, at der var færre elever i forsøgsgruppen end i kontrolgruppen, der røg dagligt eller til fester, skændtes med deres forældre om rygning, som havde stjålet tobak hjemme, og flere af de elever, der allerede røg, havde fortrudt, at de begyndte. Det skal dog bemærkes, at der ikke er tale om signifikante forskelle, men alle resultaterne går i den ønskede retning. I forhold til anden risikoadfærd var der væsentlig færre i forsøgsgruppen, der drak sig fulde månedligt eller havde stjålet alkohol hjemme. Antallet af episoder, hvor de unge har følt sig presset til at drikke mere, end de havde lyst til, eller spillet fulde uden at være det, var kun halvdelen af, hvad der gjorde sig gældende i kontrolgruppen. Derudover var der signifikant færre, der havde røget hash inden for det seneste år eller begået kriminalitet (Balvig, Holmberg & Sørensen, 2005).

Ringstedforsøget er videreført i andre tiltag, for eksempel Århus-eksperimentet. Århus-eksperimentet, der har kørt siden 2009, handler om at gøre skolebørnene mere bevidste om, hvad deres venner og klassekammerater gør og tænker, og på den måde påvirke deres adfærd.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FRA VIDENSOPSAMLINGEN

Forskningen fremhæver en række punkter, som det er vigtigt at være opmærksom på i forhold til det forebyggende arbejde med børn i alderen 10-13 år. Med inspiration fra Business Excellence-modellen vil vi i det følgende præsentere de opmærksomhedspunkter, som kapitlet har været med til at kaste lys over.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Børn i alderen 10-13 år er kendetegnet ved, at de stabile relationer i deres liv stadig i høj grad er familien, men at relationer herudover får en stigende betydning. Venner, skole og fritidsliv er centrale faktorer i forhold til børnenes trivsel og socialisering. Børnene befinder sig aldersmæssigt i overgangen mellem barn og teenager med store individuelle forskelle, hvilket er vigtigt at tage højde for i det forebyggende arbejde. Til forskel fra de tidligere aldersgrupper skal der her være fokus på, at jævnaldrende spiller en central rolle, og at børnene har en alder, hvor de kan stifte bekendtskab med selv at udvise risikoadfærd såsom rygning og indtag af alkohol.

Venskabsrelationernes centrale betydning betyder også, at det er vigtigt under det forebyggende arbejde at være opmærksom på at styrke barnets relationer til jævnaldrende. Forskningen peger på, at der er en sammenhæng mellem barnets tilfredshed med livet og oplevelsen af at have mindst én god ven.

Det er vigtigt, at det enkelte barn inkluderes i fritidslivet. Både for, at barnets liv struktureres efter et 'alment' børneliv, og for, at barnet får mulighed for at stifte venskaber med jævnaldrende på baggrund af sunde fritidsinteresser. Forskningen peger på, at der er en markant højere andel af børn med ressourcetsvage forældre, der ikke deltager i et organiseret fritidsliv, end af børn med ressourcestærke forældre. Det forebyggende arbejde bør derfor være centreret omkring eller i høj grad inkludere det organiserede fritidsliv.

Overordnet set er det vigtigt, at der i det forebyggende arbejde med fokus på børn i alderen 10-13 år er fokus på at bibeholde og styrke børnenes tilknytning til almenområdet. Børnene har en alder, hvor de er yderst modtagelige og sensible i forhold til de sociale relationer og bekendtskaber, som de møder i deres hverdag. Forskningen viser, at en relativ stor andel af børn i alderen 11-15 år har prøvet at pjække fra sko-

le, stjæle eller udøvet anden risikobetonet adfærd. Det er dermed centralt med en tidlig indsats, der forhindrer dannelsen af negative venskabsrelationer og en risikobetonet adfærd hos børnene.

HENVISNING OG VISITERING

Skolen er en vigtig aktør i det forebyggende arbejde med børn i alderen 10-13 år, da der her er et indgående kendskab til børnene, som styrker identificeringen af børn, der ikke trives. Skolen repræsenterer en specielt central arena, når det gælder forebyggelse af sociale og psykiske problemer, fordi skolen har en effektiv tilgang til unge mennesker. Lærerne har de centrale kompetencer, der skal til for at opspore og identificere børn og unge, der ikke trives, da de arbejder dagligt og over tid med eleverne.

METODER

Hovedparten af de evidensbaserede programmer, som har børn i alderen 10-13 år som primær målgruppe, tager udgangspunkt i barnet og har kun et begrænset fokus på forældrene. Programmerne er især centreret omkring barnets skolegang og har fokus på at forbedre barnets sociale relationer. Det sker for eksempel igennem mentorordninger eller igennem læringsprogrammer rettet mod de enkelte elever.

De beskrevne programmer tager udgangspunkt i den tidlige generelle indsats rettet mod større grupper af børn og er således ikke en individuelt orienteret indsats. Samtidig peger forskningen på, at denne aldersgruppe har særlige karakteristika og begyndende risikoadfærd, som er væsentlige at tage højde for ved valget af tilgangen til det forebyggende arbejde og valget af metode.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Skolen og det organiserede fritidsliv spiller som belyst en central rolle i 10-13-års-alderen. Disse instanser bør derfor inddrages som samarbejdspartnere i det forebyggende arbejde med børnene. Herudover bør der arbejdes på en positiv inddragelse af forældrene. Ikke desto mindre er hovedparten af de forebyggende foranstaltninger beskrevet i vidensopsamlingen primært tilrettelagt som specifik behandling af børnene med en begrænset inddragelse af forældrene. Det forekommer paradoksalt, at forældrene udelukkes fra de forebyggende foranstaltninger, når forsknin-

gen netop viser, at forældrenes problemer har stor betydning for barnets trivsel. Endvidere er forældrenes involvering i visse foranstaltninger alt-afgørende for et positivt resultat (Ttofi & Farrington, 2011).

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Det er begrænset, hvilken forskningsmæssig viden og hvilke resultater der findes omkring forebyggende foranstaltninger rettet specifikt mod enkelte børn i alderen 10-13 år. Vidensopsamlingen peger på, at de evidensbaserede programmer oftest har en bred målgruppe eller er tilrettelagt som en generel indsats, eksempelvis i skolen. En helhedsorienteret indsats for hele skolen, som eksempelvis antimobbeprogrammer, er med til at løfte hele skolen uden at stigmatisere de udsatte børn ved at tage dem ud af sammenhængen eller udstille dem specielt som udsatte børn.

MARIAGERFJORD KOMMUNE: BØRNEFAMILIEGRUPPEN

BOKS 3.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn og unge i foranstaltningen: 0-23 år
- Antal: 222 børn og unge årligt (2010)
- Årligt driftsbudget: 6,5 mio. kr.
- Antal ansatte: 20 (inklusive souschef)
- Gennemsnitlig behandlingstid: 6-12 måneder
- Teoretisk udgangspunkt: narrativ, systematisk tilgang, gestaltterapi, neuropsykologi.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Børnefamiliegruppen er en forebyggende behandlingsforanstaltning til børn og unge med specielle behov og deres familier. Formålet er at støtte børnene i de livsvilkår, de har, og så vidt muligt bibeholde børnene i eget hjem. Der tilbydes rådgivning, behandling og støtte både i og uden for hjemmet og under mange forskellige former, som er tilpassede det enkelte barn og familiens ønsker og behov.

Foranstaltningen har lokaliteter tre forskellige steder i kommunen:

Familiehuset i Mariager bruges primært til at tage familier ind til samtaler, men også til visse former for terapibehandlingsforløb med børn og voksne. Det er derfor især psykologerne og familierapeuterne, der benytter huset i deres daglige arbejde. Her afholdes dog også faglige møder og arrangementer for foranstaltningens medarbejdere. Huset ligger bekvemt i forhold til kontakten med de ansatte på Rådhuset, som ligger næsten lige over for.

Løjigheden i Hadsund benyttes primært af familiekonsulenterne med pædagogisk baggrund til gruppeforløb og aktiviteter (leg, spil, madlavning m.v.). Der er ligeledes oprettet en 'ung mor'-gruppe i samarbejde med sundhedsplejen med henblik på at vejlede unge mødre.

Medborgerhuset i Hobro er det tredje sted, hvor Familiegruppen har til huse, og her foregår stort set samme typer gruppeforløb og aktiviteter som i Løjigheden i Hadsund.

Der er stor fleksibilitet i forhold til benyttelsen af de tre steder, afhængig af hvor familierne bor, og hvor ofte behandlingen i foranstaltningens lokaler finder sted.

En del af behandlingen foregår hjemme hos familierne. Det giver mulighed for at observere, hvordan familien fungerer til dagligt, og dermed yde en mere konkret rådgivning i forhold til, hvordan visse problemer kan afhjælpes ved at ændre adfærd. En del familier føler sig mere trygge i deres eget hjem, og det kan derfor være lettere at skabe en god relation ved at rykke ud til familierne. Foranstaltningen tilbyder også praktisk-pædagogisk støtte til nogle familier. Denne støtte foregår som regel i hjemmene med fokus på at skabe nogle faste rammer og rutiner, som kan få hverdagen til at fungere bedre, så hele familien opnår en bedre trivsel. Det kan for eksempel være råd og vejledning omkring rengøring, madlavning, indkøb, tandbørstning, budgetlægning eller lektiehjælp. Der tages altid hensyn til familiens situation, og medarbejderne er opmærksomme på, at der ikke skal presses specifikke normer ned over familien, så længe det ikke er afgørende for barnets trivsel.

Der er tale om en meget bred målgruppe, som dækker aldersspændet 0-23 år og deres familier og går fra begyndende mistrivsel til børn og unge med svære problemer og dårlig trivsel. Blandt de 27 piger og 41 drenge, som p.t. er tilknyttet foranstaltningen, er 26 børn under 10 år, 28 børn er 10-13 år, og 24 unge er over 13 år. Andelen af børn med anden etnisk baggrund er stabil, men rimelig begrænset (for tiden fem

børn svarende til 7 pct.). Det skal ses i lyset af, at andelen af familier med etnisk baggrund generelt er forholdsvis lav i kommunen.

”De 10-13-årige børn i foranstaltningen er” ifølge Bo Klokkeholm, som er familiekonsulent med pædagogisk baggrund:

... særligt kendetegnede ved, at forældrene begynder at kaste håndklædet i ringen, fordi de føler sig magtesløse og ikke kan sætte grænser i forhold til deres barn. Problemerne bliver ofte tydeligere i denne alder, fordi der begynder at komme indberetninger fra skolen på grund af indlæringsvanskeligheder, begyndende fravær, problemer med at begå sig socialt, ligesom barnet kan have svært ved at klare sig i en almindelig skole. De er ikke nødvendigvis dårligt begavede, men der kan være andre elementer, der forstyrrer. Nogle gør opmærksom på sig selv ved at lave ballade, stikke af hjemmefra og lignende. Men mange af børnene er også socialt marginaliserede, ensomme og går meget for sig selv.

Foranstaltningens medarbejdere oplever ikke, at det er så almindeligt, at børnene er involveret i kriminalitet eller misbrug i denne her aldersgruppe, men hvis der er særlige problemer af den karakter, inddrages SSP altid.

BOKS 3.2

Former for støtte.

Børnefamiliegruppen tilbyder blandt andet følgende former for støtte:

- Støtte-/kontaktfunktion for børn, unge og deres familier
- Relationsarbejde mellem forældre og børn
- Individuelle samtaler, par- og familiesamtaler
- Individuelle terapeutiske forløb
- Forskellige former for gruppeforløb
- Overvåget og støttet samvær.

Foranstaltningens behandling tilpasses det enkelte barn og familie, ofte med forskellige kombinationer af behandling. Det indebærer, at personalets arbejdstider varierer og dækker tidsrummet 6.30-22.00 alle ugens

dage inklusive weekend og helligdage. Herudover stiller personalet sig også til rådighed uden for disse tider, hvis en særlig situation opstår.

Mens noget behandling målrettes den enkelte familie og det enkelte barn, er anden behandling for grupper af børn. Et eksempel herpå er en 'ungegruppe' i Lejligheden i Hadsund bestående af seks børn i alderen 10-14 år, som mødes hver 14. dag i 3 timer, hvor de sammen med to til tre familiekonsulenter laver øvelser og aktiviteter som eksempelvis at lave mad, male, spille og lege. En-to gange om året overnatter børnegruppen også i foranstaltningen. Formålet er at udvikle børnenes sociale relationer og venskaber, ligesom de skal lære at tøjle deres temperament, lære omgangstone osv. Ungegruppen betyder blandt andet, at børnene får venner, som de kan sms'e med og eventuelt være sammen med i deres fritid. Opbygning af gode venskaber ses som meget vigtigt for aldersgruppen 10-13 år, da mange af foranstaltningens børn ikke har venner eller har 'forkerte' venner. En mor til et barn i foranstaltningen siger:

Min søn har fået venner ved at gå i Lejligheden. Han har fået en ven, som går i 7. klasse, og to andre venner. Før var han ensom, nu er han blevet mere udadvendt. Hans nye ven betyder så meget for ham og har haft stor betydning for ham. Det er som at få en ny familie.

Foruden børnegruppen igangsættes også mere uformelle gruppeforløb, hvor medarbejdere beslutter at køre nogle fælles aktiviteter for flere børn.

I sjældnere tilfælde, hvor der er en decideret risiko for anbringelse, igangsættes der en endnu mere omfattende helhedsindsats i stedet for et familiebehandlingstilbud alene. Et sådant forløb kan inkludere både terapeut, familiekonsulenter og praktisk-pædagogiske medarbejdere, som kommer ud til familien to gange dagligt eller hver anden dag. Forløbet kan i princippet stå på i op til 3 måneder.

Børnefamiliegruppen står også for en Åben Anonym Rådgivning, hvor der er mulighed for at få i alt tre møder med en familiekonsulent. For nogle af de knap så svage grupper kan det være tilstrækkeligt til at få dem på rette kurs igen eller hjælpe dem videre.

I gennemsnit er børnene i foranstaltningen Børnefamiliegruppen i 6-12 måneder, men der er forskellige takster for behandling, så der er mulighed for at lave opdeling i hele, halve og kvarter pladser.

HENVISNING OG VISITERING

Så snart kommunen bliver bekendt med, at et barn eller en familie kan have behov for særlig hjælp og støtte – på baggrund af en underretning eller en personlig henvendelse fra familien – iværksætter Familierådgivningen en børnefaglig undersøgelse (jf. § 50 i serviceloven). Herefter afholdes et behandlermøde i Familierådgivningen, hvor lederen af Familierådgivningen og et antal socialrådgivere vurderer, om der er behov for en forebyggende foranstaltning, og i så fald hvilken foranstaltning sagen skal visiteres til. Når vurderingen foreligger, udarbejdes en handleplan. Herefter træffes afgørelse om, hvilken foranstaltning barnet skal henvises til.

Hver 14. dag afholdes et overdragelsesmøde (tidligere kaldet visitationsudvalg) for de sager, der er visiteret til Børnefamiliegruppen. Til overdragelsesmødet sidder to personer fra Børnefamiliegruppen (en terapeut og en familiekonsulent med pædagogisk baggrund), Børnefamiliegruppens leder og souschef samt lederen af Familierådgivningen. Rådgiverne foreligger deres sager. Der er afsat 15 minutter pr. sag. Kommunens familiechef sidder ad hoc også med til disse møder.

Efterfølgende afholdes der et fordelingsmøde, hvor de medarbejdere fra Børnefamiliegruppen, som har ledig tid, deltager. På mødet fordeles sagerne mellem medarbejderne. I den forbindelse tages der blandt andet højde for tidsforbrug og medarbejdernes spidskompetencer.

Bevillingen er altid for 3 måneder ad gangen, hvorefter der afholdes statusmøde, hvor flere midler eventuelt kan bevilges, og handleplanen tilrettes. Behandling over 6 måneder skal godkendes af en af lederne i familieafdelingen.

Der er p.t. cirka 3-5 måneders venteliste til Børnefamiliegruppens støtteforanstaltninger, men i akutte sager er der ikke venteliste. Der er p.t. 30 børn på venteliste til forskellige tilbud og kombinationer af tilbud.

METODER

Børnefamiliegruppen benytter både samtaleterapeutiske metoder og aktivitetsprægede indsatser. Den enkelte medarbejder har stor metodefrihed i forhold til tilrettelæggelsen af arbejdet.

Generelt set arbejdes der med familien som helhed og med relationer i familien. Der lægges vægt på, at forældrene føler sig trygge ved forløbet fra starten. Familieterapeut Jette Høgg udtaler:

Det er vigtigt at møde forældrene dér, hvor de er – hvor ser de selv, at de kan gøre en forskel, hvornår oplever de selv at have en god kontakt med børnene?

Når først der er etableret et tillidsfuldt forhold, arbejdes der videre med at udvikle forældrenes kompetencer. Mange forældre har svært ved at tage ansvar, herunder sætte grænser. Det handler dermed i høj grad om at ruste forældrene til at acceptere børnenes udsving og give dem redskaber til, hvordan de kan tackle konkrete situationer. I forhold til familierne bruges der også følgende:

*Genogram*⁴ udarbejdes altid som en del af den børnefaglige undersøgelse (tidligere kaldet § 50-undersøgelsen) og kan laves igen, hvis der er behov herfor.

*Piktogrammer*⁵ laves somme tider for at hjælpe børn og forældre med at få gode vaner i forhold til dagsrytmen. Der kan bruges en kombination af billeder og tekst, som laves specifikt til den enkelte familie (for eksempel pakke skoletaske, læse godnathistorie osv.).

---

4. Et genogram er et familietræ/stamtræ udarbejdet af familien (forældrene) i samarbejde med en familiekonsulent. Se bilag i delrapport 2 om de 0-4-årige for eksempel på spørgsmål, som familiekonsulent kan stille forældrene i forbindelse med udarbejdelse af genogram.

5. Et piktogram er et symbol, som repræsenterer et objekt eller et begreb med en illustration. Et vejskilt med en tegning og uden ord er et eksempel på et piktogram.

*Marte Meo-videoanalyse*⁶ bruges i hjemmet eller i foranstaltningens lokaler med henblik på at se samspillet mellem barn og forældre og fremhæve de positive relationer.

Der fokuseres meget på forældrenes udviklingspotentialer, men samtidig arbejdes der også ud fra, hvad der er realistisk. Børnefamiliegruppens familiekonsulenter bruger ofte sig selv som rollemodeller ved, at de viser forældrene, hvordan de som forældre kan spørge ind til, hvordan deres børn har det, og hvordan de kan hjælpe deres børn med at tackle bekymringer. En af de interviewede familiekonsulenter oplever, at der i starten kan være en vis skepsis fra børnenes side, fordi de er vant til et stort råderum, men at de efterhånden finder det rart, at der kommer mere struktur på hverdagen og faste rammer. Familiekonsulenterne giver også forældrene idéer til, hvad de kan lave sammen med børnene, og hvordan de kan hjælpe børnene med at indgå i sociale sammenhænge, ligesom der gives inspiration til, hvordan restriktioner kan bruges for at sikre, at der er konsekvens.

Mange af familierne, der er tilknyttet Børnefamiliegruppen, lever ret isoleret fra omverdenen. Forældrene er bange for at komme ud og for at blive set ned på, hvilket har en afsmittende effekt på børnene. Derfor er der fokus på at hjælpe familierne og børnene med at opbygge sociale relationer til andre. Det gøres blandt andet ved, at der som opstart på familiebehandlingen ofte gøres brug af netværkskort med henblik på at få en idé om, hvilke personer i familien og omgangskredsen der kan 'byde ind' i forhold til at støtte op om familien eller indgå i familiens netværk fremover. Herudover støtter familiekonsulenterne børnene i at få etableret kontakt til mulige legekammerater i nabolaget eller ved at komme i gang med en fritidsaktivitet, hvor barnet kan få succesoplevelser og status. Det kan eksempelvis være fodbold, håndbold, ridning eller BMX. Spejder er ofte populært blandt de yngre børn, men erfaringen er, at det kan være sværere at få de 10-13-årige til at begynde at gå til spejder, hvis de ikke har prøvet det før.

---

6. Marte Meo (Latin: ved egen kraft) er en pædagogisk metode, der benytter sig af videooptagelser af samspillet mellem for eksempel børn og voksne. Med udgangspunkt i videooptagelserne analyseres interaktionen mellem personer. Formålet er at skabe en udviklingsstøttende kommunikation mellem børn og voksne. Marte Meo blev udviklet af den hollandske undervisningsvejleder Maria Aarts i slutningen af 1970'erne og i de tidlige 1980'ere (Roug, 2004).

Børnefamiliegruppens medarbejdere inddrages også i kontakten med skolen, men de forsøger altid at få forældrene til selv at tage ansvar for så meget som muligt og/eller hjælpe dem med at få mere overskud, så de selv kan tage initiativ.

I behandlingen af børnene er det medarbejdernes erfaring, at især samtaler fungerer godt i forhold til aldersgruppen 10-13 år, gerne suppleret med andre redskaber. Samtalerne kan enten være alene med børnene eller med børn og forældre sammen. Jette Høgg, familiekonsulent med terapeutisk baggrund, siger:

Jeg tager oftest børnene med i samtaler med forældrene. Så taler vi om, hvad børnene kunne tænke sig fra far og mor. Så bliver børnene hørt, og de oplever, at vi kommer for at hjælpe dem. Det er vigtigt at inddrage børnene og høre dem. Mange familier mangler viden om, hvordan man taler med sine børn, og hvad man taler med dem om.

Samtaler med børnene kan også ske via aktiviteter sammen med dem. Familiekonsulent Bo Klokkeholm – som foretrækker at kalde sig ‘voksenven’, fordi det signalerer, at der er tale om en person, som barnet kan betro sig til, og som man samtidig kan lave nogle sjove aktiviteter med – udtaler:

Mange børn har svært ved at sætte sig ned og fortælle, hvorfor de har det svært, men nærheden kommer, når vi cykler sammen, fisker sammen eller spiller et spil sammen – sidstnævnte kan også være med forældrene. Ofte sker der også noget, når vi kører i bil sammen, hvis vi skal hen et sted. Bilturen giver tid til eftertanke, man ser ikke på hinanden, og ofte begynder børnene at snakke dér. Aktiviteterne handler om at skabe en god relation, skabe noget fælles. Et rum, hvor det er rart at være, og hvor de godt tør sige noget, de synes er kritisk. Jeg bruger meget mig selv og siger eksempelvis ”Jeg kan godt huske, da jeg var dreng, så ...” – også selvom det er noget, jeg finder på til lejligheden. Det er en måde at få ting italesat på.

I forbindelse med aktiviteterne – som eksempelvis kan være udflugter eller sejlture – inddrages børnene. De tildeles et ansvar og får nogle op-

levelser, hvilket alt sammen er med til at opbygge deres selvværd. I forbindelse med planlægning af en udflugt kan børnene for eksempel selv komme med forslag, og de får som hjemmeopgave ansvar for at undersøge en række praktiske ting. De kan få til opgave at finde flere oplysninger om aktiviteten (som for eksempel kan være en svømmehal), prisen på entré, ruten derhen, om man kan få noget at spise og lignende.

Børnefamiliegruppen anvender også andre redskaber, som tilpasses den enkelte familie:

Sandplay-legeterapi (beskrevet i boks 3.3) bruges af flere af terapeuterne, som har modtaget efteruddannelse deri.

BOKS 3.3

Beskrivelse af Sandplay.

Sandplay er en terapeutisk metode med rod i den jungianske tænkning og forståelsesramme. Den er udviklet op gennem 1940'erne af den engelske børneterapeut Margaret Lowenfeld og senere den jungiansk uddannede Dora M. Kalff fra Schweiz. Sandplay tager sit udgangspunkt i, at menneskets psyke grundlæggende er selvhelende, når der er mulighed for at arbejde med symbolisering i trygge og støttende rammer (Kalff, 2004).

Sandplay-terapi foregår i et rum med to sandkasser – en med tørt sand og en med vådt sand. Sandkasserne giver en ydre struktur, en fast ramme at være i, som repræsenterer tryghed. Der er hylder med små symbolfigurer, som repræsenterer elementer fra forskellige verdener. Børnene får lov at lege i sandkassen og gøre brug af symbolfigurerne. Ved at lade børnene lege med sandet kan følelsesmæssige erfaringer, som er svære at tale om, udtrykkes og kommunikeres i et visuelt, narrativt sprog.

Særligt udviklede meditative cd'er med fortælling af en historie, som børnene kan leve sig ind i, og som kan give dem ro, bruges til afslapning og til at øge børnenes selvværd.

Flere af foranstaltningens medarbejdere har deltaget i et kursus i den norske familierapeut *Gunnar Eides metoder*, hvorefter de blandt andet er begyndt at anvende Eides 'livets elv', som tager udgangspunkt i en symbolisering af livets bevægelse (Eide & Rohde, 2009). Metoden bruges til at tale med både børn og forældre om deres livshistorie (relationer og oplevelser) via en mere visuel kommunikation ved hjælp af tegninger, symboler m.v.

Aron Antonovskys flodmetafor, om at man møder forhindringer i livets flod, som man skal lære at navigere igennem, bruges somme tider også til at give forældrene en bedre selvforståelse og accept af, at de ikke kan klare forælderrollen selv (Antonovsky, 2000).

Susanne Harts neuropsykologi nævnes ligeledes blandt de teorier, der anvendes i behandlingen.⁷

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Børnefamiliegruppen har en bred medarbejderskare bestående af: to psykologer, to praktisk-pædagogiske medarbejdere, fem familiekonsulenter med terapeutisk baggrund og 10 familiekonsulenter med pædagogisk baggrund. Det faglige niveau vurderes at være meget højt, og det prioriteres meget højt af ledelsen. Lederen af foranstaltningen, Benthe Skou Nielsen, udtaler således:

Vi kan have personer til samtale og ende med ikke at ansætte nogen, hvis deres kvalifikationer og personlighed ikke lever op til vores forventninger.

Medarbejderne har typisk solide erfaringer fra tidligere ansættelser og diverse videreuddannelsesforløb. Det giver dem gode forudsætninger for at arbejde i de rimelig fleksible rammer, som Børnefamiliegruppens arbejde opererer inden for, hvor den enkelte medarbejder i høj grad selv har ansvar for at definere sin rolle.

Der er et fast program for nye ansatte, som tilknyttes en sparringsperson blandt en af de mere erfarne medarbejdere, hvilket er en god støtte i starten.

Der afholdes ekstern supervision i forhold til sager en gang månedligt, og derudover er der kollegial supervision på ad hoc-basis. Der er

---

7. Neuroaffektiv udviklingspsykologi er en nyere psykologisk retning, der belyser, hvordan medfødte forudsætninger og miljømæssig stimulering påvirker hinanden i forhold til barnets udvikling. Fokus er på at belyse, hvordan tidlige erfaringer kan have betydning for sammenhængen mellem hjernens udvikling, personlighedsdannelsen og udviklingen af følelsesregulering. Teorien kan således også give et bud på, hvordan tidlig tilknytning og tilknytningsforstyrrelser kan påvirke selvudviklingen og evnen til følelsesregulering (Hart, 2006).

altid mulighed for at kontakte en kollega, hvis der er en særlig problemstilling, man gerne vil vende. En af familiekonsulenterne udtaler:

Det er en kæmpe styrke, at vi til hver en tid kan kontakte andre faggrupper.

I forhold til videreuddannelsesaktiviteter har der primært været fokus på fælles videreuddannelsesforløb, som finder sted en gang om året (2 dages varighed). Derudover er der midler (5.000 kr.) i kursusbudgettet til et lidt større kursus til to ansatte pr. år. Foranstaltningen benytter sig endvidere af korte kurser, der tilbydes af Center for Offentlig Kompetenceudvikling (COK). Dertil kommer, at der har været mulighed for at benytte trepartsmidler til at finansiere uddannelse af to familierapeuter og en diplomuddannelse.

ORGANISERING OG LEDELSE

Børnefamiliegruppens daglige leder er Benthe Skou Nielsen, som også er leder af kommunens Anbringelsesrådgivning og Forebyggelsen (herunder SSP). Benthe Skou Nielsen er uddannet børnehavepædagog. Herudover er hun merkonom i ledelse og personaleadministration, ligesom hun har en SFO-grunduddannelse i ledelse. Foranstaltningen har også en souschef, som er direkte tilknyttet foranstaltningen, og som sørger for den daglige drift.

Benthe Skou Nielsen refererer til kommunens familiechef, Kit Borup, som er overordnet ansvarlig for de afdelinger, der beskæftiger sig med familierelaterede problemstillinger. Der afholdes ledermøder mellem Benthe Skou Nielsen og Kit Borup en gang månedligt, men der er en meget tæt kontakt mellem de to, da begge har kontor på Rådhuset. Generelt set vurderes det, at forebyggelsesområdet nyder stor opbakning fra kommunen, hvilket giver gode arbejdsbetingelser.

Ledelsen har fokus på, at medarbejderne skal have mulighed for at arbejde selvstændigt. De forsøger at skaffe de redskaber, der efterlyses, og at anerkende personalets arbejde. Medarbejderne fremhæver netop den kæmpe opbakning fra ledelsens side som en af de faktorer, der er medvirkende til at skabe gode resultater.

Det, at lederen af foranstaltningen er ansat på Rådhuset med en noget større portefølje, gør, at der kan etableres en bedre kontakt til andre dele af forvaltningen. Til gengæld er kendskabet til personalets arbejde knap så dybt, som nogle kunne ønske i forhold til at kunne drøfte specifikke faglige problemstillinger. Til trods for at lederen har en pædagogisk baggrund, opleves hun således primært som en administrativ chef frem for en faglig chef.

Der er personalemøde en gang ugentligt, og andre mere uformelle kontakter både af faglig og social karakter aftales efter behov.

Såvel medarbejdere som ledelse giver udtryk for, at der er et rigtig godt arbejdsmiljø, hvilket også afspejler sig i, at personalet er særdeles stabilt, og at der er meget lavt sygefravær.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Foranstaltningen samarbejder med en lang række aktører, som på den ene eller den anden måde er relevante i forhold til barnet og familien. Det drejer sig om skoler, kriminalforsorgen, psykiatriske foranstaltninger, SSP, PPR, misbrugscentre, jobcentre m.v. Samarbejdet kan være af mere eller mindre formel karakter. I det daglige er det eksempelvis ofte almindeligt, at behandleren har kontakt til skolen.

Mariagerfjord Kommune har også et frivillighedsteam, som gør meget for at få børn inddraget i fritidsaktiviteter, og de gør typisk opmærksom på børn, som ikke trives.⁸

Den mere formelle del af samarbejdet med forskellige aktører foregår især via netværksmøderne, der afholdes efter behov. Det er normalt en socialrådgiver i kommunen, som indkalder til disse møder, hvor alle relevante aktører kan inddrages. Det kan eksempelvis dreje sig om egen læge, SSP, psykolog, bedsteforældre osv.

---

8. Mariagerfjord Kommune etablerede i april 2008 et frivillighedsteam med henblik på at støtte etablering og udvikling af frivilligt socialt arbejde i kommunen. Frivillighedsteamet består af erfarne frivillige, der gennem eget engagement har et godt kendskab til organisering og drift af frivilligt arbejde. Konkret består teamet af fem medlemmer samt to suppleanter. Målet er at skabe et forum, hvor andre og nye frivillige kan henvende sig og få gode råd. Teamet arrangerer i samarbejde med kommunen 1 årlig frivilligdag, ligesom teamet kan fungere som høringsråd i det omfang, sundheds- og omsorgsudvalget har brug for det. Kommunen støtter teamet med videreuddannelse og sekretærbistand. Frivillighedsteamet holder minimum ét møde pr. kvartal og ellers efter behov.

Samarbejdet mellem Børnefamiliegruppens medarbejdere og sagsbehandlerne i kommunen kan have ret forskellig karakter, afhængig af hvor alvorlig en sag der er tale om. Nogle gange er kontakten stort set begrænset til statusmøderne hver tredje eller sjette måned, mens kontakten i andre tilfælde er noget hyppigere.

Det fremhæves, at det er vigtigt, at sagsbehandler og behandler kender hinandens arbejdsområder og ikke går ind på hinandens domæne. Det opleves ofte som en god ide at have en dialog på forhånd om, hvordan man vil kommunikere med forældrene. Eksempelvis har foranstaltningen gode erfaringer med at sørge for en ordentlig opsamling med forældrene, efter at sagsbehandleren som myndighed har meddelt en beslutning, der er truffet, som kan være svær for forældrene.

Ved opstart indgås der en samarbejdsaftale mellem forældre, behandler og socialrådgiver (ikke noget standardformat for denne), og målene justeres løbende i forbindelse med statusrapportering hver tredje måned på baggrund af det daglige samarbejde med familierne. Målene tager i princippet udgangspunkt i handleplanen, som er udarbejdet af Familierådgivningen. Denne kan imidlertid også tilpasses undervejs, hvilket ofte sker efter de første 3 måneder.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Trods det høje antal børn, som henvises til Børnefamiliegruppen hvert år (222 børn i 2010), rapporterer foranstaltningen om, at meget få visiteres til andre foranstaltninger efter endt behandling, ligesom meget få anbringes (cirka 2-4 årligt).

Dokumentation af foranstaltningens resultater har indtil videre hovedsagligt fundet sted via de individuelle statusrapporter og slutrapporter ved behandlingens afslutning. De viser ifølge lederen af foranstaltningen, at Børnefamiliegruppen generelt er god til at opfylde målene for handleplanerne, og at de fleste børn vitterligt får det bedre. Det giver sig eksempelvis udslag i, at barnet kan klare at starte i en ny skole, at fremmødet i skolen bliver mere stabilt, at barnet formår at få opbygget en vennekreds og får sunde fritidsinteresser.

Familieforvaltningen har i øvrigt for nylig ansat en person, som har fået til opgave at lave statistik på kommunens forebyggelsesarbejde

med henblik på bedre at kunne evaluere resultaterne og foretage nødvendige justeringer.

Børnefamiliegruppen vurderer, at helhedstilgangen, som tager udgangspunkt i hele familiens trivsel, er en af de udslagsgivende faktorer for de gode resultater. Der er således en stor fleksibilitet i forhold til at støtte familien med de midler, som formodes at have størst virkning i den konkrete sag, frem for at hænge sig fast i meget fasttømrede tilbud. Som udgangspunkt erkender man, at der er mange forskellige indgangsvinkler til at støtte en familie, og samtidig har man for øje, at der er tale om en midlertidig foranstaltning – selvom nogle børn og familier vil have brug for en mere kontinuerlig støtte under den ene eller den anden form. I mange tilfælde giver foranstaltningen dog familien en chance for at vise, at de godt kan rette op på situationen og sikre børnenes trivsel i hjemmet.

Medarbejderne oplever dermed, at der er bedre mulighed for at ramme rigtigt i forhold til anbringelse af børn, som kun finder sted i de tilfælde, hvor det virkelig er påkrævet. I de situationer arbejdes der endvidere med at sikre, at forældre og børn er indforstået med situationen navnlig for at undgå, at børnene får skyldfølelse over for forældrene, som de 'lader i stikken'.

For mange familier vil et vigtigt element, for at behandlingen lykkes, være, at der skabes mere ro og overskud i dagligdagen. Hjælp til at forældrene kan få styr på økonomien, komme i gang med en uddannelse eller et arbejde eller få den rette medicinering kan i nogle tilfælde være af stor betydning, og det kræver ikke nødvendigvis en voldsom stor indsats fra Børnefamiliegruppens side. Det kan til gengæld betyde, at barnet begynder at komme i skole forberedt og med madpakke, hvilket øger trivslen og motivationen.

Arbejdet med at forbedre kontakten mellem forældre og børn er i de fleste tilfælde også meget væsentlig. Forældrene får en større forståelse af, hvilke krav der kan stilles til aldersgruppen, hvad kammeratflokken betyder, hvilke signaler der sendes med fremtoningen (hår og tøj), hvor vigtigt det er for børnene, at de føler sig betydningsfulde og elsket. Forældrene får også værktøjer til, hvordan de kan forbedre relationen til børnene og blive bedre til at sætte grænser.

En mor, som har et barn i foranstaltningen, og som tidligere har haft svært ved at samarbejde med sin sagsbehandler i kommunen, udtaler:

Takket være familiekonsulenterne har jeg langt om længe fået en medspiller i kommunen, og det gør en verden til forskel. De er meget professionelle, og den støtte og anerkendelse, jeg har fået, har givet mig mere overskud. Mine børn er også blevet mere rolige og afbalancerede. Den ældste er fuldstændig holdt op med at komme i konflikt med andre og klarer sig meget bedre i skolen.

En anden mor mener ikke, at hendes søn ville have kunnet fortsætte på samme skole, hvis ikke han havde fået tilknyttet en kontaktperson via Børnefamiliegruppen:

Han var alt for fandenivoldsk, låste sig inde på toilettet og gik hjem fra skole.

Hun indrømmer, at hun var modstander af det til at begynde med, da hun mente, det ville være vanskeligt for sønnen med endnu en voksen at forholde sig til og yderligere indblanding i familien. Efterfølgende har hendes andet barn imidlertid også fået tildelt samme kontaktperson, og hun siger nu:

Det er det bedste, der er sket mine børn, hvad angår det her kommunale noget. Jeg har fået nogle glade børn, de er mere udadvendte, og det går bedre i skolen.

Ifølge medarbejderne handler det om, at barnet får en bedre forståelse af sig selv og af sit sind, og hvordan han eller hun opfattes af andre. Børnene får redskaber til at starte på en frisk og få udviklet en positiv selvopfattelse via nogle succesoplevelser, som giver dem mod på at omgås andre og deltage i fællesskaber i skolen, fritidsaktiviteter og lignende.

Læs mere om Børnefamiliegruppen på dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

THISTED KOMMUNE: ÅDALEN - SYDTHY BØRNEHUS

BOKS 4.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn i foranstaltningen: 6-13 år (tidligere op til 18 år)
- Antal: 14 børn og unge årligt
- Årligt driftsbudget: 1,2 mio. kr.
- Antal ansatte: tre pædagoger, delt leder (10 pct. af ledelsestid)
- Gennemsnitlig behandlingstid: 2 år
- Teoretisk udgangspunkt: systemisk/narrativ, psykodynamisk orienteret miljøterapi, Vygotskys 'Zone for nærmeste udvikling'.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Ådalen (Sydthy Børnehus) er en forebyggende dagbehandlende foranstaltning for børn med massive følelsesmæssige, adfærdsmæssige og sociale vanskeligheder. De indskrevne 14 børn kommer dagligt i foranstaltningen, efter de har været i skole (primært specialskole). Foranstaltningen har eksisteret siden 2004 og var indtil primo 2010 målrettet børn og unge i alderen 6-18 år. Målgruppen er nu ændret til børn fra 6-13 år, da foranstaltningens ledelse vurderede, at aldersspændet var for stort før.

Ådalen er fysisk beliggende i en tidligere handicapbolig (villa) cirka 30 km fra Thisted i en mindre by ved navn Hurup. De fleste børn,

der er tilknyttet foranstaltningen, bor i en radius på 20 km, hvilket langt fra dækker hele kommunen, som geografisk har en stor udstrækning, idet kommunen er landets største arealmæssigt. Kommunen overvejer derfor at oprette et lignende tilbud i selve Thisted, da behovet for denne type forebyggende foranstaltning også gør sig gældende i andre områder i kommunen. På grund af Ådalens beliggenhed er der stort set ingen børn af anden etnisk herkomst end dansk.⁹

Foranstaltningen Ådalen har at gøre med nogle af kommunens absolut mest sårbare børn og familier, som ifølge sektionsleder Tove Søgaard Kristiansen er kendetegnede ved, at forældrene har svært ved at varetage de mest basale omsorgsbehov:

Familieme er generelt prægede af fattigdom og består ofte af en stor børneflok med sammenbragte børn. Der mangler struktur, trykthed og tillid i hjemmene. De fleste familier har allerede en sag i familieforvaltningen. En del af børnene er desuden tidligt skadede, som følge af at deres forældre enten er psykisk syge eller misbrugere. Stort set alle børnene har indlæringsproblemer og går i specialklasser – en del er decideret svagt begavede. De er typisk understimulerede, socialt marginaliserede (alle har været udsat for mobning), ensomme og har en usund/ambivalent tilknytning til deres forældre.

Foranstaltningen har lige mange drenge og piger – syv af hver. Herudover har Ådalen den seneste tid haft fokus på forebyggelse i forhold til yngre børn, dels ved at inddrage yngre søskende i familier, der i forvejen er tilknyttet Ådalen, når det er relevant, dels ved at indgå i tættere dialog med børnehaver og dagplejere. De fleste børn kommer dog stadig i 9-10-årsalderen, hvilket ifølge foranstaltningens medarbejdere reelt er lidt sent i forhold til at rette op på børnenes situation.

Blandt de indskrevne befinder ni børn (65 pct.) sig i aldersgruppen 10-13 år, mens de resterende fem børn (35 pct.) er under 10 år. Den gennemsnitlige behandlingstid varierer i forhold til det enkelte barns behov. Der foretages en gradvis udslusning, typisk hen imod andre for-

---

9. Kommunen har dog borgere med anden etnisk baggrund end dansk. Blandt andet i Thisted, hvor kommunen har en socialpædagogisk fritidsklub kaldet Huset, der ligger i et alment boligområde. Klubben har fokus på forebyggelse, men der er ikke tale om et behandlingstilbud.

mer for foranstaltninger såsom kontaktperson, aflastning, terapi og støttet fritidsarbejde. Siden 2004 er kun to børn efterfølgende blevet anbragt uden for hjemmet. Foranstaltningen er normeret til 12 børn, men ifølge sektionsleder Tove Søgaard Kristiansen vil man gradvis kunne sikre en bedre udnyttelse af ressourcerne uden at gå på kompromis med fagligheden ved at modtage flere børn i hver aldersgruppe.

Børnene i aldersgruppen 10-13 år er ikke alderssvarende udviklede. Mange befinder sig i risikogruppen i forhold til kriminalitet og misbrug. De er på den ene side ofte meget tidligt i puberteten, men mangler på den anden side mange grundlæggende færdigheder. De har et stort behov for at blive guidet og realitetskorrigeret (for eksempel i forhold til forvrængede selvbilleder), få kendskab til deres krop/ seksualitet, lære at sætte grænser, hvordan man er i gruppen og får gode venner, og i det hele taget få afstemt sig selv i kontakten med andre.

Ådalen lægger derfor stor vægt på at udvikle børnenes sociale færdigheder ved at give dem nogle redskaber til at gebærde sig blandt andre mennesker. Pædagog i Ådalen, Camilla Hedegaard, siger:

Forældrene har ofte selv problemer med social omgang. Flere 'blæser' på sociale konventioner og er generelt ikke gode til at tage børnene med ud af hjemmet. Dermed går en del af aktiviteterne i foranstaltningen ud på grundlæggende træning i, hvordan man omgås andre. Der gøres desuden meget ud af, at børnene får udviklet deres evner til at kunne skabe og vedligeholde en gensidig relation. Ofte vil de have svært ved at opdage, at en relation ikke er gensidig, og at der dermed er risiko for at blive udnyttet eller dårligt behandlet.

Ådalens åbningstid er alle hverdage fra 8.30 til 17.00, men børnene møder almindeligvis efter skole i tidsrummet kl. 11.30-13.45 og tager hjem senest kl. 17.00. Somme tider bliver Ådalen kontaktet af skolen, hvis der er et akut problem med børnene, hvor de er nødt til at komme og hente dem i skoletiden. I tilfælde, hvor børn er blevet smidt ud af skolen, har Ådalen også i en periode tilrettelagt en skoledag for barnet. Ellers bruges formiddagen af medarbejderne til at forberede aktiviteterne med børnene, dokumentere indsatsen, afholde møder med samarbejdspartnere, udføre familiearbejde, tilrettelægge og holde statusmøder m.v.

Dagene i Ådalen er ikke stramt skemalagte. Der er tværtimod mulighed for, at medarbejderne kan gribe det, der rører sig omkring børnene og deres omgivelser den enkelte dag. Ådalen er beliggende i et etplanshus med udenomsarealer og multibane. Selve huset består af et stort køkken-alrum i midten af huset og to lige store rum på hver sin side, som bruges til kontor, legerum og hobbyværksted. Tidsrummet 11.30-13.45, hvor børnene ankommer fra skole, bruges for nogle på leg og spil i eller uden for huset med støtte fra pædagogerne. Andre deltager i indkøb og forberedelse af eftermiddagsmåltidet, som indtages i fællesskab rundt om spisebordet fra 14.00 til 14.45. Ved måltidet øves almindelig bordskik, hvordan man tager hensyn til hinanden, venter på tur osv. Den type dagligdagsaktiviteter giver mulighed for at styrke børnenes viden og bevidsthed om kost og hygiejne, hvordan man opfører sig i forhold til andre og taler til hinanden. Der er fokus på tone og sprog – ingen må kaldes øgenavne – og der er samtale, italesættelse og refleksion i børnegruppen med hensyn til egen og andres konstruktive og destruktive adfærd. Under måltidet tales der ligeledes om, hvordan det går derhjemme og i skolen, så børnene lærer at sætte ord på deres oplevelser og at tale åbent om de vanskeligheder, de oplever, uden at føle skam.

Eftermiddagen kan bruges til at gå eller køre en tur, lave lektier, leg og spil. Ofte gives nogle stykker, alt efter behov, mere opmærksomhed ved at komme med på tur, hvor man tager madpakke med, hvis den er af længere varighed. Turene kan eksempelvis være en tur i skoven, i et fitnesscenter, i Bilka eller en tur til Holstebro gågade. Det er en mulighed for at give børnene nogle andre oplevelser, end de får hjemmefra, at fremme relationen mellem børnene og de voksne og træne børnene i at begå sig ude.

Ådalens pædagoger yder også hjælp til at sikre, at børnene kommer til tandlæge, læge m.v. De er behjælpelige med at få private 'legeaftaler' i stand blandt børnene uden for Ådalen, ligesom de opfordrer forældrene til at få gang i fritidsaktiviteter for børnene og hjælper med at få det i gang. Det handler om at hjælpe med at finde frem til en aktivitet, som kan give barnet succesoplevelser, og som er praktisk mulig. Ådalens medarbejdere følger gerne børnene i starten (2-3 måneder) for at sørge for, at de bliver ordentligt indkørt og føler sig trygge. For tiden går lidt over halvdelen af de indskrevne til en fritidsaktivitet (gymnastik, ridning, håndbold og skydning).

Nogle forældre betaler selv for fritidsaktiviteterne, men der er også mulighed for at få tilskud fra kommunen. Thisted Kommune har oprettet en forebyggelsespulje i 2007, hvor der er afsat midler til 'aktiviteter af forebyggende karakter inden for børne- og ungdomsområdet'. Det kan navnlig dreje sig om dækning af kontingent til fritidsaktiviteter, men også af den såkaldte 'dusørløn' til børn, som er i arbejdspraktik/fritidsjob. Ådalen har været opsøgende i forhold at få nogle af børnene i dusørjob gennem aftaler med lokale butikker, det lokale bibliotek og rideskolen, som giver børnene en mulighed for 'at komme ud i det rigtige liv med krykker', som lederen af behandlersektionen (og Ådalen), Tove Søgaard Kristiansen, udtrykker det.

BOKS 4.2

Dusørjob.

Dusørjobbene er en form for arbejdspraktik for udsatte børn og unge. Det giver dem mulighed for at tjene lidt ekstra penge betalt af kommunens forebyggelsespulje ved at varetage nogle praktiske opgaver på en arbejdsplads, hvor der samtidig bliver taget lidt hånd om de unge.

Elever til og med 7. klasse modtager 14 kr. i timen, mens de større børn får 25 kr. i timen, når det udelukkende drejer sig om en supplerende aktivitet i forbindelse med skolegangen (maksimalt 15 timer pr. uge).

Pengene udbetales som dusør, hvorfor der ikke skal afleveres skattekort/frikort, da der ikke trækkes skat af dusør.

Generelt set er der stor fokus på at få inddraget forældrene i aktiviteterne omkring Ådalen. Størsteparten af børnene går til og fra Ådalen eller bringes i taxa. Dermed ser medarbejderne i foranstaltningen ikke forældrene dagligt i forbindelse med at hente og bringe. Medarbejderne forsøger derfor at få forældrene involveret på andre måder, også uden for de faste møder. Det kan eksempelvis være ved at få en forælder med på tur som en ekstra hjælp eller ved at organisere forskellige arrangementer. Der er blandt andet planer om at afholde en månedlig madaften med forældrene (de skal stå for madlavningen), hvor der samtidig kan tages et specifikt tema op såsom lektielæsning. Foranstaltningen har også holdt halloween og julekomsammen for børnene og deres forældre. Marie Worm Christensen, en af Ådalens tre pædagoger, siger:

Vi når ikke langt, hvis vi ikke har forældrene med. Vi siger allerede til opstartsmødet, at vi gerne vil have kontakt til dem. Familiearrangementerne er en god måde at få en god relation til forældrene på. Så gør det det også lettere at sige det, der er svært, når de kender os.

En mor til et barn i foranstaltningen siger:

De har holdt både halloween og noget til juletid. Det var utrolig godt. Man lærer de andre forældre at kende. Alle dukkede op, og man kan se, hvad der sker hernede. Man har et hyggeligt samvær med personalet, som gør det lettere at snakke efterfølgende. Og det er godt, at vores børn kan se, at vi er villige til at følge med i, hvad de gør, og at vi kan trives med andre.

Foranstaltningens pædagoger tager også ud i hjemmene, og der lægges meget vægt på, at forældrene skal føle, at Ådalen er et åbent hus, hvor de altid er velkomne. Personalet opfatter det som en særlig udfordring, da forældrene ofte kun har fået negative budskaber fra institutioner og skole. Netop derfor gør de meget ud af, at huset virker imødekommende og 'hyggeligt' og ikke har et typisk institutionspræg.

HENVISNING OG VISITERING

Ådalen er en foranstaltning under servicelovens § 52. Henvisningen sker dermed gennem en sagsbehandler i Børne- og Familierådgivningsafdelingen på baggrund af en børnefaglig undersøgelse (tidligere § 50-undersøgelse). I nogle tilfælde indgår Ådalens medarbejdere i udarbejdelsen af undersøgelsen ved at lave observation af barnet. Et eksempel på et henvisningsskema findes i bilag 1.

Selve visiteringen foregår via behandlersektionens faste visitationsmøder, der afholdes hver anden uge. Lederen af behandlersektionen, Tove Søgaard Kristiansen, som også er leder af Ådalen, indkalder til møderne, som består af en familiekonsulent og en person fra behandlergruppen. Cirka 1 uge før mødet har den ansvarlige socialrådgiver, som har den givne sag, og som har igangsat § 50-undersøgelsen, lagt sagen hos Tove Søgaard Kristiansen. På selve visitationsmødet får socialrådgiveren

veren 20 minutter til at fremlægge sagen. Herefter diskuteres – med udgangspunkt i den udarbejdede handleplan – hvilken foranstaltning der er mest hensigtsmæssig i forhold til barnets behov. Somme tider tages der også sager op, hvor det anbefales at rykke et barn i en eksisterende foranstaltning over til en anden.

Kommunen har i det hele taget fokus på løbende at vurdere omfanget, varigheden og formålet af de hjælpeforanstaltninger, der er iværksat. Hermed kan der handles hurtigt, hvis det viser sig, at der er behov for at skifte fra eksempelvis Ådalen til en anden form for støtte.

Behandlersektionen har opstillet et princip om, at man ikke kan have ventelister for børn, der er indstillet til en hjælpeforanstaltning. Der går derfor maksimalt 16 dage fra henvisningen, til foranstaltningen iværksættes. Ifølge børne- og familierådgivningschefen, Hanne Korsgaard, og lederen af Ådalen, Tove Søgaard Kristiansen, er der flere forhold, der gør det muligt for familieafdelingen at sikre den korte ekspeditionstid. Dels besidder familieafdelingen den nødvendige ekspertise til at foretage § 50-undersøgelsen og udredninger på egen hånd uden at skulle tilkøbe psykologbistand eksternt. Dels fordrer visitationsprocedurerne et løbende flow via god kommunikation i behandlersektionen, der sikrer, at de rigtige prioriteringer foretages.

Omtrent 65 pct. af de indskrevne børn har modtaget anden kommunal foranstaltning, før de startede i Ådalen, og 90 pct. af familierne får tilbudt andre former for støtte sideløbende. Det kan for eksempel være familiebehandling, familiekonsulentstøtte, terapi, støtte- og kontaktperson, anbringelse eller aflastning.

Der afholdes et opstartsmøde med familien og sagsbehandleren, når et barn starter i Ådalen. På mødet udarbejdes en skriftlig samarbejdsaftale sammen med familien. Aftalen fastslår målene for samarbejdet, varighed og omfang, relevante samarbejdspartnere, tidsplan for opfølgning og rapportering. Samarbejdsaftalen baserer sig på den udarbejdede behandlingsplan og den lovpligtige handleplan.

Der afholdes statusmøder hver tredje måned på baggrund af grundige statusrapporter, og relevante samarbejdspartnere indkaldes. Rapporterne gennemgås med familien og sagsbehandleren. Hvis der er behov for det, revideres handleplanen.

Thisted Kommune er en af de kommuner, der deltager i et kvalitetsprojekt med KL, som går ud på at kvalificere den lovpligtige handleplan med henblik på bedre at kunne følge op på indsatsen over for de

udsatte børn (se boks 4.3). I forbindelse med projektforsløbet vurderer ledelsen, at handleplanerne er blevet bedre: Der er mindre modstand fra sagsbehandlerne mod skriftlige henvisninger, mere refleksion over, hvad en psykologisk undersøgelse skal bruges til, mere fokus på at sikre, at forældrene er orienteret. Det har dog også vist sig, at det tager tid at implementere ændringerne i praksis, da de forudsætter et minutiøst arbejde med fokus på barnets udviklingsperspektiv.

BOKS 4.3

Kvalitetsprojekt mellem 15 kommuner og KL med fokus på opfølgning på indsatsen over for udsatte børn.

Kvalitetsprojektets overordnede formål er, at børn og unge med særlige behov får større udbytte af en forebyggende indsats eller en anbringelse, så de på sigt kan klare sig i uddannelse og voksenliv.

Projektet arbejder med kvalitet og effekt gennem at:

- Understøtte sagsbehandlerens arbejde med at sætte mål og følge op på indsatsen i forhold til det enkelte barn/den unge
- Udvikle handleplanen som måle- og opfølgningsredskab
- Anvende effektindikatorer til opfølgning på indsatsen.

METODER

Metodisk er omdrejningspunktet for Ådalens pædagogiske tilgang at tilbyde individuelt tilpassede forløb med udgangspunkt i barnets og familiens behov, vanskeligheder og ressourcer. Det teoretiske afsæt er Vygotskys teorier om at favne 'det hele barn' med mulighed for udvikling på forskellige niveauer og 'den nærmeste udviklingszone' (se boks 4.4), som sikrer, at det enkelte barn med vejledning og støtte fra pædagogerne løbende udvikles og hjælpes til at vokse i det, han eller hun kan i forvejen.

Lederen af behandlersektionen, Tove Søgaard Kristiansen, understreger således:

Det er vigtigt hele tiden at have barnets udvikling for øje og ikke mindst barnets tidsperspektiv for at undgå, at foranstaltninger

bare bliver til opbevaring af adfærdsvanskelige børn, så man ikke generer nogen.

Dermed skal der som hovedregel være fokus på behandlingsaspektet og ikke nøjes med at lægge vægt på at yde omsorg til børnene.

BOKS 4.4

Nærmeste zone for udvikling.

Lev Semyonovich Vygotsky (1896-1934), russisk psykolog, var en af de første psykologer, som lagde vægt på *mennesket* som *kulturvæsen*. Han er særlig kendt for begrebet 'Nærmeste zone for udvikling', som i vore dage har fået en fornyet interesse under navnet 'stiltadsering'. Det er en balancegang mellem det, barnet lærer selv, og hvad det lærer med assistance. 'Nærmeste udviklingszone' er således karakteriseret ved, at barnet med voksenstøtte (eller støtte fra en mere kompetent kammerat) kan udføre praktiske og mentale handlinger, som de ikke er i stand til at udføre alene, hvorigennem barnet bidrager til sin egen læring.

Kilde: Berk & Winsler, 1995.

Grundlæggende er Ådalens tilgang eklektisk i den forstand, at man ikke hænger sig for meget i bestemte teorier, men anvender metoder, der er baseret på erfaringer om, hvad der virker. Der trækkes blandt andet på en systemisk og narrativ forståelse og metode. Derudover er personalet netop påbegyndt en miljøterapeutisk efteruddannelse med et psykodynamisk udgangspunkt.¹⁰

Ådalens personale anvender ikke en værktøjskasse som sådan, men har fokus på at give børnene sproglig, social, følelsesmæssig og kognitiv stimulering og give dem redskaber til at opføre sig mere som andre og til at håndtere de vanskeligheder, de oplever hver eneste dag. Tone og sprog er i høj grad noget, der reflekteres over med børnene med henblik på at spejle tilbage, hvordan det man siger opfattes.

Fokus på forældrenes inddragelse indgår også som en væsentlig del af Ådalens måde at arbejde på. Dels fordi der ofte er behov for, at

---

10. Miljøterapi er sammensat af miljø, der handler om organisering, og terapi, der handler om udvikling og forandring. Miljø og terapi er to størrelser, der hænger uløseligt sammen (Larsen, 2004). Larsen definerer miljøterapi som 'en systematisk og gennemtænkt tilrettelæggelse af miljøets psykologiske, sociale og fysiske betingelser i forhold til individets og gruppens situation og behov' (Larsen, 2004).

forældrene ændrer deres adfærd og koordinerer den med foranstaltningens personale, så børnene mærker, at de voksne mener det samme. Dels fordi det vurderes at have stor betydning, at børnene også får nogle gode oplevelser med deres egne forældre gennem nogle af foranstaltningens aktiviteter, herunder at de ser, at deres forældre bliver værdsat og anerkendt af andre voksne.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Ådalen er en forholdsvis lille foranstaltning, som har tre pædagoger ansat på fuldtid. De er alle yngre kvinder under 35 år – hvilket der kan være fordele ved i den forstand, at de fremstår som rollemodeller for især pigerne. De er primo 2011 påbegyndt en fælles miljøterapeutisk videreuddannelse (dynamisk, systemisk tilgang) sammen med de øvrige behandlere under kommunens Børne- og Familierådgivningsafdeling. Ledelsen er meget opmærksom på behovet for at opkvalificere personalet, idet det kræver en stor sikkerhed i sin faglighed at arbejde med sårbare børn og familier. Samtidig vil man gerne undgå en fragmenteret indsats, og derfor ser man en stor fordel i at køre fælles videreuddannelsesforløb, som kan sikre et fælles fundament og fagligt løft med forholdsvis få midler.¹¹

En anden måde at sætte fokus på fagligheden på uden store omkostninger er de interne undervisningsdage, som afholdes tre gange årligt. Her deler familierådgivningens egne medarbejdere ud af deres viden inden for særlige spidskompetenceområder, som kollegaerne kan have glæde af (eksempelvis tilknytningsmønstre og systemisk narrativ behandling).

Der er et fast 14 dages introduktionsforløb for nye medarbejdere, og en mentor kan tilknyttes nye medarbejdere efter behov. I takt med at Ådalens medarbejdere i stigende grad også skal til at arbejde på at inddrage familien ved at tage på besøg ude i hjemmene, er familiekonsulenterne også begyndt at fungere som en slags mentorer. Det giver sig eksempelvis udslag i, at en familiekonsulent kan tage en af pædagogerne fra Ådalen med som 'føl', når vedkommende skal besøge en familie. Formålet er, at pædagogen får en praktisk indføring i, hvordan kontakten

---

11. Forløbet består af 2 x 8 dage – altså i alt 16 hele dage.

med forældrene i hjemmet kan gribes an, således at der reelt kommer et øget fokus på kompetenceudvikling af familien.

Ådalens medarbejdere modtager ekstern supervision hver anden måned, og der er ligeledes intern supervision sammen med familiekonsulenterne og behandlergruppen, hvor sager tages op på skift.

Ådalens medarbejdere har, ligesom det øvrige personale under kommunens familierådgivning, stor indflydelse på den måde, arbejdet organiseres på, og en høj grad af metodefrihed, men til gengæld er der også en forventning om, at medarbejderne siger til og fra og er omhyggelige i deres arbejde.

ORGANISERING OG LEDELSE

Ådalen indgår i Thisted Kommunes Børne- og Familierådgivningsafdelings behandlersektion. Foruden Ådalen består behandlersektionen af Huset, som er en socialpædagogisk fritidsklub efter lov om dag- og klubtilbud, og som ligger i et alment boligområde i Thisted, og Ungdomspensionen, som er et forebyggende behandlingstilbud med døgnbemanding til unge. Foruden disse tre foranstaltninger er der ligeledes oprettet et korps af kontaktpersoner (jf. serviceloven), som organisatorisk er placeret i tilknytning til Huset. Behandlersektionen forestår ligeledes familiebehandling, individuel terapi af børn, unge og voksne, psykologiske undersøgelser af børn, unge og voksne samt forældreevneundersøgelser m.v. forestået af familiekonsulenter, psykologer og terapeuter placeret på Rådhuset i Thisted.

Lederen af behandlersektionen har det overordnede økonomiske, personalemæssige og pædagogiske/psykologiske ansvar for alle enheder i behandlersektionen.

Ådalen fungerer som et selvstyrende team i det daglige med fælles pædagogisk ansvar. Lederen af behandlersektionen, Tove Søgaard Kristiansen, bruger gennemsnitligt 10 pct. af sin ledelsestid i Ådalen. I forbindelse med at hun for nylig har overtaget ledelsen af Ådalen, og det er besluttet at afgrænse foranstaltningens aldersgruppe, har hun dog valgt at være mere til stede i Ådalen i en overgangsfase. Tove Søgaard Kristiansen er psykolog og har en solid faglig forankring i kraft af mange års erfaring i arbejdet med sårbare børn og unge. Hun ser da også selv den socialfaglige linje som sin primære opgave, herunder at sørge for, at der

hele tiden tænkes helhedsorienteret, og at opgaver prioriteres på bedste vis med fokus på barnets udviklingsperspektiv. Hendes opgave er at sikre, at det faglige pædagogiske niveau og indsatsen løbende udvikles i samarbejde med medarbejderne.

Lederen af behandlersektionen (og Ådalen), Tove Søgaard Kristiansen, refererer til chefen for Børne- og Familierådgivningsafdelingen, Hanne Korsgaard. Tove Søgaard Kristiansen mødes med alle sektionslederne hver tredje uge (sektionerne består af i alt 150 medarbejdere). Derudover har Hanne Korsgaard og Tove Søgaard Kristiansen en meget tæt og løbende kontakt med hyppig sparring og næsten daglige møder om forskellige sager.

Der afholdes personalemøder hver anden uge, dels sammen med den øvrige behandlergruppe, dels for Ådalen alene. Det, at der afholdes fælles supervision og behandlermøder for familiekonsulenter, behandlergruppen, herunder medarbejderne i Ådalen, fremhæves som en klar styrke i forhold til at sikre helhedstilgangen og samspillet mellem de forskellige foranstaltninger, som familierne tilbydes.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Børne- og Familierådgivningen lægger stor vægt på at få afstemt forventningerne om familierne og børnene, der henvises til hjælpeforanstaltninger, med andre relevante aktører i kommunen. Der er generelt en tæt dialog med skolevæsenet, psykiatrien, misbrugs- og beskæftigelsesområderne og statsforvaltningen, da den overordnede indsats i forhold til forældrene ligger et andet sted i kommunen.

For nogle familiers vedkommende er der mange interessenter og aktører, der er involverede (foruden de førnævnte kan det eksempelvis ofte inkludere SFO, specialpædagoger, PPR, sundhedsplejen, foreningslivet og SSP). Det prioriteres derfor højt af behandlersektionen, at hele netværket omkring børnene involveres via fælles møder, der gør det muligt at finde ud af, hvad der virker, og stoppe op, hvis noget viser sig ikke at virke. En omhyggelig koordinering mellem aktørerne vurderes endvidere at være af central betydning for at undgå at stresser familien, for i så fald kan den ikke rykke sig. Derfor er det også almindelig praksis at holde formøde eller have en mere uformel kontakt inden møder med

familien, så de professionelle aktører på forhånd er blevet enige om en strategi.

I samarbejdet med sagsbehandlerne er der desuden fokus på at have en klar adskillelse mellem bestiller- og udøverrollerne ved hjælp af klare procedurer (herunder skriftlig dokumentation). I praksis er samarbejdet ikke præget af de store uoverensstemmelser. Sagsbehandlerne har et rimeligt kendskab til børnene og familierne, inden de visiteres, og eftersom kommunen råder over en bred vifte af foranstaltninger, formår man i fællesskab at finde frem til det, der virker.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Udviklingen og målsætninger for de børn, som er tilknyttet Ådalen, evalueres og dokumenteres løbende i statusrapporter og ved foranstaltningens afslutning, men der er til gengæld ingen formaliseret viden om, hvad der sker med børnene, efter de er sluset ud af foranstaltningen. Ledelsen anerkender dog, at det ville være yderst nyttigt at få indsamlet viden om, hvad der har virket for den enkelte familie og det enkelte barn, for dermed at drage nogle mere generelle konklusioner. Personalet og ledelsen har imidlertid ud fra deres løbende dokumentation af børnene en rimelig klar fornemmelse af, hvilken effekt det har for børnene at være tilknyttet Ådalen – i hvert fald på kort og mellemlangt sigt.

Alle børnene er i princippet anbringelsestruede, men kun få bliver det – i den forstand forekommer forebyggelsen at virke. Mere specifikt vurderes Ådalen at være et vigtigt tilbud, fordi det sikrer, at børnene ikke ekskluderes for tidligt. For børn, der ikke passer ind i de skoler og institutioner, de har været i kontakt med, fungerer foranstaltningen som et frirum, hvor de føler sig velkomne, slipper for ensomheden, kommer ud af det sociale liv, de har derhjemme, og får nogle nye oplevelser. Det er i høj grad med til at højne deres livskvalitet.

Samtidig er fordelene ved Ådalen, at det af mange i lokalsamfundet ikke opfattes som en behandlingsinstitution, men snarere som en mini-SFO. Dermed behøver børnene og familierne ikke at føle, at de skiller sig yderligere ud i forhold til normalsamfundet. Det betyder imidlertid ikke, at Ådalens formål er uklart for hverken brugere eller samarbejdspartnere.

‘Peer¹² group-dynamikken’ er en anden væsentlig faktor. ‘Peer group-dynamikken’ indebærer, at børnene og familierne finder ud af, at der er andre, der har samme problemer som dem. Det vil sige andre, som man kan udveksle erfaringer med og have fælles oplevelser med.

Børnene får i det hele taget udviklet deres kompetencer, så de lettere kan sluses ud i det almindelige samfund igen. Det sker blandt andet gennem de redskaber, de tilegner sig. Eksempelvis i forhold til, hvordan de kan sætte ord på deres følelser i stedet for at reagere fysisk, når de er vrede eller frustrerede. Desuden vurderer Ådalens personale og ledelse, at det har uvurderlig betydning, at man i flere tilfælde har formået at skabe en bedre kontakt til nærmiljøet gennem fritidsjob og fritidsaktiviteter. Fokus på kontakten med forældrene sikrer, at resultater, forandringer og virkninger grundfæstes i familien. En far til et barn i foranstaltningen siger:

Vores datter har indlæringsvanskeligheder, og hun kunne ikke koncentrere sig i store grupper. Hun blev lidt aggressiv, ikke voldelig, og hævede stemmen. Nu er hun blevet mere rolig. Hun kan flere ting selv, hun er mere hjælpsom, og hun er blevet mere glad. Hun skal have en fast struktur, og vi skal forberede hende på ting 2-3 dage, før de sker. Vi skal gøre noget af det samme herhjemme. Hun skal have et fast skema derhjemme og her [i Ådalen].

Visitationsprocedurerne og samarbejds møderne, der bygger på en systemisk tilgang og helhedstænkning, har også vist sig at være et stort aktiv i forhold til at sikre en kort ekspeditionstid til Ådalen. Ledelsen peger dog på, at man bør være opmærksom på, at matchningen er ordentlig, og at en foranstaltning som Ådalen eksempelvis ikke bliver tvunget til at tage børn ind, der ikke er en del af målgruppen, på grund af økonomiske forhold.

Erfaringerne med Ådalen er, at nye initiativer skal have tid til at udvikle sig, og man bør derfor være klar over, at succesraten kan være lav i starten. Selve processen med at få procedurerne på plads og til at fungere i praksis er tidskrævende, og det bør også italesættes i forhold til samarbejdspartnere.

---

12. ‘Peer’ er et engelsk begreb, der oversat til dansk betyder ‘ligemand/ligeværdig’.

Endvidere forudsætter positive resultater, at der hele tiden arbejdes på at formulere målsætningerne så klart som muligt, herunder en præcisering af, hvad der skal til for at komme tilbage i 'normalsystemet', og hvordan foranstaltningen kan hjælpe med at bygge bro.

Det understreges desuden, at åbenhed, løbende sparring og faglig opkvalificering er særlig vigtige elementer, når en foranstaltning ligger isoleret, som det er tilfældet med Ådalen.

Læs mere om Ådalen på dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

AALBORG KOMMUNE: GODTHÅBSKOLEN

BOKS 5.1

Fakta om foranstaltningen.

- Alder for børn i foranstaltningen: 7-16 år
- Antal: 16 børn og unge årligt
- Årligt driftsbudget: 7,1 mio. kr.
- Antal ansatte: 13,5 fuldtidsstillinger (inklusive lederen)
- Gennemsnitlig behandlingstid: 4 år
- Teoretisk udgangspunkt: Daniel Stern, systematisk og konstruktivistisk teori-dannelse, Søren Kierkegaard, International Child Development Program (ICDP).

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Godthåbskolen er et dagbehandlingstilbud, som er organiseret under Aalborg Kommunes Skole- og Kulturforvaltning, men med fællesfinansiering fra socialforvaltningen. Skolen er en heldagsskole, som henvender sig til behandlingskrævende børn og unge i alderen 7-16 år (svarende til 0. til 9. klasse), som har omfattende psykiske, sociale og emotionelle problemer. Foranstaltningen ligger i den sydlige ende af Aalborg Kommune i landsbyen Godthåb med park, sø og vandløb inden for en radius af 100 meter.

De rolige omgivelser vurderes af medarbejderne fra Godthåbskolen at have en overvejende positiv effekt for målgruppen, selvom det for især enkelte af de større børn kan være en ulempe, at der er begrænset kontakt til almindeligt fungerende børn, som kunne give dem nogle flere positive billeder at spejle sig i.

Skolebygningerne har tidligere fungeret som en almindelig folkeskole, men Godthåbskolen råder nu over én fløj i to plan, mens de resterende skolebygninger huser to børnehaver og et lokalhistorisk arkiv. Godthåbskolens 16 børn er delt i to lige store grupper, som råder over hver deres etage med fire lokaler: Et undervisningslokale, et køkken, som også bruges til møder og konferencer, et opholdsrum og et kreativt rum. Der er endvidere indrettet kontorer til sekretær, socialrådgiver, psykolog og leder samt en lille personalestue med tilstødende garderobe og toilet/brusebad. Endelig er der et lokale på cirka 12 m², som bruges til musik, afspænding og sundhedsplejerske.

BOKS 5.2

Kriterier for Godthåbskolens elever.

- De er anbringelsestruede børn: Står umiddelbart over for en døgnanbringelse
- Ingen andre specialtilbud i kommunen er i stand til at modtage børnene: Elever, der tilhører kommunens vanskeligste gruppe
- Krav om, at forældrene samarbejder. Omsorgsforholdene omkring barnet må ikke forringes, det vil sige, at der skal ske en udvikling i barn og familie med henblik på en bedre opfyldelse af barnets behov
- De er normaltbegavede børn med såkaldt socio-emotionelle vanskeligheder.

Godthåbskolens målgruppe er normaltbegavede børn med ualmindelige dispositioner og/eller opvæksterfaringer, udsatte børn fra risiko- eller problemfamilier, børn, hvis udvikling er i fare, og børn med en opvækst så belastet, at de må have hjælp til eller behandling for at komme i trivsel og positiv udvikling. Det er – ifølge medarbejderne – børn med massive adfærdsproblemer: Mange er angst, forvirrede, hyperaktive, impulsstyrkede med udadrettede aggressioner samt verbalt og fysisk truende. De er også sårbare, ensomme, depressive, somatiserede, selvbeskadigende og frygtsomme. Mange hverken får eller søger social kontakt.

Skolen har de seneste år oplevet, at skolens målgruppe er blevet mere broget¹³, blandt andet i tråd med at flere børn diagnosticeres i dag. Nogle børn kan således have neurologiske skader, for eksempel ADHD, men disse er diagnostisk sekundære i forhold til de socio-emotionelle vanskeligheder. Ifølge en af de interviewede lærere er nogle af børnene, som visiteres til Godthåbskolen, dog også dårligt begavede. Det giver udfordringer at få disse børn sluset ind i undervisningen, uden at det går ud over de andre børn.

Foranstaltningens børn er endvidere ofte præget af en opvækst med omsorgssvigt, eventuelt et svagt, negativt eller konfliktfyldt forældre-barn-samspil, manglende forudsigelighed og tryghed, ikke alderssvarende krav til børnene, mange konflikter mellem forældre, måske med vold, også mod børnene, seksuelle overgreb, dårlige skilsmisser, skiftende samliv og misbrug. Forældrene kan være præget af dårlig egen opvækst, psykisk skrøbelighed, psykiske og fysiske lidelser, marginalisering, langvarig arbejdsløshed, offentlig forsørgelse, konfliktfyldt samarbejde med forvaltningen og svagt netværk.

Endvidere har de fleste børn, der henvises, faglige problemer i skolen i sådan et omfang, at der kræves en specialpædagogisk undervisningsindsats. Nogle af børnene har specifikke vanskeligheder, som formodes at have neurologiske årsager, andre har grundet dårlig trivsel kun fået sparsomt udbytte af deres tidligere undervisning, og endelig har nogle haft længerevarende fravær i deres tidligere skoleforløb. Generelt er børnene langt under det gennemsnitlige faglige niveau for gennemsnitlige folkeskoleelever.

Børnene henvises hyppigst, når de er i alderen 8-11 år. I gennemsnit ind- og udskrives tre-fire børn årligt. Ved seneste opgørelse fra november 2010 var der tre børn under 10 år (19 pct.), otte børn i alderen 10-13 år (50 pct.) og fem børn over 13 år (31 pct.). Heraf 12 drenge og fire piger, men der har tidligere været en rimelig ligelig kønsmæssig fordeling. Der er p.t. et barn med anden etnisk baggrund, og generelt set har denne gruppe været svagt repræsenteret. Der har således været tre børn med anden etnisk baggrund end dansk på Godthåbskolen siden 2001.

---

13. For tiden er der blandt Godthåbskolens elever et barn, der er undersøgt på en børnepsykiatrisk afdeling, et barn, der er undersøgt af en børnepsykiater, og et barn, der er på vej til at blive undersøgt af en børnelæge.

De 10-13-årige vurderes ofte at være sårbare i forhold til begyndende misbrug af alkohol og hash samt småkriminalitet.¹⁴ Medarbejderne oplever derfor, at det er afgørende at forebygge den type udvikling ved at tage fat i de 10-11-årige. Det gør man eksempelvis ved at tale med de unge om konsekvenserne af misbrug, tage fat i konkrete episoder og tale om, hvad der kan ske. Der er ligeledes fokus på at følge med i de unges vennekreds uden for skolen og at have en tæt dialog med forældrene. Foranstaltningens medarbejdere oplever dog, at der er tale om en aldersgruppe, som det er svært at have meget tæt kontakt til, da børnene/de unge har behov for at selvstændiggøre sig og føler det nedværdigende at blive behandlet som børn og skulle omgås andre, som er meget yngre end dem selv, i det daglige.

Formålet med foranstaltningen er 'at give målgruppens børn og unge og deres familier et tilbud om støtte netop i den udstrækning, at de kan forblive i deres nærmiljø og fastholde eget netværk'. Behandlingen er ikke tidsmæssigt begrænset, og børnene er således indskrevet så længe, det vurderes, at de har behov for det (gennemsnitligt cirka 4 år). Denne vurdering beror på en evaluering af, om det enkelte barn undergår en positiv udvikling inden for nogle kerneområder, som målgruppen typisk har mangler inden for.

Godthåbskolens arbejde tager udgangspunkt i en række udviklingsområder for det enkelte barn, se boks 5.3.

BOKS 5.3

Udviklingsområder hos det enkelte barn.

- Sociale kompetencer
- Forestillingsevne
- Kommunikative evner
- Selvværd/selvtillid
- Undervisning
- Fysisk udfoldelse og sundhed.

Udviklingsområderne integreres i det daglige arbejde med børnene i form af en tværfagligt tilrettelagt miljøterapeutisk praksis, hvor alle akti-

---

14. P.t. har Godthåbskolen kun kendskab til et barn, der lejlighedsvist indtager alkohol og/eller ryger cigaretter.

viteter (undervisning, socialpædagogik, terapi og familiearbejde) indgår som selvstændige dele af den samlede behandling. Det behandlingsmæssige består i at sætte forandringsprocesser i gang inden for alle områder i barnets liv på baggrund af en vurdering af det enkelte barns behov og nærmere definerede udviklingsmål.

Hvert barn får tilknyttet en primær kontaktperson, enten en pædagog eller en lærer, som følger barnets udvikling i det daglige. Derudover får hver familie tilknyttet enten skolens socialrådgiver eller psykolog, som har det primære ansvar for samarbejdet med forældrene og håndtering af de bredere familiemæssige problemer og behandling heraf.

Det er en særlig udfordring for foranstaltningen, at den som dagbehandlingstilbud skal rumme et stort aldersspænd. Oprindeligt var børnene inddelt i tre aldersopdelte grupper, men efter at have vurderet pædagogiske fordele og ulemper besluttedes det fra skoleåret 2004/2005 at opdele børnene i to aldersintegrerede grupper. Formålet var især at optimere udnyttelsen af såvel de personalemæssige som de fysiske rammer for derved at give bedre muligheder for den individuelle undervisning og omsorg. Tre pædagoger og to lærere er tilknyttet hver gruppe, og disse medarbejdere har henholdsvis 25 og 21 skemalagte timer ugentligt med børnene.

Hver gruppe opdeles dagligt i mindre hold fra en til fem elever, ud fra pædagogiske/didaktiske overvejelser vedrørende modenhed, køn, fagligt og socialt udviklingsniveau, interesser samt motivation og engagement. De to grupper har haft blandede erfaringer med holddelingen: I gruppe 1 har det været forsøgt med tre ret faste aldersopdelte smågrupper. Fordelen har været at få skilt de ældste fra de yngste, således at der kunne skabes mere ro og et mindre spænd i differentieringen i den daglige undervisning. Ordningen har dog også vist sig sårbar, dels ved fravær blandt personalet, dels ved at der almindeligvis kun har kunnet være én voksen til stede i hver af smågrupperne. Endvidere har det vist sig, at der ikke nødvendigvis kan skabes mere ro i en gruppe med to-tre børn og én voksen, end der kan i en gruppe med fire-fem børn og to voksne. De foreløbige evalueringer har afstedkommet en opblødning i opdelingen i tre hold, således at der aktuelt forsøges med et eller to hold på en måde, hvor det samtidig er muligt at gå fra med et barn til individuel undervisning. Herudover er der holddeling, som også går på tværs af de to faste grupper, når eleverne er på forskellige udviklingsmoduler. Der er kontinuerligt mindst fem moduler i gang.

De to grupper tilrettelægger deres specifikke ugentlige skema, men med det fælles træk, at dagligdagen er struktureret, så den består af gentagne og let genkendelige elementer og dagsrutiner. Foranstaltningen har således meget fokus på at skabe rammerne for en rolig og velstruktureret hverdag ud fra den betragtning, at selv mindre mængder oplevet stress hos børnene kan aktivere defensive strategier med uhensigtsmæssige reaktioner til følge.

For at fremme ro og koncentration begyndes hver dag derfor med, at børn og voksne samles gruppevist til en morgenrunde ved fællesbordet i køkkenet, hvor børnene fortæller om, hvad de er optaget af. Runden styres af en voksen, og hensigten er, at børnene får fortalt om deres oplevelser. Desuden opøves evnen til at kunne sidde i fællesskab og lytte til det, andre fortæller, hvilket også fremmer evnen til at holde koncentration og fokus. Et andet vigtigt element ved morgenrunden er, at den kan foregribe dagen. Både børn og voksne hører, hvordan det enkelte barn har det, og kan vurdere og eventuelt aftale, om der skal udvises særlige hensyn til et enkelt barn eller måske hele gruppen. Morgenrunden afsluttes med at gennemgå dagens program og visualisere det på tavlen.

Derudover består de daglige aktiviteter af undervisning i almindelige fag, tværfaglige moduler, arbejde med sociale kompetencer blandt andet gennem sport og bevægelse, behandlingsmoduler gennem forskellige aktiviteter (behandling, som Godthåbskolen selv vurderer, at børnene har behov for) samt farvelsamling med børnene (især op til weekenden). Undervisning i dansk, matematik, engelsk, idræt og svømning kører kontinuerligt, mens andre fag som natur og teknik, kristendom, orientering (historie, geografi og biologi), kreative fag, sløjd og hjemkundskab kommer i blokke. Ud over de almindelige fag underviser de fire lærere skiftevis med pædagogerne på forskellige moduler, eksempelvis pigemodul, afspænding, basket, tekstilværksted, ekstremsport, it-værksted, kreativt værksted, lektiehjælp og social træning samt morgenrunder (personlig og social træning med børnene) og socialpædagogiske aktiviteter. Som det fremgår, leverer Godthåbskolen ikke en fuld fagrække på fuldt timetal, og skolen kan dermed ikke leve op til 'Fælles mål'¹⁵ for folkeskolen. Skolen bestræber sig imidlertid på at kunne levere det, som børnene kan

---

15. 'Fælles Mål' dækker over de af Undervisningsministeriet udvalgte vigtigste sæt af faglige tekster til folkeskolens fag og emner. For yderligere herom, se www.uvm.dk.

‘gabe over’, hvilket også kan afhænge af den ro og motivation, der kan skabes i gruppen og hos den enkelte. Emne- og temaperioder fastlægges på gruppe- og personalemøder (ofte i en årsplan forud for skoleårets start) og forberedes og afvikles i samarbejde mellem lærere og pædagoger. Lærerne har dog et overordnet og særligt ansvar i forhold til barnets muligheder for at tilegne sig viden og udvikle færdigheder inden for folkeskolens fagrække.

Grundlæggende har en del af børnene svært ved at vise indlevelsessevne i forhold til andre (gælder især nogle af børnene med ADHD-symptomer eller diagnoser). I forbindelse med konfliktudredning og social træning arbejdes der derfor en del med børnenes forestillingsevne, idet denne blandt andet er central i forhold til at udvikle empati. Der arbejdes også med forestillingsevnen gennem den normale undervisning eksempelvis via højtlesning af forskellig skønlitteratur flere gange om ugen. Denne aktivitet fungerer godt, da den skaber ro og samtidig giver børnene noget almindannelse, som har betydning i forhold til at kunne begå sig i forskellige sociale sammenhænge. Ifølge en af lærerne kan det dog være svært at tale om bøgerne efterfølgende i gruppen, fordi det ofte bliver for kaotisk.

BOKS 5.4

Eksempel på en uge på Godthåbskolen.

En almindelig dag på Godthåbskolen foregår i tidsrummet fra 8.00 til 15.00 (åbningstiderne er dog 7.00-16.00). Dagen starter altid med en morgenrunde i hver gruppe. En uge kan indeholde følgende aktiviteter:

Mandag: Gruppens tre pædagoger arbejder med sociale kompetencer og sport/bevægelse

Tirsdag: Gruppens to lærere står for undervisning i forskellige fag med støtte fra gruppens pædagoger

Onsdag: Pædagogerne tager halvdelen af gruppen til svømning, lærerne underviser den anden halvdel af gruppen

Torsdag: Formiddag: undervisning med lærerne. Eftermiddag: tværfaglige moduler i små grupper på tværs af grupper og faggrupper

Fredag: Tema/emneundervisning.

Når dagens program er gennemgået, kan børnene – også de 10-13-årige – tage fat i noget fra deres ‘pausekasse’, som er ting, de selv har valgt, fordi de synes, de er hyggelige. Det er som regel legeprægede aktiviteter

såsom en malebog, et puslespil eller en lydbog. De kan også spille med en voksen (ludo, backgammon, terningespil osv.).

Der er fokus på sundhed gennem madmoduler, hvor børnene tilbereder sund mad fra bunden. Der er faste frugtdage, opmærksomhed på at begrænse omfanget af slik, kager og andre søde sager, daglig tandbørstning, ligesom børnene eventuelt følges til tandlæge, øjenlæge og lignende, hvis forældrene ikke kan overskue dette. Der afholdes endvidere motionsuger og 'Olympiske lege' med svømning, idræt og skøjtning.

Deltagelse i fritidsaktiviteter ses af foranstaltningens medarbejdere som vigtigt for børn i alderen 10-13 år. Kontaktpersonerne hjælper derfor gerne med at identificere muligheder for fritidsaktiviteter og etablere kontakten til disse i forbindelse med opstart. For de børn, der bor langt fra skolen, kan det dog være lidt sværere at finde tid og overskud til at deltage i en fritidsaktivitet. P.t. har skolen børn, der går til spejder, til fodbold, til ridning og til boksning. I valget af fritidsaktiviteter tages der blandt andet højde for, om der er fokus på præstation eller fællesskab, og hvordan det matcher barnets behov. Fællesskabet hos spejderne opleves som godt for nogle børn, mens andre kan have for svært ved at indordne sig og risikerer at blive marginaliseret, når de reagerer kraftigt med råben og anden voldsom adfærd.

Foranstaltningen gør meget ud af at skabe et tillidsfuldt og respektfuldt forhold til forældrene. Samtlige børn i foranstaltningen kommer p.t. fra skilsmissehjem, og langt de fleste har ingen kontakt til deres fædre. Alle familierne vurderes i øvrigt at have store udfordringer. De har alle modtaget en eller flere kommunale foranstaltninger, før de er blevet visiteret til Godthåbskolen. Trods disse vanskelige forudsætninger er der fokus på at undgå en klientgørelse af forældrene, og der gøres en ihærdig indsats for at forsøge at ansvarliggøre dem. Det gøres for eksempel ved, at forældrene selv skal sørge for madpakken, huske aftaler, sørge for, at børnene kommer af sted om morgenen, og at de deltager i fritidsaktiviteter. Nogle skal dog have støtte hertil.

Godthåbskolen ser på familien som helhed, hvilket indebærer, at der løbende foretages en vurdering af, hvilken hjælp forældrene kan tilbydes, og hvad der samtidig forventes af dem. For nylig er der igangsat et introforløb for nystartede familier i et forsøg på at få gang i familiearbejdet fra første færd. Efterfølgende afholdes samtaler med familien enten på skolen eller i hjemmet hver 14. dag til at begynde med og efter de første par år cirka en gang månedligt. Disse samtaler er en anledning til at

tage særlige problemstillinger op og påpege, hvis tingene ikke fungerer godt nok, men de bruges også som en ramme til at yde generel omsorg for familien med henblik på at give lidt mere overskud i hverdagen.

I nogle tilfælde kan der være behov for støtte af mere praktisk karakter såsom hjælp til at lægge budget, søge om diverse former for støtte fra kommunen eller hjælp til oprydning. Der har eksempelvis været tilfælde, hvor medarbejderne fra Godthåbskolen har hjulpet med at forvandle et småbørnsværelse med bamser og 'babytegetøj' til et mere alderssvarende ungdomsværelse for at give den unge mulighed for at have kammerater på besøg og dermed fremme de sociale aktiviteter (kaldes 'Fra skrot til slot', jf. en tv-udsendelse af samme navn).

Familiarbejdet kan også indebære, at forældre kan tilbydes støttende samtaler med en terapeutisk indgangsvinkel med det formål at frigøre ressourcer til at være sammen med barnet, men generelt henvises der til en ekstern terapeut, hvis det vurderes, at forældrene har behov for individuel terapi. Tidligere har foranstaltningen også i enkelte tilfælde tilbudt parterapi med henblik på at genskabe forældrenes interne kommunikation, så de bedre kunne udfylde deres rolle som forældre. Fire-fem familier har været i egentlige familierapiforløb. Derudover har en række familier deltaget i 'familieværkstedsprojekter', hvor der eksempelvis arbejdes med bevidstgørelse af situationer gennem videooptagelse af familieaktiviteter. Det kan være madlavning og spisesituationer, som efterfølgende gennemgås.

De børn, der har behov for det, tilbydes endvidere individuelle terapiforløb i form af legeterapi for de yngste og samtalerapi for de ældste. Det er som regel noget, der afgøres på behandlingsmøderne, der afholdes to gange årligt for hvert barn.

HENVISNING OG VISITERING

Familie- og Beskæftigelsesforvaltningen og Pædagogisk Psykologisk Rådgivning (PPR) står overordnet set for visiteringen via et visitationsudvalg under kommunens Centrale Visitation. Udvalget består af en socialrådgiver fra forvaltningen og den ledende skolepsykolog. Godthåbskolen deltager ikke i selve visitationen. Efter en indledende tværfaglig analyse foretaget af PPR og socialrådgiver sammen med forældre og barn udfyldes som minimum en børnefaglig undersøgelse (tidligere § 50-

undersøgelse) og en handleplan. Visitationsmaterialet med bilag fremsendes derefter til foranstaltningen, som udarbejder udkast til behandlingsplan på baggrund af opstillede mål og resultatforventninger. Herefter kan der afholdes indskrivningsmøde med forældre, barn, socialforvaltning, PPR, seneste skole og eventuelt andre relevante personer. Fra Godthåbskolen modtager sags- og visitationsmaterialet, går der cirka et par uger, til barnet begynder på sin første dag.

METODER

Godthåbskolen lægger vægt på, at arbejdet med behandlingskrævende børn er baseret på velfunderede teoretiske og metodiske overvejelser, samtidig med at der vælges metoder, der sætter behandlerne i stand til at hjælpe børnene og deres familier ud fra deres behov. Det teoretiske afsæt, som danner rammen om foranstaltningens metodiske tilgang, tager blandt andet udgangspunkt i følgende inspirationskilder:

Daniel Sterns psykodynamisk orienterede børnepsykologi, som har fokus på barnets psykiske udvikling og selvfølelse. Daniel Sterns arbejde integrerer klinisk baserede psykoanalytiske fortolkninger med en databaseret adfærdsvidenskabelig tilgang for en forståelse af det lille barns psykiske udvikling. *Fortiden* indgår som en del af forståelsen af de relationelle aspekter under opvæksten (Stern, 1995).

Systemisk (og konstruktivistisk) teoridannelse, der som et relativt nyt paradigme leverer en omfattende forståelse af det relationelles betydning i familiodynamikken og i familiebehandlingen. Her kommer *aktuelle* relationelle aspekter, forståelsen for barnets og familiens aktuelle betingelser (eller konteksten) ind.

Filosoffen Søren Kierkegaard, der med sin betoning af det individuelle valg inspirerer til at sætte fokus på og hjælpe børnene med at træffe mere hensigtsmæssige beslutninger og valg vedrørende deres liv. Forståelsen for *fremtiden* inddrages som medbestemmende faktor for det enkelte barns aktuelle adfærd.

ICDP bygger på relations- og ressourcerorienteret pædagogik, hvor omsorgspersoner og vejledere indgår i et anerkendende og udviklingsstøttende samspil med udsatte børn (se boks 5.5). En central pointe i programmet er en grundlæggende antagelse om, at den måde, en voksen omsorgsperson oplever og beskriver barnet på, har afgørende betydning for den måde, barnet mødes på, og de udviklingsmuligheder, barnet får.

BOKS 5.5

International Child Development Program (ICDP).

International Child Development Program (ICDP) er et internationalt netværk, der har rod i 30 års psykologisk forskning og teoridannelse inden for især 'barnets tidlige tilknytning' og fokus på en professionalisering af det relationelle arbejde. Programmet har til hensigt at udvikle kompetencer hos professionelle/omsorgsgivere gennem at lære dem at fokusere på barnets positive sider, når det gælder udviklingsfremmende/opdragende samspil med barnet. Disse samspil er beskrevet og forsøgt operationaliseret ud i otte centrale temaer:

- At vise positive følelser og glæde for barnet
- At justere deres adfærd og følge barnets udspil/initiativ
- At samtale med barnet om de ting, som optager barnet
- At give ros og anerkendelse for det, som barnet mestrer
- At hjælpe barnet med at skærpe sin opmærksomhed
- At beskrive omverdenen rationelt og emotionelt, så den får mening for barnet
- At uddybe og forklare de fælles oplevelser
- At hjælpe barnet med at kontrollere sig selv ved at sætte positive grænser.

Kilde: Hundeide, 2004.

Godthåbskolens medarbejdere har gennemført begge moduler af 'Den certificerede uddannelse i relations- og ressourcerorienteret pædagogik', som ifølge foranstaltningens leder, Kent Bolund, kan betragtes som en operationel forlængelse af den 'sternske udviklingspsykologi' og den systemisk-narrative tænkning. Han vurderer, at denne tilgang præger indstillingen og den pædagogiske metode på skolen. I det daglige er det teoretiske udgangspunkt ikke noget, medarbejderne er særlig bevidste om, men metoder og redskaber er godt indarbejdet i praksis.

Foranstaltningen gør brug af forskellige redskaber i arbejdet med børnene. I forhold til de 10-13-årige oplever medarbejderne, at især højt-læsning, brug af 'pausekasser' (jf. beskrivelse heraf ovenfor), fast morgenritual ('morgenrunden') og idrætsaktiviteter fungerer godt (jf. ovenfor). Herudover har Godthåbskolen gode erfaringer med 'feedforward', som indebærer, at medarbejderne løbende fortæller børnene, hvad de

kan forvente sker i foranstaltningen. Det kan både være i forhold til fælles ting og individuelle ting. Den årlige koloni, hvor børnene i 3 dage bor sammen med lærere og pædagoger i et sommerhus i nærområdet, vurderes også som givtig, da børnene i det meget strukturerede forløb ifølge lærer Mette Mendrup 'får pulsen ned og lærer at være søde ved hinanden'.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Godthåbskolens personalesammensætning afspejler, at det tværfaglige samarbejde vægtes højt. Fire faggrupper er repræsenteret i det direkte arbejde med børnene:

- Seks pædagoger: Fokus på, om barnet kan indgå i sociale sammenhænge, integreres socialt og deltage i fælles aktiviteter.
- Fire lærere: Fokus på, om barnet kan indlære, være opmærksom, koncentrere sig og bidrage aktivt til undervisningen.
- En socialrådgiver: Fokus på, om den helhed barnet indgår i (samfund, skole, familie, ...), er i stand til at præstere ordentlige opvækstvilkår for barnet.
- En psykolog: Fokus på, om barnet er aldersvarende udviklet personligt, intellektuelt og følelsesmæssigt.

Derudover er der ansat en sekretær på halvtid og en leder, som er psykolog, men som ikke indgår direkte i behandlingen af børnene. Lederen finder, at det er en stor styrke, at Godthåbskolen ud over de mere traditionelle faggrupper tillige råder over en socialrådgiver, da det fremmer muligheden for at hjælpe familien i sin helhed og derved sikre mere langsigtede løsninger i forhold til at afhjælpe barnets vanskeligheder. Det vurderes også som en fordel, at socialrådgiveren har et godt kendskab til sociallovgivningen og kan hjælpe forældrene i deres dialog med kommunen.

I praksis arbejder de forskellige faggrupper tæt sammen i team, men der lægges vægt på en tydelig faglighed fra de involverede fagpersoner. Ved nyansættelser prioriteres personlige kvaliteter og kompetencer samt erfaring med behandlingskrævende børn og specialundervisning højt.

Medarbejderstaben har været præget af en ret stor stabilitet, hvilket har været medvirkende til at styrke fagligheden. Blandt de nuværende medarbejdere har seks været med, siden foranstaltningen blev etableret i 2001. Seks andre har været ansat i mere end 5 år, mens de to sidste er ansat i 2009.

Der afholdes ekstern supervision gruppevis cirka hver fjerdesjette uge for medarbejderne. Supervisionen bruges primært til at tage problemstillinger op vedrørende de enkelte børn eller familier. Der afholdes endvidere møder om den kollegiale relation i gruppen fire-fem gange årligt. Disse møder faciliteres af foranstaltningens leder og bruges til at drøfte specifikke faglige situationer eller faglige uenigheder.

Personalemøder afholdes en gang om måneden. Medarbejderne giver i øvrigt udtryk for, at de ofte sparrer med hinanden i forhold til forskellige problemstillinger eller med lederen, hvis der er tale om mere vanskelige eller familiemæssige problemstillinger. Lederens faglige tyngde og erfaring med at arbejde med behandlingskrævende børn gør ham til en værdsat sparringspartner blandt medarbejderne, der især understreger, at han er god til at tackle sager vedrørende børnene og bidrage med nye vinkler og analyser af situationer. Selvom lederen ikke er direkte involveret i behandling og undervisning af børnene, er han således meget engageret i opfølgningen på alle de faglige aktiviteter.

I relation til de personalemæssige relationer organiseres der henholdsvis personaletræning (med ekstern personaletræner) og pædagogiske dage to gange årligt af 2 dages varighed, hvor der tages temaer op som arbejdsglæde, det psykiske arbejdsmiljø, konfliktløsning, ansvarsfordeling samt pædagogisk metode og praksis.

Medarbejdere har, som tidligere nævnt, gennemført begge moduler af 'Den certificerede uddannelse i relations- og ressourceorienteret pædagogik', ligesom tre medarbejdere har fået bevilget en diplomuddannelse siden 2001. Flere af medarbejderne efterlyser dog yderligere videreuddannelse med henblik på at få bedre værktøjer og metoder til at tackle målgruppen, som er blevet mere differentieret de seneste år.

ORGANISERING OG LEDELSE

I og med at Godthåbskolen er oprettet som et projekt under folkeskolelovens § 20, stk. 2 om vidtgående specialundervisning, hører foranstalt-

ningen rent organisatorisk under kommunens Skole- og Kulturforvaltning, og lederen refererer til funktionschefen i Skoleafdelingen.¹⁶

Til at begynde med havde skolen en styregruppe bestående af embedsmænd fra de forskellige forvaltninger, men i forbindelse med at Godthåbskolen blev gjort til en permanent foranstaltning i 2005, blev det besluttet, at der skulle etableres en skolebestyrelse med udgangspunkt i folkeskoleloven. Den fungerer nu i det store og hele, om end det ikke er uproblematisk at etablere en forældrebestyrelse i en behandlingsinstitution, hvor der generelt er tale om ressourcetsvage forældre, som har svært ved at overskue at skulle deltage i den type aktiviteter.

Siden starten af 2010 er der desuden etableret en følgegruppe bestående af embedsmænd fra Skoleforvaltningen og konsulenter fra Socialforvaltningen, som mødes fire gange årligt. Lederen af Godthåbskolen ser dette som et meget positivt tiltag, idet det giver en mulighed for øget faglig sparring og dialog med de relevante myndigheder. Herudover bidrager møderne i følgegruppen til at afklare såvel principielle som konkrete forhold omkring de ydelser, Godthåbskolen skal levere.

Godthåbskolens leder deltager derudover i flere samarbejdsfora for skoleledere i kommunalt regi. I 2009 blev der etableret et netværk for specialskoleledere i Aalborg Kommune. De mødes hver anden måned, og otte gange om året afholdes der møder for alle skoleledere i kommunen. Begge fora vurderes som en god mulighed for at udveksle erfaringer og ekspertise.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Godthåbskolens primære samarbejdspartnere er socialrådgiverne fra socialforvaltningen og PPR, som indgår i visitationsprocessen, indskrivningen og den løbende opfølgning helt frem til udskrivningen.

Der afholdes to årlige statusmøder med mulighed for to ekstra opfølgende netværks- og samarbejds møder, hvis der er behov for det. På statusmøderne gennemgås samtlige mål og handleplan, og behandlingsplan revurderes eventuelt. Der foretages dermed en grundig evaluering af den samlede indsats (socialpædagogisk, undervisning og familierarbejde), og der fastsættes nye mål og delmål. I både status- og netværksmøder

---

16. Indtil august 2009 refererede lederen til kommunens ledende skolepsykolog.

deltager forældre, barn, socialforvaltning, PPR samt lederen af foranstaltningen og en-to medarbejdere fra foranstaltningen. Der er mulighed for at inddrage andre netværkspersoner, men denne mulighed benyttes sjældent.

Derudover er der løbende kontakt med speciallæger, tandlæger og -plejere (herunder også undervisning i tandbørstning), sundhedsplejersker (for eksempel om vægt og andre sundhedsmæssige forhold), talepædagoger, læsekonsulenter, ergoterapeuter samt lærere og pædagoger fra afgivende og modtagende skoler og institutioner. I tilfælde, hvor der er særlige problemer med enkelte børn, kan der også være samarbejde med SSP.

Der er desuden et nært samarbejde i det daglige med støtte- og kontaktpersoner (jf. serviceloven), aflastningsfamilier og fritidspædagoger.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Godthåbskolen udarbejder en udviklingsplan for hvert enkelt barn og familie i forbindelse med indskrivningen (se bilag 5 for et eksempel på en udviklingsplan). Planen er styrende for arbejdet og evalueringen af den samlede indsats inden for følgende fire udviklingsområder:

- Det personlige område (fysisk, motorisk, sundhedsmæssig og følelsesmæssig udvikling)
- Det sociale område (social- og adfærdsmæssig udvikling)
- Det faglige område (kognitiv og indlæringsmæssig udvikling)
- Arbejdet med barnets netværk (forældre, søskende, familie, kammeraterne i skole og fritid, lærere, pædagoger, kontaktpersoner, aflastnings- og plejefamilier eller andre professionelle).

Udviklingsplanen fungerer også som procedureplan for de tværfaglige behandlingsmøder, der afholdes to gange årligt. Foranstaltningens leder finder, at behandlingsplanen som professionelt værktøj gennem løbende justeringer har vist sig særdeles anvendelig. Den modsvarer den udvikling, der eksempelvis har været inden for arbejdet med elevplaner, og det seneste handleplansværktøj, som socialforvaltningen har udarbejdet.

I tilknytning til behandlingsplanen udarbejder lærerne på Godthåbskolen også en individuel undervisningsplan, som bruges til at planlægge, gennemføre og evaluere undervisningen af det enkelte barn. Statusrapporter udarbejdes endvidere af foranstaltningen inden de to årlige statusmøder.

Pædagogerne og lærerne fører desuden logbog for de børn, de er kontaktpersoner for, med udgangspunkt i de udvalgte delmål fra udviklingsplanen. Logbogen er tilgængelig på Godthåbskolens intranet, og dermed kan socialrådgiveren og psykologen også nemt holde sig ajour i forhold til det enkelte barns udvikling. Psykologen har en minimumsforpligtelse i forhold til at holde journal for behandlingsforløb og benytter journalnotaterne i forbindelse med udarbejdelse af statusrapporter.

I nogle familier udfærdiges der vejledningskontrakter, som giver mulighed for at etablere en klar forventningsafstemning, hvilket også kan bidrage til en større forpligtelse fra forældrenes side (se et eksempel på en vejledningskontrakt i bilag 4).

Foranstaltningens resultater er på kort sigt blandt andet, at de fleste børn hurtigt bliver glade for at komme på Godthåbskolen. Medarbejderne vurderer, at det har stor betydning, at børnene føler, at de accepteres, som de er, og finder ro. Lederen, Kent Bolund, giver følgende forklaring:

Børnene kommer som regel fra en høj stresssituation, og at være på Godthåbskolen tager toppen, så der i en vis udstrækning kan frigives potentiale for udvikling og læring.

Det er således hans klare indtryk, at alle børnene går fremad såvel fysisk/motorisk som socialt og indlæringsmæssigt, selvom han erkender, at foranstaltningen ikke har lavet en systematisk analyse af alle handlingsplanerne fra start til slut. Generelt set efterlyses bedre muligheder for at måle børnenes udvikling i forhold til faste indikatorer, hvilket kunne gøre det lettere at dokumentere resultaterne.

I forhold til foranstaltningens målsætning om at forebygge eller forhindre anbringelse viser Godthåbskolens opgørelser, at 32 pct. af børnene visiteres til socialpædagogiske opholdssteder, efter de udskrives fra Godthåbskolen. Der er 9 pct., som kommer i plejefamilier, mens 21

pct. modtager mindre omfattende skole- og dagtilbud.¹⁷ I forhold til børnenes skolegang er der 29 pct., som kommer på efterskole (eventuelt med støtte timer), mens 6 pct. indskrives i en almindelig folkeskole.¹⁸ Enkelte af de børn, som er kommet i plejefamilie, er ligeledes kommet i almindelig folkeskole. Eftersom alle børnene, der henvises til Godthåbskolen, som udgangspunkt er anbringelsestruede, kan man dermed konkludere, at det er lykkedes at forhindre anbringelse for knap to tredjedele af børnene. For Godthåbskolen er det ikke et succeskriterium at forhindre anbringelser. Døgnanbringelse kan således være resultatet af en erkendelse af, at dette trods alt er det bedste for barnet, også når det for eksempel gælder en mere tryk og stabil tilknytning til forældrene på lidt længere sigt. Samtidig understreger foranstaltningens psykolog, at der ofte kan være sket en forbedring i relationen mellem barn og forældre, til trods for at barnet ender med at blive anbragt.

En mor til et barn, som går på Godthåbskolen, siger:

Fra at være total hysterisk og ikke medgørlig er mit barn nu i total balance og medgørlig. Mit barn har indlæringsproblemer og er ikke alderssvarende på alle områder, men vi har fået god hjælp. Det eneste, som er ærgerligt, er, at der er få børn på samme alder som mit barn. Det giver nogle udfordringer for de større børn, at de kun kan lege og være sammen med små børn.

Samarbejdet med forældre vurderes blandt personalet på Godthåbskolen som udslagsgivende for at opnå positive resultater i behandlingen. Det er centralt, at forældrene når til den erkendelse, at der er nogen, der vil dem det godt, og at de er nødt til at vise velvilje og være indstillet på ændringer i deres egen adfærd, hvis de vil undgå, at barnet anbringes.

For forældrene betyder det omvendt meget at blive mødt med respekt, og at der, selvom der stilles krav, også er plads til en vis fleksibilitet. En mor udtaler:

---

17. Specialskoleforløb, fortsættelse af aflastningsfamilie, forebyggende behandling som for eksempel rådgiver, UU-vejledning m.v.

18. De resterende 3 pct. er ukendt.

Hjælpen til familien er rigtig vigtig. Personalet taler ikke ned til forældrene, og jeg kan se, at det er godt at få mere stabilitet og struktur i hverdagen. Det er hjælper også at vide, at jeg kan ringe til psykologen, når korthuset falder sammen.

Læs mere om Godthåbskolen på dialogprojektets hjemmeside:
www.forebyggelse-boernogunge.dk.

ÅRHUS KOMMUNE: LEJLIGHEDEN 1. TH.

BOKS 6.1

Fakta om Lejligheden.

- Alder for børn i Lejligheden: 6-17 år
- Antal: 150 børn og unge årligt
- Årligt driftsbudget: 1,6 mio. kr.
- Antal ansatte: Seks (en person på fuld tid, resten 18-30 timer pr. uge)
- Gennemsnitlig behandlingstid: Det er ikke en foranstaltning, så der behandles ikke, men mange børn deltager i projektets aktiviteter igennem flere år
- Teoretisk udgangspunkt: Individuelle socialpædagogiske metoder. De enkelte medarbejderes erfaringer og kendskab til familierne og lokalområdet.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

'Lejligheden 1. sal til højre' er et nærmiljøtilbud til udsatte børn og unge, som bor i det almene boligområde Rundhøj, der ligger 6 kilometer fra Århus centrum. Lejlighedsprojektet indgår som et af flere delprojekter i en boligsocial helhedsplan for boligområdet Rundhøj. Helhedsplanen er finansieret via midler fra Landsbyggefonden og Århus Kommune og

dækker perioden 2009-2012 - i alt 4 år.¹⁹ Foruden Lejlighedsprojektet, som ses som en forebyggende aktivitet, indeholder helhedsplanen også et projekt vedrørende fremme af fællesskabsaktiviteter i form af et fælleshus, som kan benyttes af områdets beboere. Fælleshuset åbnede 18. september 2010.

Lejlighedsprojektet er ikke en foranstaltning og hører dermed ikke under servicelovens § 52. Vi har alligevel valgt at inddrage projektet i dialogprojektet, da det er et eksempel på, hvordan landets kommuner kan indtænke alternative løsninger, der ligger ud over foranstaltningsbestemmelsen § 52 i serviceloven, når de planlægger deres forebyggelsesindsats.

Lejlighedsprojektet indeholder et morgenmadstilbud, hvor udvalgte børn tilbydes morgenmad og en smurt madpakke, inden de går videre i den lokale folkeskole, Rundhøjsskolen, som ligger lige op til det almene boligområde. Herudover er der en lektiecafé, to pigeclubber og tilbud til drenge.

Lejlighedsprojektet holder til på to lokaliteter: I en lejlighed på Rundhøj Allé 17, 1. th. og på Byggeren, som er en pædagogisk ledet legeplads for børn fra 5. klasse.

Lejligheden har fire rum samt et køkken, et toilet og et badeværelse. De fire rum dækker over et computerrum, et mødelokale med et stort mødebord og en sofa, en fjernsynsstue med sofa og bløde stole og et kontor, som benyttes af helhedsplanmedarbejderen og børn og unge-medarbejderen fra lektiecaféen. Lejligheden var indtil 18. september 2010 (ud over børn og unge-aktiviteter) kun ramme for beboeraktiviteter, men anvendes nu til lektiecafé og pige- og drengeklub. Herudover har sundhedsplejersken åbent hus hver anden onsdag, ligesom Lejligheden benyttes til diverse møder. Ulla Lerche og Charlotte Harder Olsen, som er henholdsvis helhedsplanmedarbejder og børn og unge-medarbejder fra lektiecaféen, siger om Lejligheden og dens placering:

Lejligheden ligger helt suverænt. Den ligner en lejlighed som andre lejligheder i Rundhøj. Den har samme indretning som dem.

---

19. 'Lejligheden 1. sal til højre' blev oprindeligt startet i 2004 på baggrund af en partnerskabsaftale mellem boligforeningerne i området, kommunen og den lokale skole. Som følge af de gode resultater, der blev opnået, blev det besluttet, at projektet skulle indgå i helhedsplanen for området for på den måde at sikre en fortsættelse af projektet.

Den ligger midt i boligområdet lige op til skolen, Byggeren og Netto. Vi kunne ikke bo bedre. Folk går rundt om os. Lokal forankring og synlighed i lokalområdet er alfa og omega. Vi har indrettet Lejligheden, så den siger velkommen. Man kan altid banke på og få at vide, hvornår man kan komme, hvis vi ikke har åbent.

Den pædagogisk ledede legeplads Byggeren har forskellige lokaler, hvor der kan spilles spil, laves håndarbejde, kreative ting og meget andet. Børnene, som er tilknyttet Byggeren, kommer i Byggeren efter skoletid. Byggeren har også udendørsarealer, hvor der kan spilles fodbold, leges m.v., ligesom Byggeren har forskellige dyr. Morgenmadsprojektet, hvor udvalgte børn fra 5.-9. klasse får morgenmad og mulighed for at smøre en madpakke, holder til på Byggeren alle ugens hverdage i tidsrummet 7.00-8.30.

Lejlighedsprojektets forskellige tiltag er målrettet udsatte og sårbare børn og unge, som bor i det almene boligområde Rundhøj, og som går i 0.-10. klasse (primært i den lokale skole, som ligger op til boligområdet).

Lejlighedsprojektet har cirka 150 deltagende børn og unge om året. Cirka 25 deltager i morgenmadsprojektet hver dag, mens cirka 100 forskellige børn og unge årligt kommer i lektiecaféen. 15 piger deltager årligt i pigeklubben. Herudover har Ungdommens Røde Kors en pige-klub for 'stille piger' og siden marts 2011 en drengeklub for cirka 15 drenge. Endelig deltager cirka 20 unge i Ungdomsskolens aktiviteter, som foregår lørdag aften.

Da Lejlighedsprojektet ikke er en foranstaltning, registreres børnene og de unge ikke med cpr-nummer. Medarbejderne har dermed ikke nøjagtig viden om alle børnene. Det betyder, at medarbejderne ikke ved, hvordan de deltagende børn er inddelt aldersmæssigt. Et kvalificeret skøn er dog, at der er flest i alderen 9-14 år, da det er denne aldersgruppe, som lektiecaféen, som har flest brugere, henvender sig til. Med hensyn til kønsfordeling vurderer medarbejderne, at cirka halvdelen af brugerne er drenge, mens den anden halvdel er piger. Cirka 80 pct. af børnene har anden etnisk baggrund end dansk. Omkring halvdelen af børnene går til en fritidsaktivitet.

De 10-13-årige børn, som deltager i Lejlighedsprojektet, er ifølge medarbejderne generelt glade børn, som er udadvendte og energiske - til

tider for energiske. De mangler ofte struktur, de vil gerne starte et ungdomsliv, men mangler ofte viden om, hvad der karakteriserer samfundet uden for Rundhøj, da mange ikke kommer uden for boligområdet. Mange besidder ikke almindelige færdigheder og ved for eksempel ikke, hvordan man holder bordskik, hvordan man rydder op efter sig, hvordan man kommer ind i et rum uden at forstyrre andre, hvordan man passer venskaber og er en god ven. Ifølge medarbejderne har alle børnene gået i børnehave, og det kan derfor undre, at de ikke kan disse ting. En vigtig opgave for dem er derfor at lære børnene, hvordan man lever og opfører sig i det danske samfund, som de er en del af.

Mange af børnene har det desuden svært, fordi deres forældre ikke har den store viden om samfundet og de normer og krav, som man som barn skal lære for at begå sig i det. Det kan være, fordi forældrene har anden etnisk baggrund end dansk, eller fordi børnene er børn af unge enlige mødre. Nogle af børnene - både etnisk danske og med anden etnisk baggrund end dansk - kommer ifølge medarbejderne også fra familier, hvor forældrene lever på grænsen af loven, og hvor forældrene eksempelvis begår kriminalitet, socialt bedrageri eller laver sort arbejde.

Nogle af børnene er ifølge medarbejderne rigtig godt begavede, men de har det svært derhjemme med hensyn til ro og opbakning. Her hjælper blandt andet lektiecaféen børnene ved at støtte dem til at udnytte deres potentiale og ved at give dem tro på sig selv.

Der er generelt personale i Lejligheden fra kl. 8.30-15.00 mandag til fredag. Der har de seneste år været lukket i ferierne (6 uger om året). Der afholdes dog visse aktiviteter hos Byggeren i ferierne.

Foruden ovenstående aktiviteter er der i Fælleshuset aktiviteter for de store børn og unge hver anden søndag. Det er frivillige beboere, der har taget initiativet og selv står for aktiviteten. De har mulighed for at spille eller se fjernsyn. For denne aldersgruppe er det vigtigt at kunne mødes med andre venner. Pladsen er ofte alt for trang hjemme, grundet mange familiemedlemmer, så her fungerer Fælleshuset som et frirum for dem, hvor de kan slappe af og hygge sig sammen.

BOKS 6.2

Initiativer i Lejligheden.

Lektietafeen har åbent 2 dage om ugen. Onsdag kl. 14.00-16.00 er for børn og unge i 6.-10. klasse. Børnene kan selv melde sig til, eller en lærer kan foreslå dem at deltage. Torsdag kl. 13.00-15.00 er for børn i 1.-5. klasse, som kan deltage efter aftale med Lejlighedsprojektets koordinator, Erik Boje. De store børn i 6.-10. klasse har endvidere mulighed for at lave ekstra aftaler om lektiehjælp, hvis de eksempelvis har en opgave, der skal laves.

Pigeklubben har åben mandag kl. 14.00-16.00 og er et åbent tilbud for piger i alderen 8-12 år. Der er p.t. 10-12 piger, som deltager om mandagen (der er maksimalt plads til 16 piger). Efter denne pigegruppe er der fra kl. 16.00-18.00 om mandagen tid til pigeklub for de 'stille piger' i alderen 13-14 år, som går i 5.-7. klasse. Denne pigeklub afholdes af Ungdommens Røde Kors' frivillige. Pigerne til sidstnævnte pigeklub 'håndplukkes' af Lejlighedsprojektets koordinator og lærere på skolen. Der er p.t. 8-10 piger i denne pigeklub. I begge pigeklubber er der mulighed for at lave håndarbejde, se film og hygge sig.

Drengklubben har åbent for drenge lørdag aften. Der kommer 20 til 25 drenge, og de er i alderen 14-17 år. Tilbuddet er åbent i tidsrummet fra kl. 18.00 til kl. 22.00. Det er Idrætsorientering og Ungdomsskolen, der driver det. Ungdommens Røde Kors har også et tilbud til 15 drenge i alderen 11-14 år. Disse drenge er 'håndplukket' af Byggeren, børn og ungemedarbejderen i Lejligheden og Lejlighedsprojektets koordinator. Denne klub har åbent hver mandag fra kl. 16.30 til 18.00 og er en 'Adventure Club'.

Morgenmadsprojektet er for børn i 5.-9. klasse. Derudover 'håndplukkes' elever fra 0.-5. klasse i samarbejde med socialforvaltningen. Formålet med morgenmadsprojektet er ifølge helhedsplanen at 'give dem [børnene] en god start på dagen i trygge og velkendte rammer. Ud over et solidt, sundt morgenmåltid er der mulighed for at få snakket med engagerede voksne og være en del af et fællesskab. Med en fast, tryk og velkendt ugentlig rytme og et godt morgenmåltid – suppleret med en madpakke – kan eleverne starte skoledagen med helt andre ressourcer end tidligere'. Børnene tilbydes morgenmad ugens 5 hverdage i tidsrummet fra kl. 7.00 til 8.00. Personalet er der til kl. 9.00, så børnene har mulighed for at nå forbi Byggeren og lave en madpakke, hvis de møder senere end kl. 8.00. Hvis børnene udebliver, kontaktes forældrene.

Lejlighedsprojektet indeholder også *morgenvækning*, når det er relevant. Hvis et barn ikke møder op i morgenmadsprojektet, selvom det er aftalt, ringer Lejlighedsprojektets koordinator til barnets forældre. I tilfælde, hvor børn uden grund er fraværende fra skolen, kontakter Lejlighedsprojektets koordinator også barnets forældre telefonisk. Hjælper det ikke, besøger koordinatoren barnets hjem – efter aftale med forældrene – og tager en snak med barnet/den unge med henblik på at få vedkommende tilbage i skolen. Ifølge koordinatoren, Erik Boje, er det en effektiv metode, som han de seneste 5 år har gjort brug af omtrent 10 gange.

Hver fredag eller lørdag arrangeres der også fodboldaften i den lokale hal i tidsrummet kl. 18-20. 24 drenge i alderen 12-17 år deltager fast. Ofte tager de også deres forældre og brødre med. Tilbuddet er iværksat med henblik på at give de unge drenge noget at lave fredag/lørdag aften. Erik Boje, Lejlighedsprojektets koordinator, siger:

Fodboldaftenen fungerer godt, da drengene har noget at lave og får brugt en masse energi. Tilbuddet har også andre effekter. Ifølge det lokale politi er der siden fodboldtilbuddet blev igangsat smadret meget færre buslommer i vores område fredag og lørdag aften.

Lejlighedsprojektet har også med succes hjulpet nogle af de unge til at få et fritidsjob og til at få praktikpladser. En pige har eksempelvis fået fritidsjob som medhjælper i pigeklubben (som hun selv tidligere kom i), to drenge omdeler projektets nyhedsbrev i boligområdet, og tre hjælper til ved morgenmadsprojektet. Hver morgen møder således en ung medhjælper på cirka 15 år for at hjælpe med i morgenmadsprojektet. Der er tale om tre udvalgte drenge, der på skift har vagter. Ud over at tjene penge er det en god læring, og de fremstår som rollemodeller for de andre.

Aflønningen af de unge i fritidsjob sker enten via helhedsplanens midler, eller der indgås aftaler med de private virksomheder eller kommunale institutioner, som så aflønner de unge. En mor til et barn i Lejlighedsprojektet siger:

Min søn har fået arbejde på fritidshjemmet to gange om ugen fra kl. 14.00-16.30. Han er rigtig glad for sit arbejde. Han spiller fodbold med børnene og får lidt lommepenge. Han får 700 kr. om måneden for det. 50 kr. af dem giver han til sin lillesøster.

Det er oftest Lejlighedsprojektets koordinator, der hjælper børnene med at få fritidsjob. Koordinatoren, Erik Boje, siger:

Jeg hjælper dem, som ikke selv kommer af sted, men har et ønske om det. Så hjælper jeg dem med at skrive en ansøgning, få sat håret, og så kører vi sammen ned og afleverer ansøgningen. Det kan eksempelvis være til Fitness World, hvis de gerne vil have et fritidsarbejde dér.

Koordinatoren hjælper også nogle af områdets udsatte unge med at finde praktikplads i 8. og 9. klasse. Det kan være de obligatoriske praktikpladsbesøg, som alle unge skal prøve som del af deres uddannelse, eller det kan være længere praktikforløb for unge, som er skoletrætte og dermed

har brug for et afbræk fra skolen i en periode. Arbejdet sker i samarbejde med Rundhøjskolens ungdomsvejleder. De udvalgte unge får ekstra hjælp. Det kan være til at møde op på praktikstedet, hvor koordinatoren tager med dem, og/eller det kan være ved, at koordinatoren følger op i forhold til praktikstedet for at sikre, at alle parter er tilfredse.

Hvert år i juni måned - lige før sommerferien - arrangeres en fælles tur for alle Lejlighedsprojektets børn og unge til Djurs Sommerland. Sidste år deltog 80 børn og unge.

Lejlighedsprojektets medarbejdere oplever ikke, at børnene med anden etnisk baggrund har de store problemer med at få lov til at deltage i Lejlighedsprojektets aktiviteter. Projektet har blandt andet haft fællesovernatning i forbindelse med en udflugt til Kattegatcentret, hvor både drenge og piger deltog, og de har også haft overnatning i Lejligheden 'for hyggens skyld'. Ifølge medarbejderne kan disse ting lade sig gøre, fordi forældrene kender dem og stoler på dem. Herudover hjælper medarbejderne også gerne forældrene (ofte mødre) med praktiske forhold (samtaler med kommunen m.v.) ud fra deisen om, at en glad mor giver gladere børn. Har et barn problemer, ringer medarbejderne ofte hjem til forældrene og aftaler med dem, at de kommer over i Lejligheden og taler med medarbejderne. Dette er både forældre og børn glade for.

Lejlighedens medarbejdere er også ind over nogle af aktiviteterne i det nyåbnede fælleshus. De deltager eksempelvis ofte i fælleshusets tirsdagskaffe, hvor primært mødre/kvinder deltager. Børn og unge-medarbejder Charlotte Harder Olsen siger:

Så går jeg lige derover og orienterer mødre om, hvad vi laver i Lejligheden, så deres døtre får lov til at deltage i vores aktiviteter.

Lejlighedsprojektets forskellige aktiviteter supplerer hinanden og indebærer ifølge medarbejderne grundlæggende pædagogisk arbejde og 'samfundsmæssig indføring'. Børnene skal lære de sociale samspilsregler at kende; hvordan man opfører sig ordentligt i samfundet og i gruppen. Medarbejderne har også fokus på at hjælpe børnene med at løse konflikter verbalt, så kriminalitet kan forebygges, og lægger vægt på at være børnenes fortrolige og give rum for, at alle spørgsmål kan stilles. De hjælper dem med at være teenagere og med at tro på sig selv. Børn og unge-medarbejder Charlotte Harder Olsen siger:

Det er attraktivt at være del af vores tilbud lokalt. De [børnene] opdager ikke, at vi har fokus på dem på grund af bekymring. Det er attraktivt at gå her på grund af den særlige omsorg, som er her. Vi gør tingene ekstra godt. Det er et hjem, de kommer ind i. Her er rent, pænt, og her er struktur. Har børnene brug for ekstra tøj, har vi også det til dem. Vi gør børnene til noget særligt, når de kommer her.

Helhedsplanmedarbejder Ulla Lerche supplerer:

De tror, at jeg, Ulla, 'chefen', bor her. De har aldrig set sådan et liv, hvor de kan komme og få noget at spise, får kram, atmosfære og får lov til at bruge computer, se film og så videre uden at blive afbrudt.

Pædagogikken, som anvendes, er ikke kendetegnet ved laissez faire. Børn og unge-medarbejder Charlotte Harder Olsen siger:

Vi har fra starten af markeret, at det er et krav for at deltage, at man kan vise hensyn, kan rydde op efter sig og så videre. Vi er kontante og klare i målet, men til gengæld gives der også meget omsorg. Jeg er heller ikke bange for at give de store drenge et ordentligt kram. Børnene får lov at fylde mere her end derhjemme. Det oplever de som en luksus. Vi lægger vægt på at skabe en god atmosfære. Børnene kan få karantæne, hvis de har brudt nogle af reglerne, men de kommer altid tilbage.

HENVISNING OG VISITERING

Lejlighedsprojektet er ikke en foranstaltning og hører dermed ikke under servicelovens § 52, men der er opbygget faste procedurer, der skal sikre, at der tages hånd om de børn og unge fra boligområdet, som har brug for hjælp. Hver onsdag deltager Lejlighedsprojektets koordinator eksempelvis i specialteam-møde på Rundhøjskolen. Her melder skolen ind med børn, som de vurderer vil have udbytte af at deltage i Lejlighedsprojektet.

Hver 14. dag afholdes ligeledes driftsgruppemøde med deltagelse af sundhedsplejersken, Byggeren (morgenmadsprojektet), SFO, Rund-

højskolen og Lejlighedsprojektets koordinator. Her vurderes, om der er børn, som bør henvises til Lejlighedsprojektet. Er det vurderet, at et barn vil have fordel af at starte i en af aktiviteterne, kan barnet starte med det samme.

Medarbejderne i Lejlighedsprojektet er forpligtet til at begynde med et netværksmøde på baggrund af en bekymring om barnets trivsel. Nogle gange afholdes også et arbejdsmøde forud for netværksmødet, hvor forældrene ikke deltager. Lejlighedsprojektets koordinator står ofte også for indkaldelse af netværksmøder med deltagelse af socialforvaltningen og andre relevante aktører samt familien, hvis der er et barn, der er bekymring i forhold til. Herefter henvises barnet ofte til et eller flere af Lejlighedsprojektets delprojekter – eksempelvis morgenvækning, morgenmadsprojektet og lektiehjælp.

For så vidt angår morgenmadsprojektet på Byggeren, som har cirka 35 børn tilknyttet, håndplukkes nogle af børnene i samarbejde med socialforvaltningen, ligesom sundhedsplejersken også kan foreslå forældre, at deres børn indgår i projektet. De øvrige børn udvælges af projektets personale, eksempelvis i samarbejde med lærere fra den lokale folkeskole, hvis de kan se, at der er børn, som kommer i skole uden at have spist morgenmad og/eller have madpakke med.

At der kommer nye børn i lektiecaféen, sker enten ved, at børnene selv henvender sig, fordi de har venner, som går i lektiecaféen, eller via Lejlighedsprojektets koordinator, som finder, at det vil være en god ide, at et givent barn får yderligere hjælp til lektierne.

Kendetegnende for alle Lejlighedsprojektets aktiviteter er, at der er tale om et åbent tilbud, som børnene og deres forældre kan sige nej til. Dette sker dog ikke i praksis, da der er tale om aktiviteter, som opfattes som attraktive af både børn og forældre.

Medarbejderne i Lejlighedsprojektet har ikke adgang til børnenes sager og handleplaner (hvis de måtte have sådanne). Men medarbejderne har mulighed for at ringe til kommunen og spørge, om der er en sag på et givent barn, hvis de eksempelvis undrer sig over, at der 'ikke sker noget' med barnet. Sagsbehandleren på kommunen må så sige, om de er i gang i forhold til barnet. Medarbejderne i Lejlighedsprojektet kan også – mht. de børn, som allerede er kendt i forvaltningen – ringe til kommunen og få sparring i forhold til et barn og/eller forældre, som er tilknyttet Lejlighedsprojektet.

For hele tiden at holde sig opdateret på, hvad der rører sig i boligområdet, holder Ulla Lerche hver sjette-syvende uge møde med de fire varmemestre fra boligområdet. I møderne deltager også områdets tre gartnere, en lokal inspektør fra en af boligafdelingerne, pedellen fra Rundhøjskolen, Lejlighedsprojektets koordinator, børn og unge-medarbejderen og kommunens to opsøgende medarbejdere. Møderne, som er af 1½ times varighed, bruges til at få viden om, hvad der sker i boligområdet, og om der er nogle børn eller forældre, som nogle af mødedeltagerne er bekymrede for. Eksempelvis fordi de er ude i noget kriminalitet, har begået hærværk, ryger hash eller lignende. Kontakten til mødedeltagerne betyder, at de også kontakter medarbejderne i Lejlighedsprojektet mellem møder, hvis de vurderer, at der er behov herfor. Ulla Lerche siger:

Ting kan ikke ligge. Vi gør noget, og vi tager det videre til eksempelvis de sociale medarbejdere på kommunen, hvis der er noget. P.t. har vi eksempelvis problemer med for meget hash-rygning, som vi ønsker stoppet, så de 10-13-årige ikke ryger med i det. Det er fortrinsvis drengene. Det handler blandt andet om, at der mangler tiltag for unge om aftenen i boligområdet. De keder sig. Fritids- og ungdomsområdet vil derfor prøve på at holde Byggeren åben to aftener om ugen for dem for at løse problemet.

METODER

Medarbejderne i Lejlighedsprojektet arbejder ikke eksplicit ud fra navngivne teorier og metoder. Helhedsplansmedarbejder Ulla Lerche og børn og unge-medarbejder Charlotte Harder Olsen siger:

Vi bruger almindelig sund fornuft, lokalt kendskab og mange års erfaring. Tydelige voksne, synlighed. Vi har begge ben på jorden. Er åbne og ærlige. Sætter grænser, hvor grænser skal være, men har samtidig også mere flydende rammer for det barn, der har behov for det.

Lejlighedsprojektet gør brug af aktivitetsbaserede indsatser, men ikke behandling, da projektet ikke er en foranstaltning og derfor ikke må behandle børnene. Der anvendes individuelle socialpædagogiske metoder, hvor de enkelte medarbejders erfaring og kendskab til familierne og til lokalområdet bringes i spil. Der justeres løbende, afhængig af børnene og ressourcerne, som er til rådighed.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Der er tilknyttet seks medarbejdere til Lejlighedsprojektet: Lederen af helhedsplanen, Ulla Lerche, der er ansat i boligorganisationen ALBOA. Hun arbejder fuldtid og bruger cirka halvdelen af sin arbejdstid på administration. Børn og unge-medarbejderen, som arbejder i lektiecaféen og den ene pigeklub. Koordinatoren for Lejlighedsprojektet, som står for den overordnede koordinering af Lejlighedsprojektets aktiviteter, for lektiecaféen og for at 'få fat i den enkelte elev', og to medarbejdere tilknyttet Byggeren. De sidste fire er ansat i fleksjob med 18-30 timer ugentligt. Deres løn betales via en særlig pulje, som Århus Kommune tidligere havde til 'Job på særlige vilkår – udsatte børn og unge'. Derudover er der ansat en husassistent i et fleksjob på 20 timer om ugen aflønnet af socialforvaltningen. Der er ikke i forbindelse med projektet afsat særlige midler til efteruddannelse.

Der har ikke siden projektets opstart været udskiftning af de faste medarbejdere. Lejlighedsprojektets koordinator afholder intromøder med nye medarbejdere, herunder de frivillige medarbejdere, som hjælper til i lektiecaféen. Der evalueres ligeledes løbende på, hvordan de frivillige oplever, at det går med at være frivillig i lektiecaféen. Børn og unge-medarbejder Charlotte Harder Olsen siger:

Vi har p.t. to frivillige i lektiecaféen. En er en pensioneret skolelærer, som bor i området. Den anden er en studerende, som bor på det kollegium, som ligger i boligområdet. Her har vi haft succes med at få frivillige fra, når vi sætter opslag op. Vi får også nogle gange frivillige via Røde Kors.

Lektiecaféen har tidligere haft midler til to lærere betalt af Ungdomsskolen, men midlerne er nu halveret, da Rundhøjskolen skal have sin egen

lektiecafé. Der er derfor p.t. en lærer og børn og unge-medarbejderen i lektiecaféen samt de to frivillige.

ORGANISERING OG LEDELSE

Lejlighedsprojektet er et tværfagligt projekt. Boligforeninger, Rundhøj-skolen, socialforvaltningen, områdets dagtilbud og fritids-ungdoms-området (FU) er fælles om projektet. Der er valgt en flad struktur, hvilket betyder, at der ikke er en egentlig leder for Lejlighedsprojektet. De kommunale samarbejdspartnere har valgt, at FU-lederen varetager den daglige drift og er bindeleddet fra medarbejdere til de forskellige ledelsesniveauer. Det er dog ifølge medarbejderne i Lejlighedsprojektet ikke så hensigtsmæssigt, at der ikke er en egentlig leder for Lejlighedsprojektet. De så gerne, at der var en sådan.

For så vidt angår projektets placering i kommunen, hører projektet – som led i kommunens nye omstrukturering – under områdechefen for 'Hot Spot', som er betegnelsen, der dækker over forskellige 'skæve' tiltag for udsatte børn og unge på byplan.

Der afholdes en gang om måneden driftsgruppemøde, hvor de faste medarbejdere i projektet samt sundhedsplejersken, dagtilbudslederen (0-6-års-området) og FU-lederen deltager. Tidligere deltog også soci- alrådgivere, der er tilknyttet områdets familier. Grundet omstrukturering og nedskæringer i socialforvaltningen er dette dog ikke muligt længere, hvilket ifølge medarbejderne er en klar forringelse af projektets ønske om en hurtigere sagsgang.

Der er dog muligvis ændringer på vej. Ifølge medarbejderne arbejder Århus Kommune p.t. på en opblødning mellem faggrupper, således at skole- og socialforvaltningen arbejder mere sammen på forvaltningsniveau og lokalt. Ifølge medarbejderne er Lejlighedsprojektet godt gearret til dette, da projektet netop bygger bro mellem skole- og social-området. Lejlighedsprojektet har således fokus på netværksdannelse og på at finde de rigtige samarbejdspartnere.

Der er nedsat en boligsocial arbejdsgruppe for helhedsplanen. Arbejdsgruppen består af afdelingsbestyrelserne i boligområdet, en repræsentant fra Det Boligsociale Fællessekretariat samt FU-lederen. Der afholdes cirka fire årlige møder. Her giver lederen af helhedsplanen

grundig information om projektets fremdrift, og der tages en drøftelse af videre tiltag.

Ifølge Ulla Lerche er forholdet til direktøren for ALBOA Boligselskab og kommunen kendetegnet ved, at hun har meget frie hænder og høj grad af medbestemmelse i forhold til såvel faglige som økonomiske områder.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Lejlighedsprojektet samarbejder med den lokale skole (Rundhøjskolen), områdets fritids- og ungdomsområde (FU), sundhedsplejen, dagtilbudsområdet, områdets varmemestre, områdets opsøgende medarbejdere, Ungdommens Røde Kors (eksempelvis i forbindelse med pigeklub og opstart af drengeklub i Lejligheden), lokalpsykiatrien, sagsbehandlere fra kommunen og socialforvaltningens Familiecenter, som også ligger i boligområdet.

Der afholdes en gang om måneden driftsgruppemøde med de fast tilknyttede medarbejdere, FU, dagtilbudsområdet (0-6-årige) og sundhedsplejen. De øvrige parter samarbejdes der med ad hoc.

Når Lejlighedsprojektet ikke anvender sine lokaler, stilles de til rådighed for blandt andet kommunens sagsbehandlere, som kan afholde familiesamtaler med familier fra boligområdet i Lejligheden. Det kan enten være sagsbehandleren, der spørger herom, eller familien selv. Familierne foretrækker ofte, at møderne afholdes i Lejligheden, da de kender lokalerne dér, som føles trygge, og da de så ikke skal bruge tid på transport til mødet med kommunen. Hermed sikres et større fremmøde.

Lejlighedsprojektets medarbejdere samarbejder i begrænset omfang med medarbejdere fra Familiecentret. Når det sker, er det oftest i forbindelse med netværksmøder, hvor en behandler fra Familiecentret deltager. Et nyt projekt under helhedsplanen har dog åbnet op for yderligere samarbejde. Det hedder 'Projekt Familieliv'. Projektet er udviklet af dagtilbudsleder, Bente Jonsen, og Ulla Lerche og er et familiekursus over 16 uger, som afholdes i Fælleshuset fredag formiddag for sårbare voksne fra boligområdet. Kursets indhold sætter fokus på relevante emner for at styrke deltagerens forælderrolle. Der deltager fire til otte familier i hvert kursus, som efter planen skal afholdes tre gange om året. Projektet, som har en person ansat i 25 timer om ugen, er betalt af Landsbyggefonden.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Der foretages ikke dokumentation i forhold til det enkelte barn, da Lejlighedsprojektet ikke er en foranstaltning og dermed ikke må gøre dette. Der tælles alene, hvor mange børn som deltager i de forskellige aktiviteter. Optællingerne viser, at der er et godt fremmøde, og at børnene vælger at komme, selvom det er et frit tilbud.

Medarbejderne i Lejlighedsprojektet finder det ærgerligt, at der ikke er mulighed for et større samarbejde omkring statistik og dokumentation med socialforvaltningen og skolen, da det blandt andet ville kunne give viden om tal for kriminalitet/hærværk og antallet af unge, som kommer videre på en ungdomsuddannelse, samt viden om, hvordan børnene, som deltager i lektiecaféen, klarer sig sammenlignet med børn, som ikke gør det.

Som følge af de begrænsede muligheder for at føre statistik ser medarbejderne i Lejlighedsprojektet, at succeskriterier for deres arbejde er, at børnene deltager i Lejlighedens aktiviteter, og at de melder tilbage om, at det går dem godt i skolen.

Til trods for de manglende kvantitative data oplever medarbejderne, at der opnås vigtige resultater: Lærere på skolen melder eksempelvis tilbage, at eleverne er mere veloplagte og friske til undervisningen, fordi de deltager i morgenmadstilbuddet. Børnene møder til tiden, og de får mere udbytte af undervisningen, da de er mætte og dermed kan koncentrere sig om undervisningen. Lektiecaféen bidrager ligeledes med vigtige resultater, idet den bidrager til, at børnene får lavet lektier, hvorved de får bedre karakterer og dermed et bedre ståsted for en senere uddannelse. Lejlighedsprojektet har også betydet, at flere har fået fritidsjob og praktikpladser. Generelt har boligområdet fået glattere børn og unge og færre, der mistrives. Børnene, som deltager i projektet, har mindst en god ven. Der er færre børn med destruktiv adfærd, meget lidt hærværk i området, en positiv stemning i boligområdet og gode relationer mellem børn, unge, forældre, beboere og ansat personale.

En mor siger om Lejlighedsprojektet:

Det er godt. Vi kan ikke lide kommunen, for vi har mange problemer med kommunen. Men det glemmer vi her. Vi hygger her. Vi er glade. Vi bliver glade her, og børnene bliver glade. Det er rigtig søde mennesker, som arbejder her.

En anden mor siger:

Når jeg nu går til forældremøder, siger lærerne, at mine børn ingen problemer har. De får hjælp til lektier og får madpakke [via Lejlighedsprojektet]. Hvis Lejlighedsprojektet ikke var her, ville vi have problemer med vores børn. De har mange lektier, som jeg ikke kan hjælpe med. Ellers ville de være kede af det og ikke hygge sig. Her bliver de glade, hygger sig og griner.

Lejlighedsprojektets koordinator, Erik Boje, siger:

Lejlighedsprojektet er lig med en tidlig indsats. Vi har fokus på børnene, fra de er helt små, og vi får lavet en indsats i forhold til dem, hvis det er relevant. Vi er hurtige. Hvis der er bekymring i forhold til et barn, har vi lavet en plan i løbet af 14 dage og ofte også inden for 1 uge. Vi følger hele tiden op på, hvordan det går med det enkelte barn, og om der er behov for korrigerende indsats. Det ses på løbende møder. Vi er meget resultatorienterede, og vi har en fælles holdning til, at der skal rettes op i forhold til et barn, der er bekymring i forhold til. Hvad der kunne gøre vores projekt endnu bedre, var længere åbningstider og flere aftentilbud til de unge, som ikke er trygge ved at gå i klub uden for området, og som derfor ikke har noget sted, når der ikke er åbent hos os.

Læs mere om Lejlighedsprojektet på dialogprojektets hjemmeside: www.forebyggelse-boernogunge.dk.

NØGLETALSANALYSE MED FOKUS PÅ 10-13-ÅRIGE

PRÆSENTATION AF NØGLETAL

I dette kapitel præsenterer vi udvalgte nøgletal på kommuneniveau. Nøgletal er offentlig tilgængelig information, der på en overskuelig måde belyser strukturen og udviklingen i den enkelte kommune. I præsentationen af nøgletallene tager vi udgangspunkt i danske kommuner generelt, men med særlig fokus på nøgletallene for de 10 udvalgte kommuner.

Nøgletalsanalysen er en opfølgning på den nøgletalsanalyse, som blev præsenteret i de foregående delrapporter. Herudover vil vi i analysen også præsentere nøgletal, som gør sig gældende for de 10-13-årige, som er omdrejningspunktet i denne delrapport. Vi vil således se nærmere på den generelle udvikling i kommunerne, blandt andet som følge af finanskrisen, og tegne det generelle billede for Danmark for derefter at se, hvad der karakteriserer kommunerne i forhold til 10-13-årige.

Kapitlet er opdelt således, at vi først præsenterer de strukturelle forhold, der er eksternt givne og derfor ikke mulige for kommunen at ændre på kort sigt, dernæst de sociale forhold i kommunen, der eksempelvis omfatter forhold omkring børnenes familier. I sidste del af kapitlet fokuserer vi på kommunernes praksis i forhold til forebyggelse og anbringelse, særligt centreret omkring 10-13-årige. Det skal understreges, at der er stor forskel på rammerne i kommunerne, hvilket påvirker foran-

staltningerne. Disse forskelle vil ligeledes fremgå af gennemgangen af nøgletallene.

Alle tal og figurer i dette kapitel er baseret på allerede eksisterende og offentliggjorte tal, der kan trækkes ud af diverse databanker på nettet: CIAS, Statistikbanken og Kommunale Nøgletal.²⁰ De offentligt tilgængelige nøgletal i Socialministeriets Kommunale Nøgletal er som oftest baseret på samlede tal, der dækker alle kommunens indbyggere. Derfor bygger de fleste af dette kapitels nøgletal på Statistikbanken fra Danmarks Statistik, da vi her i højere grad kan udtrække data opgjort specifikt på aldersgrupper.

STRUKTURELLE FORHOLD I KOMMUNERNE

I dette afsnit vil vi se nærmere på de strukturelle og demografiske faktorer, som karakteriserer de danske kommuner. Vi ser blandt andet på ændringen i beskatningsgrundlaget fra 2007 til 2010 og på andelen af 10-13-årige i de enkelte kommuner.

Et centralt punkt i forhold til kommunernes strukturelle forhold er deres beskatningsgrundlag. Beskatningsgrundlaget i en kommune består af den samlede indkomst, kommunens borgere har, og den samlede grund- og ejendomsværdi, der findes i kommunen. Er kommunens beskatningsgrundlag pr. indbygger højere end landsgennemsnittet, skal kommunen betale til de kommuner, der ligger under gennemsnittet, gennem den mellemkommunale udligning. I delrapport 1 (Lausten m.fl., 2010a) viste vi beskatningsgrundlaget for 2009, og hvordan kommunerne var fordelt omkring landsgennemsnittet. Beskatningsgrundlaget, der i 2007 lå på 144.667 kr. pr. indbygger, lå i 2010 på 156.738 kr. pr. indbygger. Der er altså sket en generel stigning på knap 9 pct. over de 3 år (figur 7.1). Dette procenttal skal ikke forveksles med den kommunale skatteprocent. Figur 7.1 viser udviklingen i kommunernes beskatningsgrundlag fra 2007 til 2010.

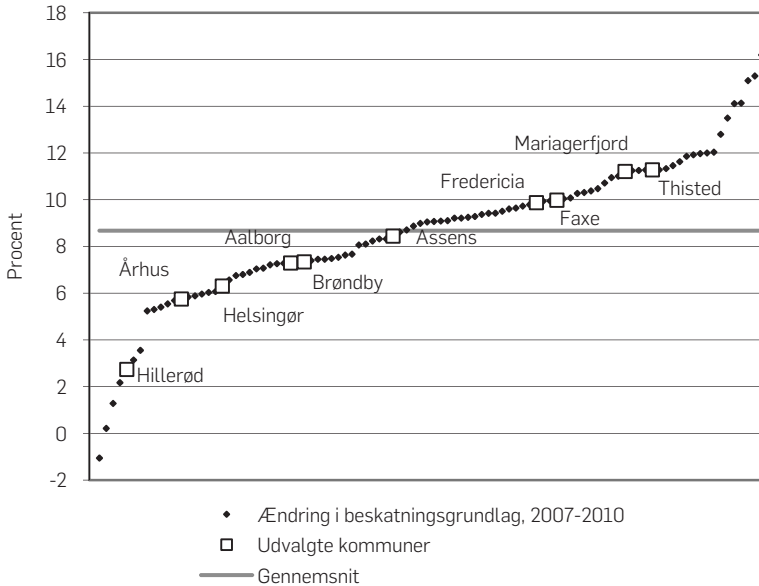
---

20. CIAS er Servicestyrelsens Centrale Informations- og Analysesystem. Som led i overvågningen af det sociale område efter kommunalreformen skal alle kommuner hvert kvartal indberette en række statistiske oplysninger til CIAS. CIAS er de mest opdaterede tal, men da de ikke findes aldersopdelt, er de ikke brugbare som nøgletal til de aldersopdelte rapporter i dialogprojektet. Socialministeriets Kommunale Nøgletal (www.noegletal.dk) er baseret på tal fra Danmarks Statistik, Statistikbanken.

FIGUR 7.1

Ændring i beskatningsgrundlaget pr. indbygger, 2007-2010. Procent.

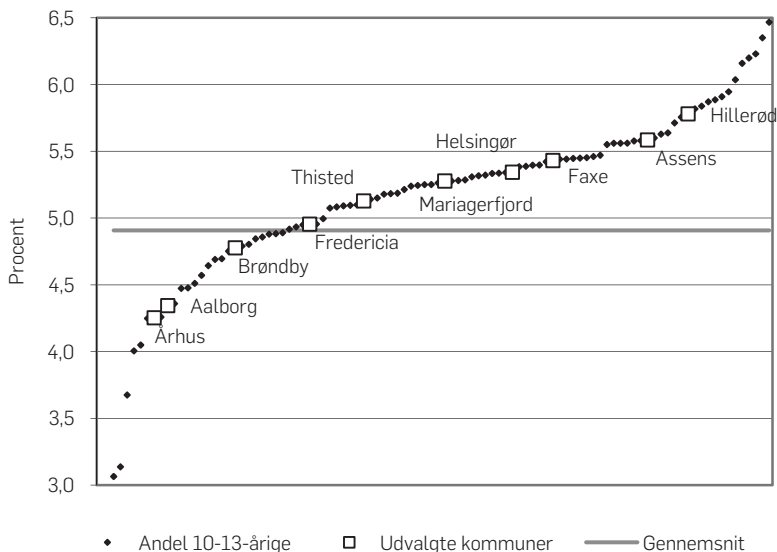
Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Denne samlede stigning på knap 9 pct. dækker over en nedgang i beskatningsgrundlaget i én kommune på 1 pct. til en stigning i en anden kommune på 16 pct. De 10 udvalgte kommuner er jævnt fordelt i forhold til, hvorvidt beskatningsgrundlaget i kommunen er steget mere eller mindre end landsgennemsnittet. Den samlede indkomst-, grund- og ejendoms-værdi er altså generelt højere i 2010 end 3 år tidligere, trods finanskrise, højere arbejdsløshed og stagnerende eller faldende huspriser. Denne positive ændring tegner derfor ikke et billede af, at kommunerne er presset i beskatningsgrundlaget.

Kommunernes budgettering til og fokus på tilbud til de 10-13-årige afhænger blandt andet af, hvor stor en andel aldersgruppen udgør i forhold til resten af befolkningen i kommunen. For eksempel påvirker andelen af 10-13-årige mængden af og variationerne inden for skole- og fritidstilbud i de enkelte kommuner. Jo flere børn i alderen 10-13 år, der findes i en kommune, jo flere og forskellige former for tilbud kan kommunen tilbyde. Af figur 7.2 fremgår det, at børn i alderen 10-13 år pr. tredje kvartal 2010 i gennemsnit udgør knap 5 pct. af befolkningen. Dette gennemsnit dækker imidlertid over en relativt stor variation kommunerne imellem.

FIGUR 7.2

Andelen af 10-13-årige i de enkelte kommuner, tredje kvartal 2010. Procent.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

I nogle kommuner udgør andelen af 10-13-årige omtrent 6,5 pct. af indbyggerne i kommunen (det gælder for de børnerige pendlerkommuner nord for Hovedstadsområdet og vest for Århus), mens de i andre kommuner kun udgør 3 pct. (det gælder for landets største kommuner og de små ø-kommuner). I forhold til andelen af 10-13-årige afspejler de udvalgte kommuner variationerne i de danske kommuner generelt.

SOCIALE FORHOLD I KOMMUNERNE

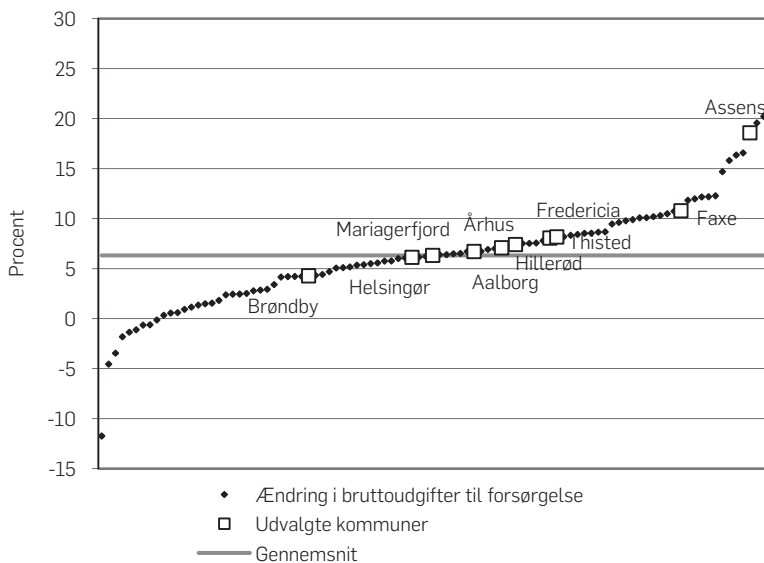
Finanskrisen er en af de faktorer, som har en central betydning for de sociale forhold i kommunerne i dagens Danmark. Eksempelvis er der i 2010 en større andel af arbejdsløse i forhold til 2 år tidligere, hvilket påvirker kommunernes udgifter til blandt andet kontanthjælp, løntilskud og førtidspension. Et godt kommunalt nøgletal for de sociale forhold er bruttoudgifterne til forsørgelse pr. 17-64-årig. Bruttoudgifterne til forsørgelse omfatter kommunernes udgifter til førtidspension, sygedagpen-

ge, kontanthjælp, udgifter til sociale formål og personlige tillæg, revalidering samt løntilskud og servicejob.

Lands gennemsnittet for bruttoudgifter til forsørgelse ligger i 2010 på 20.705 kr. pr. 17-64-årig indbygger. Dette dækker en minimumsværdi på 9.633 kr. i den kommune med de laveste driftsudgifter til en maksimumsværdi på 33.605 kr. i den kommune med de højeste driftsudgifter. Ser vi nærmere på ændringerne for bare et enkelt år fra 2009 til 2010 i kommunernes bruttoudgifter, fremgår det af figur 7.3, at der er sket en stigning på landsplan i udgifterne på over 6 pct.

FIGUR 7.3

Ændring i bruttoudgifterne til forsørgelse pr. 17-64-årige indbygger i kommunen, 2009-2010. Procent.

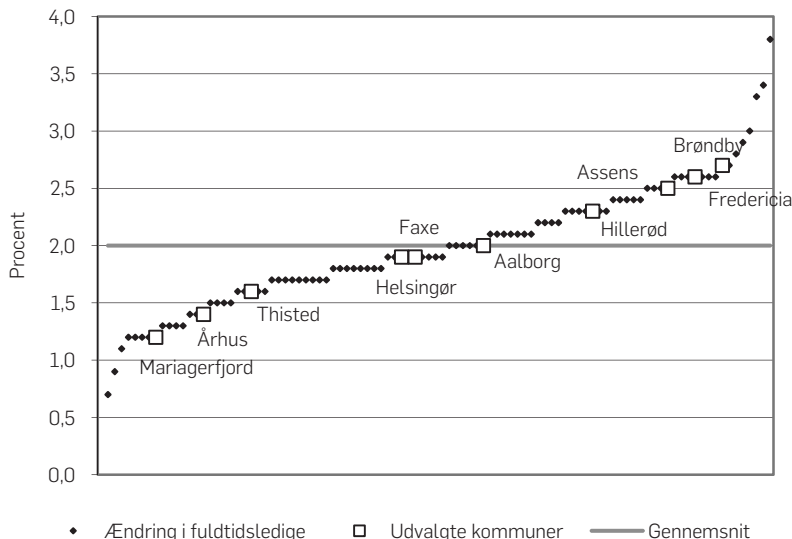
Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Kommunernes udgifter til forsørgelse har altså generelt været stigende gennem de sidste år. Det skyldes ikke mindst, at der er sket en betydelig stigning i antallet af kontanthjælpsmodtagere, som udgør den største gruppe af modtagere af forsørgelse (Danmarks Statistik, 2010d). En yderligere faktor er, at der siden 2008 har været en betydelig stigning i andelen af fuldtidsledige i forhold til arbejdsstyrken (figur 7.4). Fuldtidsledige er en beregnet størrelse, der konstrueres ved, at samtlige ledige

personers ledighedsandele i en måned summeres og omregnes til antal personer, der har været ledige hele måneden (Danmarks Statistik, 2010b). Antallet af personer, der har været berørt af ledighed, er altså væsentligt større end antal fuldtidsledige.

FIGUR 7.4

Ændring i andelen af fuldtidsledige pr. 16-66-årige indbyggere i kommunen, oktober 2008-oktober 2010. Procent.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Generelt er andelen af fuldtidsledige steget med 2 procentpoint fra oktober 2008 til oktober 2010. Andelen af fuldtidsledige er steget for alle kommuner, dog ikke lige meget. En enkelt kommune har en stigning på 0,7 procentpoint, mens en anden kommune har oplevet en stigning i andelen af fuldtidsledige på 3,8 procentpoint.

Det er imidlertid vigtigt at have in mente, at fuldtidsledigheden i Danmark var på sit laveste i nyere tid i 2008. Når vi ser tilbage over de sidste 10 år, nåede fuldtidsledigheden et maksimum i slutningen af 2003, hvor den udgjorde 6,2 pct. af arbejdsstyrken, og et minimum i efteråret 2008, hvor fuldtidsledigheden var nede på 1,7 pct. af arbejdsstyrken. Dette svarer til 45.800 ledige personer. I slutningen af 2010 udgjorde

fuldtidsledigheden 4,2 pct. af arbejdsstyrken. Fordelt på ydelsestyper er antallet af ledige dagpengemodtagere steget med 9 pct., mens antallet af kontanthjælpsmodtagere er steget med 4 pct. (Danmarks Statistik, 2010b). Arbejdsløshed og de forhold, som følger med, såsom færre økonomiske ressourcer og dermed en potentielt mere udsat livssituation, påvirker således et stigende antal af familier i de danske kommuner. Det kan medføre, at flere børn og unge er eller kommer i en udsat situation.

SPECIALUNDERVISNING

Et af de steder, hvor børn i alderen 10-13 år især kan opleve at blive skilt ud i forhold til deres jævnaldrende, er i skolen. Skolen har en central betydning i børns liv. For det første fylder skolen meget i hverdagen. For det andet er det her, at børnene grundlægger en stor del af de sociale relationer og kompetencer, som de skal bruge fremover i livet. For det tredje har den læring og faglighed, som de tilegner sig i skolen, stor betydning for deres muligheder fremover.

Som det blev fremhævet i kapitel 2, har børn i 10-13-års-alderen en alder, hvor skolens struktur og rutiner er velkendte. De har et kendskab til skolen som institution, og skolens lærere har opbygget et kendskab til dem som elever. Men 10-13-års-alderen er samtidig den alder, hvor børnene forlader indskoling (børnehaveklasse til 3. klasse) og de trygge rammer, det giver, og gennemgår mellemtrinnet (4.-6. klasse), hvor der er meget mere fokus på egen læring i forhold til i indskoling. De fleste elever klarer denne overgang uden problemer, mens nogle har brug for hjælp og støtte, blandt andet gennem specialundervisning.

Specialundervisning opdeles ikke i statistikken på alder, men på klassetrin. Derfor præsenteres nøgletal for de 10-13-årige på klassetrin. Børn i alderen 10-13 år går som oftest i 3.-7. klasse. 80 pct. af de 10-årige går i 3. klasse, mens 18 pct. går et klassetrin under, og 2 pct. går et klassetrin over. Dette mønster er også gældende for de 11-13-årige, således at 80 pct. af de 13-årige går i 7. klasse.

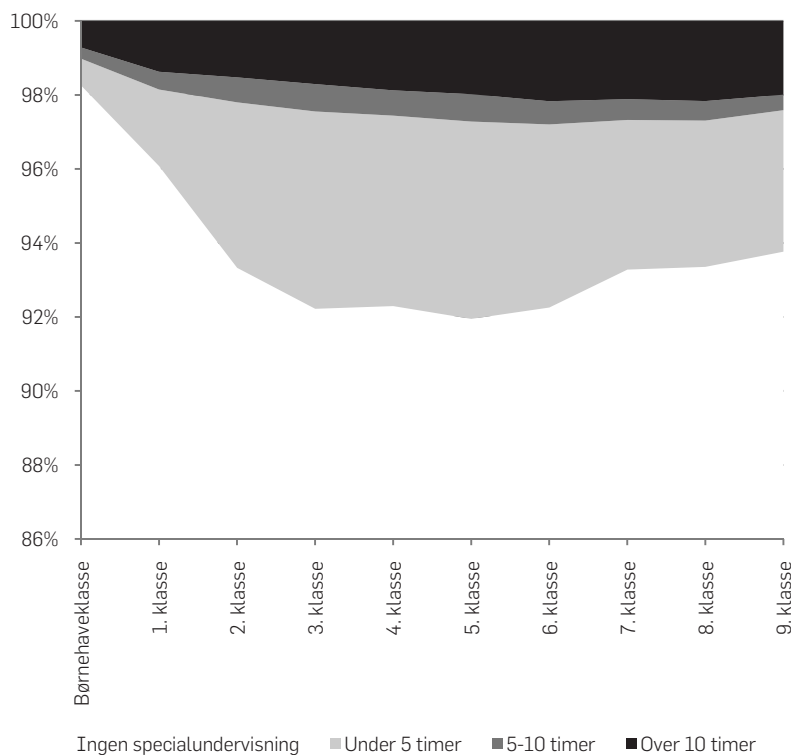
Der er et fåtal af elever i alderen under 10 år, som modtager specialundervisning (figur 7.5). Andelen af elever fra en årgang, der modtager specialundervisning, stiger dog med klassetrinnene frem til 3. klasse, hvorefter niveauet ligger forholdsvis stabilt. Når børnene kommer i 3. klasse, er der altså en forholdsvis stor andel af eleverne, som modtager specialundervisning. 5 pct. modtager specialundervisning i mindre end 5

timer om ugen, knap 1 pct. i 5-10 timer om ugen, og knap 2 pct. modtager specialundervisning i mere end 10 timer om ugen.

Det fremgår af figur 7.5, at 3.-7. klasse er en vigtig periode i børnenes skolealder, da der er fokus på, hvilke elever der har behov for ekstra støtte og hjælp. Der synes at være en mindre tendens i retning af, at nogle elever efter en indsats med specialundervisning i mellemskolen ikke modtager den samme mængde af specialundervisning i udskolingen.

FIGUR 7.5

Elever i børnehaveklasse til 9. klasse fordelt efter, om og i hvilken grad de modtager specialundervisning, 2009. Procent.

Anm.: Der indgår folke-, fri-, privat-, efter- og specialskoler i statistikken.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

KOMMUNAL PRAKSIS I FORHOLD TIL FOREBYGGELSE OG ANBRINGELSE

I dette afsnit gennemgår vi nøgletal for de danske kommuner, som relaterer sig til deres forebyggelses- og anbringelsespraksis i forhold til 10-13-årige.²¹ Forebyggende foranstaltninger visiteres enten til barnet eller til familien. Forebyggende foranstaltninger med barnet som enhed opgøres på det enkelte barn i Danmarks Statistik²², mens familierettede forebyggende foranstaltninger kun registreres som et samlet tal for kommunerne²³. Derfor er det ikke muligt at finde et nøjagtigt tal for, hvor mange 10-13-årige børn i Danmark der modtager forebyggende foranstaltninger, da de kan være rettet mod barnet selv eller rettet mod familien. I 2008 modtog 30.946 familier familierettet støtte, hvilket udgør omtrent 4 pct. af alle familier med børn i Danmark (Danmarks Statistik, Statistikbanken). På landsplan modtog knap 1 pct. af alle børn i alderen 0-17 år forebyggende foranstaltninger pr. 31. december 2008 (Danmarks Statistik, Statistikbanken).

Det fremgår af figur 7.6, at det i gennemsnit er 1,3 pct. af børnene i alderen 10-13 år, som er visiteret til en forebyggende foranstaltning med barnet som enhed. Der er dog en spredning kommunerne imellem – fra 0,3 pct. til 3 pct.

Vi ser en tydelig tendens til, at andelen af børn, der er visiteret til en forebyggende foranstaltning, stiger med alderen, når aldersgruppen 10-13 år sammenlignes med de yngre aldersgrupper, der er behandlet i de tidligere delrapporter. Aflastningsophold er den form for forebyggende foranstaltning, som er mest anvendt i forhold til 10-13-årige børn. 71 pct. af de forebyggende foranstaltninger, der er registreret, er aflast-

---

21. I delrapport 1 præsenterede vi et overordnet billede af kommunernes forebyggelses- og anbringelsespraksis på baggrund af kommunernes indberetninger til CIAS. Disse indberetninger kan imidlertid ikke opdeles på børnenes alder. Det samme gør sig gældende for Ankestyrelsens anbringelsesstatistik. Vi anvender derfor data fra Danmarks Statistiks Statistikbank, da vi med tal fra Danmarks Statistik kan opdele informationerne på de enkelte aldre og herved foretage vores egne aldersgrupperinger.

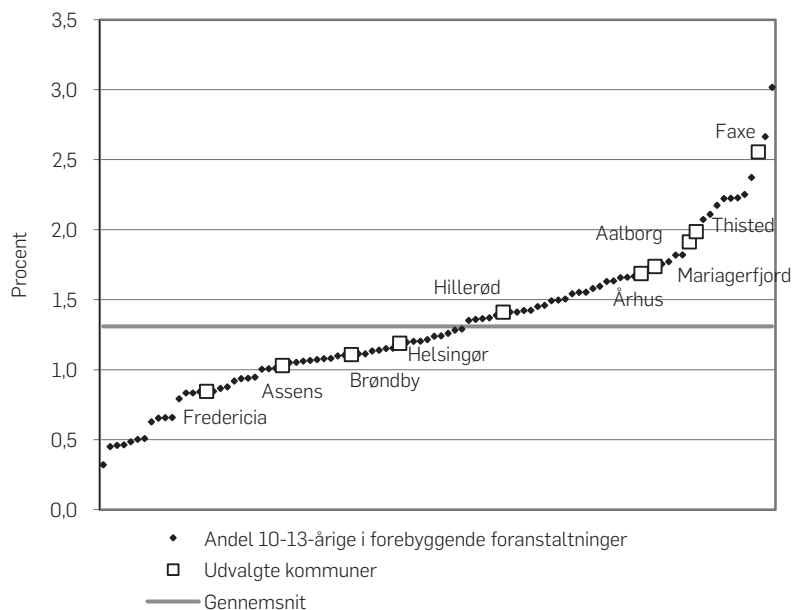
22. Følgende foranstaltninger opgøres under forebyggende foranstaltninger med barnet som enhed ved Danmarks Statistik: § 52 stk. 3, nr. 5, § 52 stk. 3, nr. 6, § 52 stk. 3, nr. 7, § 52 stk. 3, nr. 9, § 76 stk. 3, nr. 4.

23. Følgende foranstaltninger opgøres under familierettet støtte ved Danmarks Statistik og kan derfor ikke opdeles på børnenes alder: § 52 stk. 3, nr. 1, § 52 stk. 3, nr. 2, § 52 stk. 3, nr. 3, § 52 stk. 3, nr. 4, § 52 stk. 3, nr. 7, § 52 stk. 3, nr. 10, § 52 stk. 4, § 52 stk. 5, § 54.

ningsophold. Herefter følger tildelingen af en fast kontaktperson (Danmarks Statistik, Statistikbanken).

FIGUR 7.6

Andel 10-13-årige, der modtager forebyggende foranstaltninger i de enkelte kommuner, 2008. Procent.

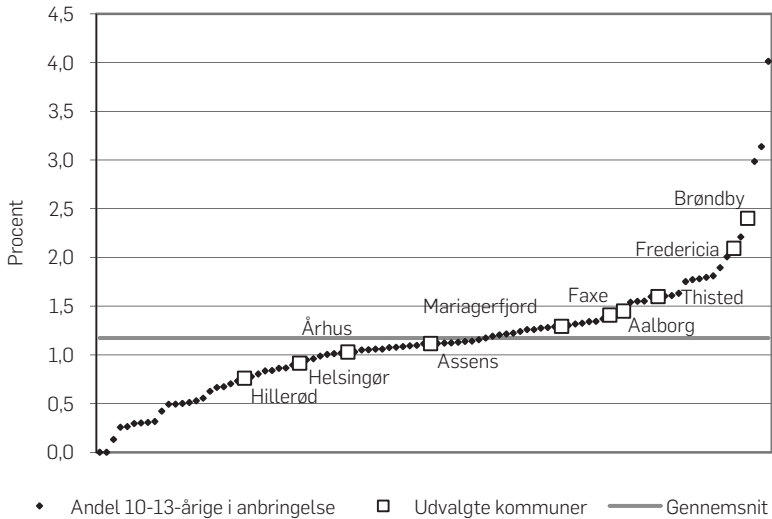
Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Det er imidlertid ikke kun i forhold til andelen, der modtager forebyggende foranstaltninger, at vi ser en stigning, jo ældre børnene bliver. Denne stigning ses også i forhold til andelen af børn, der anbringes. Ved slutningen af 2008 var omtrent 1 pct. af alle børn i alderen 0-17 år anbragt uden for hjemmet. For børn under 5 år var under 0,5 pct. anbragt, og for børn i alderen 5-9 år var 0,6 pct. anbragt, mens 1,2 pct. af børnene i alderen 10-13 år på landsplan var anbragt uden for hjemmet (figur 7.7).

FIGUR 7.7

Andel 10-13-årige børn, der er anbragt uden for hjemmet, 2008. Procent.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Der er imidlertid stor variation kommunerne imellem i forhold til andelen af anbragte børn i alderen 10-13 år. I to kommuner er der ingen anbringelser inden for aldersgruppen, mens det i en anden kommune er 4 pct. af børnene inden for aldersgruppen, som er anbragt.

Ser vi nærmere på, hvor de 10-13-årige anbringes, fremgår det af tabel 7.1, at lidt over halvdelen af de 10-13-årige er anbragt i familiepleje. Herefter følger døgninstitution som den anden mest hyppige anbringelsesform efterfulgt af socialpædagogiske opholdssteder.

At den hyppigste anbringelsesform er familiepleje efterfulgt af døgninstitution og socialpædagogiske opholdssteder, er samme tendens, som vi så for anbragte børn i alderen 5-9 år. Der er imidlertid en forskel på, hvor stor en andel af de anbragte børn der er i de tre former for anbringelse, når vi ser på de to aldersgrupper. Hos børn i alderen 5-9 år er det 67,3 pct. af de anbragte, som er i familiepleje, mens 12,5 pct. er på en døgninstitution, og 5,7 pct. er på et socialpædagogisk opholdssted. Der er således flere børn, der anbringes på institution, jo ældre børnene er. Dette hænger sammen med, at jo ældre børnene er, jo sværere er det at integrere dem i en ny familie, og jo vanskeligere kan deres problemer være at tackle for en plejefamilie.

TABEL 7.1

Anbragte børn i alderen 10-13 år fordelt efter anbringelsestype, 2009. Procent.

	Andel af de anbragte
Netværksplejefamilie	4,1
Slægtsanbringelse	1,7
Familiepleje i øvrigt	51,0
Døgninstitution, sikret afdeling	0,2
Døgninstitution, anden afdeling	18,4
Akutinstitution	2,4
Socialpædagogisk opholdssted, værksteds- eller produktionsskole, mini-institution	13,3
Kost-, ungdoms- eller efterskole	1,0
Skibsprojekt	0,1
Eget værelse	0,1
Kommunalt døgntilbud	5,9
Uoplyst	1,8
Antal anbragte 10-13-årige	2.905

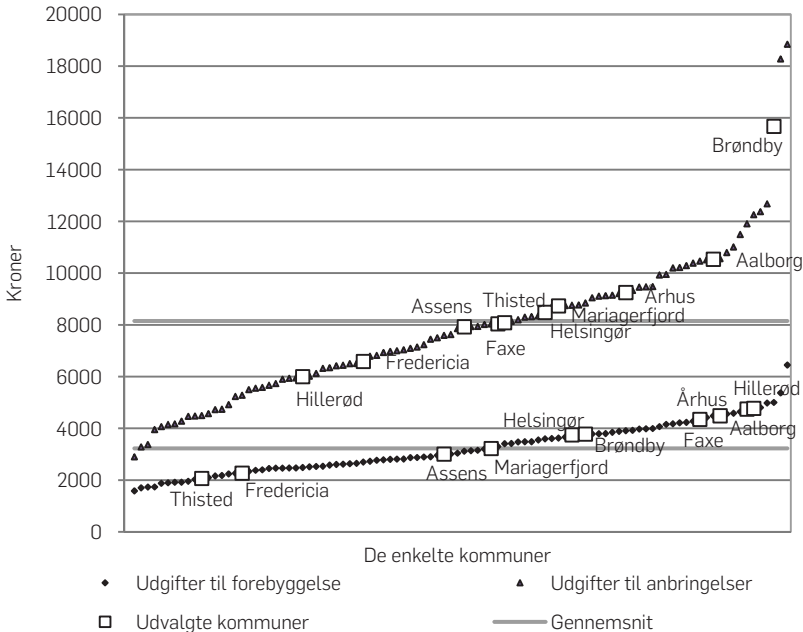
Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Der er gennem de senere år sket en stigning i kommunernes driftsbudgetter (Danmarks Statistik, 2010c). Der er derfor fokus på de kommunale udgifter, og her fylder udgifterne til forebyggelse og anbringelse meget, da de er de højeste inden for det specialiserede socialområde. På landsplan bruges der i 2009 i kommunerne 3.229 kr. på forebyggende foranstaltning pr. barn i alderen 0-17 år og 8.152 kr. pr. 0-17-årige på anbringelse. Dette er en stigning på et par hundrede kroner fra 2008 (vist i delrapport 1, Lausten m.fl., 2010a), og der er dermed ikke sket en drastisk stigning i landsgennemsnit fra 2008 til 2009. Som det fremgår af figur 7.8, dækker disse gennemsnit imidlertid over store kommunale variationer.

Den kommune, som har de mindste nettoudgifter i forhold til det forebyggende arbejde pr. 0-17-årige, bruger 1.581 kr. pr. barn pr. år, mens den kommune, der har de største udgifter, bruger 6.450 kr. I forhold til nettoudgifterne til anbringelse er spredningen kommunerne imellem endnu større, da kommunen med de mindste nettoudgifter bruger 2.901 kr., mens kommunen med de største udgifter bruger 18.842 kr. pr. 0-17-årig i kommunen.

FIGUR 7.8

Kommunerne fordelt efter deres udgifter til forebyggende foranstaltninger og anbringelse pr. 0-17-årig, 2009. Kroner.

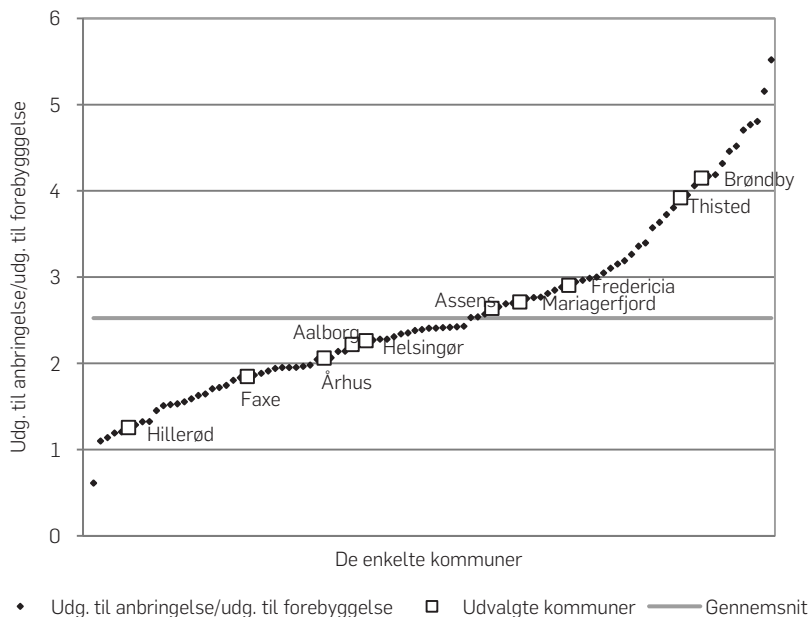
Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken.

Ser vi på de udvalgte kommuner, ser vi en variation kommunerne imellem svarende til den, der gør sig gældende for Danmarks kommuner. De udvalgte kommuner er således berørt af problematikker, som gør sig generelt gældende, og de repræsenterer vilkår for arbejdet med socialt udsatte børn, unge og familier, som det tegner sig i de danske kommuner på nuværende tidspunkt.

En anderledes analyse af udgifterne til forebyggelse og anbringelse pr. 0-17-årig i kommunen kan laves ved at sætte de to udgifter i forhold til hinanden. Forholdet mellem de to gennemsnit fra figur 7.8 (8.152 kr. pr. 0-17-årig til anbringelse og 3.229 kr. pr. 0-17-årig på forebyggelse) er 2,5. Det betyder, at udgifterne på landsplan er 2,5 gange større pr. 0-17-årig til anbringelse set i forhold til udgifterne til forebyggelse.

FIGUR 7.9

Kommunerne fordelt efter udgifter til anbringelse pr. 0-17-årig i forhold til udgifter til forebyggelse pr. 0-17-årig, 2009.

Kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken

Ser man på de kommuner, der deltager i vores undersøgelse, viser figur 7.9 en stor forskel mellem kommunerne. En enkelt kommune bruger flere penge til forebyggelse end til anbringelse (vist ved at størrelsesforholdet er under én), mens alle andre kommuner bruger flere penge på anbringelse end forebyggelse, og et par kommuner bruger mere end fem gange så meget på anbringelse som på forebyggelse. Dette giver kommunerne meget forskellige udfordringer i forhold til at få det kommunale budget til at hænge sammen.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FRA NØGLETALSANALYSEN

Nøgletallene peger på en række særlige punkter, der er vigtige at være opmærksom på i det forebyggende arbejde med børn i alderen 10-13 år.

Disse opmærksomhedspunkter vil i det følgende blive præsenteret på baggrund af en struktur inspireret af Business Excellence-modellen.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Der er langt flere børn i alderen 10-13 år, som modtager en forebyggende foranstaltning, eller som anbringes, i forhold til de yngre aldersgrupper. Det må derfor formodes, at der hos børn i alderen 10-13 år dukker problemstillinger frem hos børnene, som ikke har vist sig, da børnene var yngre. Samtidig fremgår det af nøgletallene, at der er anselig variation kommunerne imellem, i forhold til hvor stor en andel af børnene i alderen 10-13 år der modtager en forebyggende foranstaltning.

Nøgletallene viser, at der hos denne aldersgruppe er en stigning i forhold til andelen af børn, der modtager specialundervisning set i forhold til de yngre aldersgrupper – særligt hvad angår specialundervisning under 5 timer om ugen. Det synes således at karakterisere denne aldersgruppe, at der er fokus på og en viden om, hvilke børn der har behov for særlig støtte og hjælp i form af specialundervisning.

I forhold til børnenes familier er der muligvis andre vilkår, som gør sig gældende i dag end for år tilbage. Der kan følgelig være andre problemprofiler, som det er nødvendigt at have fokus på under det forebyggende arbejde. Nøgletallene viser eksempelvis, at der i dag er flere personer uden for arbejdsmarkedet sammenlignet med for et par år tilbage. Dette kan medføre, at der er et stigende antal familier, hvor en betydelig del af problematikkerne er funderet i vilkår omkring familiens økonomiske ressourcer samt forældrenes personlige udfordringer med at håndtere det at være ledig.

STATUS FOR EFFEKTEVALUERINGEN FOR 10-13-ÅRIGE

PRÆSENTATION AF DATA TIL EFFEKTEVALUERINGEN

Et vigtigt fokuspunkt for dialogprojektet er som belyst i indledningen at koble forskning og praksis og på baggrund af det fælles vidensgrundlag udvikle gode eksempler på anvendt praksis. En del af den viden er viden om effekten af de forskellige foranstaltninger, hvorfor projektet omfatter en effektevaluering af de udvalgte forebyggende foranstaltninger i dialogkommunerne. Det skal imidlertid bemærkes, at dataindsamlingen til effektevalueringen stadig foregår. Det betyder, at der endnu ikke er mulighed for at foretage en decideret effektevaluering over tid på baggrund af de indhentede data.

Kapitlet giver et indblik i, hvad status for dataindsamlingen er på nuværende tidspunkt, og hvilket billede der tegner sig af de medvirkende børn i alderen 10-13 år. Resultaterne, der gennemgås i denne rapport, vil fungere som baseline for den endelige effektevaluering for de 10-13-årige. Det er også vigtigt at fremhæve, at dataindsamlingen for alle aldersgrupper fortsætter til sommeren 2012. Sidst i projektperioden vil der udkomme en samlet rapport, hvor alle resultater fra effektevalueringen for alle aldersgrupper præsenteres.

At gennemføre effektevalueringer på området for udsatte børn og unge rummer flere udfordringer. Ikke desto mindre er det værd at forsøge. Alene det at kunne *sandsynliggøre* en effekt vil bibringe nyttig

viden til den fortsatte udvikling af området. En selvstændig del af formålet med effektevalueringen er således afslutningsvis at udvikle et redskab, som kan anvendes i kommunerne til at systematisere de faglige vurderinger af resultaterne ved opfølgning på de enkelte sager såvel som til at lave en egentlig generel opsamling af viden om effekt af kommunens indsats på området.

Effektevalueringen foretages ved hjælp af gentagne spørgeskemaundersøgelser, der har fokus på de børn og unge, der visiteres til de udvalgte foranstaltninger. Figur 8.1 illustrerer det anvendte design i dette projekt for målingen af, hvorvidt foranstaltningen ændrer børnenes trivsel. Der foretages mindst tre målinger for hvert barn, hvor der skal udfyldes spørgeskemaer omkring barnets udvikling og trivsel:

- Før foranstaltningen sættes i gang
- Umiddelbart efter foranstaltningen er afsluttet
- Ved en opfølgning 6 måneder efter behandlingens ophør
- I de tilfælde, hvor foranstaltningen varer over et halvt år, foretages der desuden statusmålinger hvert halve år.

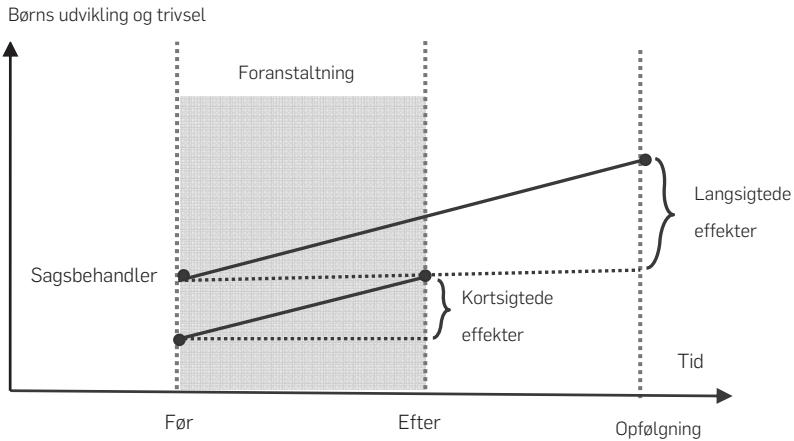
Herved sikrer vi, at længerevarende foranstaltningsforløb kan sammenlignes med de foranstaltninger, som løber over kortere tid. Samtidig sikrer vi en opdateret viden om børn og unge, som er tilknyttet foranstaltningsforløb, der varer længere end projektføreløbet. En mere udførlig beskrivelse af design af effektevalueringen kan læses i Lausten m.fl. (2010a).

I denne rapport indgår der resultater fra basisindsamlingen for de 10-13-årige, der er indskrevet i de udvalgte foranstaltninger. Resultaterne bygger på behandlernes og sagsbehandlingernes besvarelser omkring udviklingen hos de 10-13-årige børn. Under analysen af resultaterne ser vi blandt andet nærmere på karakteristika hos de 10-13-årige og deres familier. Familieforholdene hos de 10-13-årige, men også relationen til jævnaldrende har, som belyst i vidensopsamlingen, en central betydning for de 10-13-åriges trivsel, hvorfor det er vigtigt at sætte fokus på disse forhold.

FIGUR 8.1

Evalueringsdesign for de enkelte foranstaltninger i de udvalgte kommuner.

RESULTATER FRA DATAINDSAMLING

Over halvdelen af samtlige 23 udvalgte forebyggende foranstaltninger i hele undersøgelsen har indskrevet børn i alderen 10-13 år. Det er en del flere foranstaltninger end de fire foranstaltninger, der er beskrevet i denne rapport. Tabel 8.1 viser de 13 udvalgte foranstaltninger, der arbejder med børn i aldersgruppen 10-13 år.

Resultaterne fra dataindsamlingen bygger på alle besvarelser for 10-13-årige og ikke kun på besvarelser for de 10-13-årige, der er indskrevet i de i rapporten beskrevne foranstaltninger. Faxe Kommunes Familiecenter er beskrevet i delrapport 2 om de 0-4-årige (Lausten m.fl., 2010b), mens de fem foranstaltninger, Assens Kommunes Heldagsskolen Ådalen, Brøndby Kommunes Bakkegården, Fredericia Kommunes Børnehuset, Hillerød Kommunes Børnehuset Buen og Hillerød Kommunes Ullerødskolen, er præsenteret i delrapport 3 om foranstaltninger til børn i alderen 5-9 år (Lausten m.fl., 2011). De resterende tre foranstaltninger vil blive behandlet på et senere tidspunkt – Fredericia Kommunes Basement i rapporten om de 14-17-årige og Brøndby Kommunes Kontaktnetværk og Helsingør Kommunes Basen i rapporten om de 18-22-årige.

TABEL 8.1

Præsentation af de 13 foranstaltninger, som arbejder med børn i alderen 10-13 år.

Kommune	Foranstaltning
Assens Kommune	Heldagsskolen Ådalen
Brøndby Kommune	Kontaktnetværket Bakkegården
Faxe Kommune	Familiecenter
Fredericia Kommune	Basement Børnehuset
Helsingør Kommune	Basen
Hillerød Kommune	Børnehuset Buen Ullerødskolen
Mariagerfjord Kommune	Børnefamiliegruppen*
Thisted Kommune	Ådalen – Sydthy Børnehus*
Aalborg Kommune	Godthåbskolen*
Århus Kommune	Lejligheden 1. th.*

Anm.: * angiver, at foranstaltningen er beskrevet som case i nærværende rapport.

Der er indskrevet 667 børn i de 23 udvalgte forebyggende foranstaltninger. Af dem er 134 i aldersgruppen 10-13 år, svarende til 20 pct. af alle indskrevne 0-22-årige i foranstaltningerne.

Dataindsamlingen har på tidspunktet for denne undersøgelse kørt 1 år, hvor størstedelen af de 667 børn blev indskrevet i indsamlingsperiodens 3 første måneder. Det betyder, at børnene ikke var nystartet i foranstaltningerne, men havde været indskrevet i kortere eller længere tid. Per 1. marts 2011 er 136 af børnene udskrevet igen fra deres respektive foranstaltninger. Langt størstedelen af dem er under 5 år, hvilket er et tegn på, at familiebehandlings-foranstaltningerne rettet mod de 0-4-årige (og gravide udsatte mødre) er kortere end foranstaltningerne til de andre aldersgrupper, og at der dermed er større gennemgang af børn i disse foranstaltninger.

Da kun 9 af de indskrevne 134 10-13-årige har afsluttet et forløb i en foranstaltning, vil vi i denne status for effektevalueringen holde os til basisindsamlingen, det vil sige de data, vi har indsamlet om hvert barns trivsel ved start i foranstaltningen.

Analysen af de 10-13-årige adskiller sig lidt fra de tidligere analyser af de yngre aldersgrupper i delrapport 2 og 3, da en stor gruppe af de 10-13-årige kommer fra en foranstaltning, Lejligheden 1. th., hvor der ikke forekommer visitationer (læs nærmere om Lejligheden 1. th. i kapitel 6), og der derfor ikke er en sagsbehandler involveret. Derfor er mængden

af svar fra sagsbehandlerne mindre end mængden af svar fra behandlerne for de 10-13-årige.

Størstedelen af alle spørgsmål i skemaerne til behandlerne og sagsbehandlerne er baseret på deres umiddelbare vurdering af barnets trivsel på en skala fra 0 til 10. 0 betyder 'Passer overhovedet ikke ind', og 10 betyder 'Passer godt ind i foranstaltningen'. Scoringerne opdeles i tre kategorier. Scoringer fra 0-3 ligger 'Under middel', scoringer fra 4-6 betyder, at barnet ligger i 'Middelgruppen', mens scoringer fra 7-10 viser, at behandlerne vurderer barnet til at ligge 'Over middel'.

TABEL 8.2

De 10-13-årige i en foranstaltning fordelt efter behandlernes vurdering af, i hvilken udstrækning de passer ind i foranstaltningen. Procent.

	Procent
Under middel (0-3)	4
Middel (4-6)	9
Over middel (7-10)	87
Antal besvarelser	111

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Tabel 8.2 viser, at størstedelen (87 pct.) af de 10-13-årige vurderes til at passe godt ind i foranstaltningerne. Tabellen viser også, at der er en lille andel af børnene (4 pct.), der ikke passer ind i den foranstaltning, de er visiteret til. Andelen er dog mindre, end den var for de 5-9-årige, hvor 7 pct. scorede 'Under middel'.

Der er 39 pct. af de 10-13-årige, der tidligere har været tildelt en anden forebyggende foranstaltning, ligesom 39 pct. har en anden foranstaltning samtidig med den foranstaltning, der indgår i dialogprojektet. Den anden foranstaltning er oftest konsulentbistand til barnet, familiebehandling eller en aflastningsordning.

SAMARBEJDE OG DOKUMENTATION

I forskningen fremhæves samarbejdet mellem sagsbehandler, behandler og ikke mindst barnet og familien som en vigtig del af den forebyggende indsats. Udarbejdelsen af en handleplan er et led i dette samarbejde. Analysen af de 10-13-årige viser, at omkring 65 pct. af behandlerne i foranstaltningerne svarer, at de har modtaget en handleplan fra sagsbehandlerne. De fleste vurderer desuden, at handleplanen har en høj anvende-

lighed. Lejligheden 1. th. er som nævnt ikke en foranstaltning efter servicelovens § 52, og børnene visiteres ikke med en handleplan. Derfor er Lejligheden 1. th. udelukket fra analysen af handleplaner.

Endvidere fremgår det, at der for 79 pct. af børnene er lavet en behandlingsplan eller en samarbejdsaftale for indholdet af foranstaltningen i samarbejde med familien og barnet.

KARAKTERISTIK AF DE 10-13-ÅRIGE

Der er mange aspekter af et barns liv, der er vigtige, når man skal karakterisere, hvordan et barn har det og fungerer med sin omverden. I dette afsnit tager vi et lille udpluk af de faktorer, der også ifølge forskningen er vigtige. Vi vil først se på forældrenes socioøkonomiske baggrund og eventuelle problemer i familien, børnenes relationer til deres forældre, søskende og venner, børnenes udvikling i forhold til helbred, skole og adfærd samt børnenes styrker og svagheder målt ved hjælp af et screeningsredskab kaldet Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ).

FORÆLDRENE

De foranstaltninger, der indgår i projektet og er rettet mod de 10-13-årige, er ikke tilrettelagt som specifikke familiebehandlingstilbud. Alligevel indgår familierne i mange af foranstaltningerne i mere eller mindre grad, hvilket blandt andet skyldes stigende fokus på forældrenes betydning for det forebyggende arbejde med et barn. Det er vigtigt at tage højde for børnenes familiemæssige baggrund og forældrenes socioøkonomiske status i det forebyggende arbejde.

TABEL 8.3

De 10-13-årige fordelt efter, hvem de bor sammen med. Procent.

	Procent
Bor hos begge forældre	35
Bor hos mor med ny samlever	11
Bor hos enlig mor	44
Bor hos far med ny samlever	3
Bor hos enlig far	3
Er anbragt	4
Antal besvarelser	114

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Tabel 8.3 viser, at en stor andel af børnene bor sammen med en enlig forælder – 44 pct. bor sammen med en enlig mor, og 3 pct. bor sammen med en enlig far. 35 pct. bor i det, man normalt betegner som en kernefamilie, mens 11 pct. bor hos deres mor med hendes nye samlever, og 3 pct. bor sammen med deres far og hans nye samlever. De sidste 4 procent er anbragt.

Som flere andre undersøgelser (eksempelvis Egelund m.fl., 2008) og de tidligere delrapporter i dialogprojektet viser, er det kendetegnende for mange udsatte børn, at de kommer ud af en stor søskendeflok. Dette gælder også for de 10-13-årige. En fjerdedel af de 10-13-årige i analysen har tre eller flere søskende. Til sammenligning er der kun 3 pct. af alle danske børnefamilier, der har fire eller flere hjemmeboende børn.

Den etniske sammensætning af børnegruppen i de udvalgte foranstaltninger er meget anderledes end den etniske sammensætning blandt 0-17-årige i hele Danmark. For hver årgang fra 0 til 17 år er cirka 10 pct. af alle børn pr. 1. januar 2011 af anden etnisk oprindelse end dansk. Der er signifikant flere børn med anden etnisk baggrund end dansk i foranstaltningerne, da 23 pct. af alle 0-17-årige børn og unge i de udvalgte foranstaltninger har forældre, der begge er indvandret eller flygtet til Danmark. Dette tal dækker over store indbyrdes forskelle mellem foranstaltningerne. Der er foranstaltninger, der kun har etnisk danske børn indskrevet, og foranstaltninger, hvor op mod 75 pct. af de indskrevne børn og unge er indvandrere eller efterkommere af indvandrere. Andelen af børn og unge med anden etnisk baggrund end dansk i de udvalgte 23 foranstaltninger er generelt stigende med alderen. Aldersgrupperne 5-9 år, 10-13 år og 14-17 år har flest børn med anden etnisk baggrund end dansk (22-24 pct.). Tabel 8.4 viser fordelingen for de 10-13-årige. Der er 23 pct. af børnene, der har anden etnisk baggrund end dansk, en andel, der er langt højere end landsgennemsnittet.

TABEL 8.4

De 10-13-årige fordelt efter deres forældres etniske baggrund. Procent.

	Procent
Begge forældre er etnisk danske	64
Begge forældre har anden etnisk baggrund end dansk	23
Dansk mor, ikke-dansk far	12
Ikke-dansk mor, dansk far	1
Antal besvarelser	112

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandleren.

Langt de fleste af børnene i undersøgelsen med anden etnisk baggrund end dansk er født i Danmark og betegnes derfor som efterkommere, hvis begge deres forældre er født uden for Danmark. Det samme er gældende for børn med anden etnisk baggrund i Danmark som helhed.

Mange af sagsbehandlerne ved ikke, hvilket uddannelsesniveau forældrene har. Sagsbehandlerne har svaret, at de ikke kender uddannelsesniveaut for 46 pct. af mødrene og 66 pct. af fædrene (tabel 8.5). For de forældre, hvor sagsbehandlerne har kendskab, gælder det, at uddannelsesniveaut generelt er lavere end for den danske befolkning som helhed.

TABEL 8.5

De 10-13-årige fordelt efter forældrenes uddannelsesniveau. Procent.

	Mor	Far
Folkeskole uden afgangsprøve	6	3
Folkeskolens afgangseksamen	26	4
Ungdomsuddannelse	4	19
Erhvervsfaglig uddannelse	13	4
Videregående uddannelse	5	4
Ved ikke	46	66
Antal besvarelser	78	74

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandleren (og behandleren i Lejligheden 1. th.).

Knap en tredjedel af mødrene har ingen erhvervskompetencegivende uddannelse (det vil sige uddannelse ud over grundskolens afsluttende eksamen eller en ungdomsuddannelse). Da kun 25 pct. af alle 25-29-årige kvinder i Danmark ikke har en erhvervskompetencegivende uddannelse, er det således en stor andel af mødrene, der ikke har nogen uddannelse.

Sagsbehandlerne mangler også ofte viden om forældrenes beskæftigelsesmæssige status – dog ikke lige så ofte som på uddannelsesområdet. Tabel 8.6 viser, at 28 pct. af mødrene og 44 pct. af fædrene er beskæftigede. Dette er langt under befolkningens beskæftigelsesfrekvens som helhed (73,4 pct. for kvinder og 77,8 pct. for mænd i alderen 16-64 år) og viser, sammen med den store andel af kontanthjælpsmodtagere (40 pct. af mødrene og 10 pct. af fædrene) og førtidspensionister (17 pct. af mødrene og 5 pct. af fædrene), at det er en meget udsat gruppe, vi har med at gøre.

TABEL 8.6

De 10-13-årige fordelt efter forældrenes arbejdsmarkedsstatus. Procent.

	Mor	Far
Beskæftiget (fuldtid eller deltid)	28	44
Modtager arbejdsløshedsdagpenge	1	3
Modtager kontanthjælp/fleksjob/revalidering	40	10
Hjemmegående	1	0
Førtidspensionist	17	5
Er død	0	4
Ved ikke, hvad personen laver	12	34
Antal besvarelser	78	73

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandleren.

For at kunne inddrage barnets familie i et foranstaltningsforløb er det nødvendigt, at forældrene kan fungere i den sociale sammenhæng og kan løfte opgaven. Tabel 8.7 viser, at en stor andel af forældrene fungerer decideret dårligt i sociale sammenhænge.

TABEL 8.7

Forældre til 10-13-årige børn fordelt efter sagsbehandlerens vurdering af, hvordan de fungerer i sociale sammenhænge. Procent.

	Mor	Far
Fungerer rigtig dårligt socialt (0-3)	46	40
Fungerer rimeligt socialt (4-6)	34	40
Fungerer rigtig godt socialt (7-10)	20	20
Antal besvarelser	64	40

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandleren.

Der er 46 pct. af mødrene og 40 pct. af fædrene, hvor sagsbehandlerne vurderer, at de fungerer dårligt socialt. Dette er en større andel end den, vi fandt blandt de 5-9-årige, hvor 34 pct. af mødrene og 33 pct. af fædrene fungerede dårligt socialt.

TABEL 8.8

10-13-årige børn fordelt efter sagsbehandlerens vurdering af, om der forekommer psykisk eller fysisk vold i familien. Procent.

	Psykisk vold	Fysisk vold
Slet ingen vold i familien (0-3)	64	90
Ingen eller næsten ingen vold i familien (4-6)	15	8
Meget vold i familien (7-10)	21	2
Antal besvarelser	61	66

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandleren.

Det fremgår af tabel 8.8, at der i 21 pct. af familierne forekommer en del psykisk vold. Forekomsten af psykisk vold er den samme, som vi fandt for de 5-9-årige. Den psykiske vold er ikke nærmere specificeret, og vi kan derfor ikke se, hvem i familien volden er rettet mod.

Forskningen viser generelt, at en ophobning af problemer i familien, selvom de ikke har direkte tilknytning til børnene, kan forøge risikoen for en negativ udvikling for barnet (Sundell m.fl., 2007). Sagsbehandlerne er derfor i deres besvarelser blevet bedt om at vurdere, hvilke problemer der findes i familien på nuværende tidspunkt (tabel 8.9).

TABEL 8.9

Andelen af 10-13-årige børn, der efter sagsbehandlerens vurdering har et givent problem i familien. Procent.

	Andel familier, der har problemet
Ingen særlige problemer	13
Et fysisk handicap eller langvarig sygdom	13
Psykisk handicappet/udviklingshæmmet	6
Psykiske problemer	48
Problemer med alkohol	19
Problemer med stoffer	7
Anden afhængighed, eksempelvis ludomani	1
Kriminalitet/fængsel	4
Vold mellem ægtefæller	5
Vold mod børn	1
Seksuelle krænkelser af børn ¹	0
Omsorgssvigt over for børn	32
Dødsfald, tab eller krise	2
Store økonomiske problemer	30
Langvarig arbejdsløshed	36
Antal besvarelser	84

1. Børn, der har været udsat for seksuelle krænkelser, er højst sandsynligt anbragt uden for hjemmet og slår derfor ikke ud som et problem i en familie med et barn i en forebyggende foranstaltning.

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandleren.

Op mod halvdelen af familierne (48 pct.) vurderes af sagsbehandlerne til at have psykiske problemer at slås med. Dette er et vigtigt punkt at være opmærksom på, da det kan have stor betydning for barnets trivsel og udvikling. Af spørgsmålene omkring barnets psykiske helbred og trivsel fremgår det, at også en stor andel af børnene har det svært psykisk. Som forskningen viser, synes der også her at være indikation på, at det kan

påvirke et barns trivsel, hvis der er konflikter og andre problemer i hjemmet.

Mange af familierne slås yderligere med langvarig arbejdsløshed og store økonomiske problemer (30 pct.). Endvidere vurderer sagsbehandlerne, at børnene i 32 pct. af familierne er udsat for omsorgssvigt. Der er således en ophobning af problemer i de familier, som de 10-13-årige børn i foranstaltningerne kommer fra.

RELATIONER

En af de tydeligste risikofaktorer for udsatte børn er, at de har svært ved at indgå i en relation til andre. For børn i alderen 10-13 år er deres sociale relationer uden for familien af stor betydning. Trygheden og sikkerheden ved relationer grundlægger børn gennem deres egne relationer til forældrene, og derfor er forældre-barn-relationen mindst lige så vigtig som relationen til vennerne (Lausten m.fl., 2010b). Tabel 8.10 viser, at mange af børnene har en relativ tæt eller meget tæt relation til deres mor (64 pct.), mens en langt mindre andel (34 pct.) af de 10-13-årige børn vurderes at have relativ tæt eller meget tæt relation til deres far. Der er ligeledes en relativt lille andel (36 pct.), der vurderes at have relativ tæt eller meget tæt relation til vennerne. Disse tal tegner et billede af en gruppe 10-13-årige, der oftest ikke har en tæt relation til mere end en af forældrene og som oftest heller ikke har en tæt relation til vennerne.

TABEL 8.10

De 10-13-årige fordelt efter behandlerens vurdering af barnets relation til forældre, søskende og venner. Procent.

	Mor	Far	Søskende	Venner
Ingen eller næsten ingen relation (0-3)	10	32	12	21
Middel relation (4-6)	26	34	36	43
Tæt eller meget tæt relation (7-10)	64	34	52	36
Antal besvarelser	111	74	98	68

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandler.

Hvis vi sammenligner med resultaterne fra delrapport 3, havde kun 27 pct. af de 5-9-årige en relativ tæt eller meget tæt relation til deres far. De 5-9-årige havde altså en endnu svagere relation til deres fædre, end det er tilfældet for de 10-13-årige.

Det er vigtigt at se på, om den relation, der er mellem et barn og dets forældre, har en positiv eller en negativ indflydelse på barnet. Derfor er der i sammenhæng med relationen til forældre, søskende og venner også spurgt til disse personers indflydelse på barnet. Tabel 8.11 viser forældres, søskendes og venners indflydelse på barnet.

TABEL 8.11

De 10-13-årige børn fordelt efter behandlerens vurdering af forældres, søskendes og venners indflydelse på barnet. Procent.

	Mor	Far	Søskende	Venner
Negativ eller meget negativ indflydelse (0-3)	36	40	20	15
Middel indflydelse (4-6)	29	40	42	38
Positiv eller meget positiv indflydelse (7-10)	35	21	38	47
Antal besvarelser	112	78	97	68

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Når vi ser på behandlernes vurdering af andelen af forældre, der har en negativ eller meget negativ indflydelse på barnet, er andelen betydeligt større, end det var tilfældet blandt de 5-9-årige. Der er 16 pct. af mødrene og 29 pct. af fædrene til de 5-9-årige, der havde en negativ eller meget negativ indflydelse på barnet, mens andelen for de 10-13-årige er henholdsvis 36 pct. og 40 pct. Der vil derfor være tilfælde, hvor de 10-13-årige børn har en tæt relation til deres forældre, men hvor forældrenes indflydelse på barnet er negativ. Dette kunne tyde på, at vi har en gruppe børn og unge, hvor også forældrene har brug for hjælp i forhold til den vigtige forældre-barn-relation.

Forskningen viser, at en af de beskyttelsesfaktorer, der virker for barnet, er familiens netværk (det er blandt andet nævnt i delrapporterne om de 0-4-årige og de 5-9-årige, Lausten m.fl., 2010b; Lausten m.fl., 2011). Det er vigtigt, uanset barnets alder, at der kan trækkes på familiens netværk, hvis der opstår problemer.

Tabel 8.12 viser sagsbehandlernes svar omkring familiernes netværk. For over halvdelen af mødrene og 64 pct. af fædrene vurderer sagsbehandleren, at de intet eller kun et begrænset netværk har, hvilket er en betydelig risikofaktor for de 10-13-årige og deres familier.

TABEL 8.12

De 10-13-årige fordelt efter sagsbehandlerens vurdering af deres families netværk udadtil. Procent.

	Mors netværk	Fars netværk
Intet eller svagt netværk (0-3)	57	64
Middel netværk (4-6)	28	23
Stærkt netværk (7-9)	15	13
Antal besvarelser	61	60

Kilde: Spørgeskema til sagsbehandleren.

BARNETS UDVIKLING

Et centralt omdrejningspunkt for de forebyggende foranstaltninger er at styrke børns og unges udvikling og trivsel. Det har derfor været vigtigt under dataindsamlingen at tegne et billede af denne udvikling. Tabel 8.13 viser behandlerens vurdering af barnets fysiske og psykiske helbred.

TABEL 8.13

De 10-13-årige fordelt efter behandlerens vurdering af barnets udvikling ved foranstaltningens start. Procent.

	Fysisk helbred	Psykisk helbred
Meget dårlig udvikling (0-3)	39	66
Normal udvikling (4-6)	42	23
Meget god udvikling (7-10)	19	11
Antal besvarelser	114	114

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Det fremgår, at 61 pct. af de 10-13-årige har en normal eller meget god udvikling, når der gælder fysisk helbred. Men andelen, der har en meget dårlig udvikling i forhold til det fysiske helbred, er markant større blandt de 10-13-årige end blandt de 5-9-årige, hvor andelen var 19 pct. Mere end hver tredje 10-13-årig (39 pct.) har en meget dårlig udvikling i forhold til fysisk helbred. Samtidig er det psykiske helbred betydeligt dårligere for de 10-13-årige end for de yngre børn. Hele 66 pct. har en meget dårlig psykisk udvikling. Det er således en betydelig andel af børnene, der af behandlerne vurderes til så tidligt i deres liv at have væsentlige trusler for deres udvikling.

Behandlerne er ligeledes blevet spurgt om, hvordan de vurderer barnets vægt i forhold til barnets højde. Dette er ikke for at teste barnets BMI, men for at få en vurdering af, om barnet er udpræget undervægtigt

eller udpræget overvægtigt. Begge dele er forhold, som kan være tegn på, at barnet ikke trives, eller at der ikke drages omsorg for barnet. Tabel 8.14, der viser behandlernes vurdering af barnets vægt i forhold til højden, er delt op på køn, da der i denne alder begynder at vise sig forskelle mellem drenge og piger. Behandlerne vurderer 15 pct. af pigerne og 12 pct. af drengene til at være undervægtige i forhold til jævnaldrende, mens 35 pct. af pigerne og 27 pct. af drengene vurderes til at være overvægtige i forhold til jævnaldrende.²⁴

TABEL 8.14

De 10-13-årige børn fordelt efter behandlerens vurdering af barnets vægt i forhold til barnets højde, særskilt for køn. Procent.

	Piger	Drenge
Udpræget undervægtig (0-3)	15	12
Normal vægt (4-6)	50	61
Udpræget overvægtig (7-10)	35	27
Antal besvarelser	46	67

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Overvægt måles normalt ikke på en skala fra 0 til 10, men ved hjælp af BMI, taljemål eller mængden af fedt i kroppen. Der er alligevel en stor andel af de 10-13-årige, der vurderes til at være udpræget overvægtige (35 pct. af pigerne og 27 pct. af drengene i tabel 8.14), når behandlerne skal vurdere vægt i forhold til højde på skalaen. Det er en stærk indikator på, at de unge har en usund levevis. Samtidig kan en udpræget undervægt, der gælder for 15 pct. af pigerne og 12 pct. af drengene, også være tegn på mistrivsel, mangel på næringsrig kost, begyndende anoreksi eller andre former for spiseforstyrrelser.

Behandlerne har endvidere haft mulighed for at vurdere, hvorvidt de mener, barnet kan lide at gå i skole, og hvordan de synes, barnet klarer sig fagligt i skolen. De fleste børn i aldersgruppen placerer behandlerne i kategorien 'Middel'. Dog vurderer behandlerne, at 28 pct. af børnene decideret ikke kan lide at gå i skole.

24. Selvom der tilsyneladende er stor forskel på andelen, er der ikke signifikant forskel mellem piger og drenge, hverken for andelen af undervægtige eller andelen af overvægtige. Det skyldes højst sandsynligt det lave antal i hver gruppe.

TABEL 8.15

De 10-13-årige fordelt efter behandlerens vurdering af barnets forhold til skole og fritidsinteresser. Procent.

	Kan lide at gå i skole	Klarer sig godt fagligt	Deltager i fritidsaktiviteter
Under middel (0-3)	27	54	40
Middel (4-6)	35	31	22
Over middel (7-10)	38	15	38
Antal besvarelser	106	104	111

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Behandlerne vurderer, at hele 54 pct. af de 10-13-årige børn klarer sig dårligt fagligt i skolen. Ligeledes vurderer 40 pct. af behandlerne, at barnet ikke deltager i fritidsaktiviteter ud over dem, der er obligatoriske gennem skolen eller foranstaltningen. Derudover vurderer 36 pct. af behandlerne, at barnets fritidsaktiviteter, i de tilfælde, hvor der er fritidsaktiviteter, er af en meget usund karakter. Nærmere beskrivelser fra behandlerne omtaler tv, computerspil og hashrygning i venners lag som de mest usunde fritidsaktiviteter.

TABEL 8.16

De 10-13-årige fordelt efter behandlerens vurdering af pleje og omsorg for barnet. Procent.

	Fysisk pleje og omsorg	Psykisk pleje og omsorg
Ingen pleje og omsorg (0-3)	24	43
Middel (4-6)	30	39
Meget pleje og omsorg (7-10)	46	18
Antal besvarelser	110	111

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Tabel 8.16 viser behandlerens vurdering af, om forældrene yder fundamental fysisk og psykisk omsorg for barnet. Den fundamentale fysiske pleje og omsorg vurderes af behandlerne til at være bedre end den fundamentale psykiske pleje og omsorg. Dette var også tilfældet for de 5-9-årige børn. En stor del af de 10-13-årige børn (43 pct.) får ingen eller næsten ingen psykisk pleje og omsorg, hvilket formodentlig har en væsentlig betydning for det negative udslag i børnenes psykiske helbred, som fremgår af tabel 8.13, og den store andel af familier, der slås med psykiske problemer, som det ses af tabel 8.9.

RISIKOADFÆRD

Det tydeligste udtryk for, at børn ikke trives i denne alder, kommer ifølge forskningen til udtryk ved, at barnet har en udadreagerende adfærd, hvor det reagerer impulsivt og aggressivt (Lausten m.fl., 2011) Analysen viser, at godt hver tredje af de 10-13-årige, der er indskrevet i de udvalgte foranstaltninger, oftest reagerer med meget uhensigtsmæssig udadreagerende adfærd (tabel 8.17).

TABEL 8.17

De 10-13-årige fordelt efter behandlerens vurdering af barnets adfærd. Opgjort separat for køn. Procent.

	Udadreagerende adfærd	Indadreagerende adfærd	Selvskadende adfærd
<i>Piger</i>			
Ikke uhensigtsmæssig (0-3)	49	29	65
Moderat uhensigtsmæssig (4-6)	29	33	26
Meget uhensigtsmæssig (7-10)	22	38	9
Antal besvarelser	41	42	34
<i>Drenge</i>			
Ikke uhensigtsmæssig (0-3)	18	31	80
Moderat uhensigtsmæssig (4-6)	34	33	15
Meget uhensigtsmæssig (7-10)	48	36	5
Antal besvarelser	65	64	60

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Denne tabel er delt op på køn, da der også her er forskel på drenge og piger. Der er langt flere drenge (48 pct.) end piger (22 pct.), der reagerer med uhensigtsmæssig udadreagerende adfærd. Til gengæld er der ikke forskel på drenge og piger i forhold til indadreagerende adfærd. Der er 36/38 pct., der reagerer med uhensigtsmæssig indadreagerende adfærd. Det er en adfærd, der er lige så vigtig at være opmærksom på som den udadreagerende, da den indadreagerende adfærd kan være en anden måde at kommunikere til omverdenen, at man føler sig afvist (Zöllner & Jensen, 2010). Især indadreagerende piger kan reagere på vrede eller frustrationer ved at skade sig selv frem for andre. Derfor er det også vigtigt at være opmærksom på selvskadende adfærd (Zöllner & Jensen, 2010). Det viser sig dog oftere blandt teenagere, og der er da også en lille stigning i omfanget af den selvskadende adfærd i forhold til de 5-9-årige for denne 'in between'-gruppe, samtidig med at der er en del flere piger (26 pct.), der ligger i mellemgruppen med moderat selvskadende adfærd – en

gruppe, der er vigtig at holde øje med ikke udvikler endnu mere uhen-sigtsmæssig selvskadende adfærd.

Som andre undersøgelser også har vist, befinder de 10-13-årige sig i en alder, hvor de begynder at stifte bekendtskab med risikoadfærd såsom rygning og indtag af alkohol (Mattsson m.fl., 2008). Dette gør sig også gældende for de 10-13-årige i denne undersøgelse. Tabel 8.18 viser behandlernes vurdering af de unges brug af alkohol, medicin, hash og hårde stoffer.

TABEL 8.18

De 10-13-årige fordelt efter behandlerens vurdering af deres forbrug af alko-hol, medicin (misbrug), hash og hårde stoffer. Procent.

	Alkohol	Medicin (misbrug)	Hash	Hårde stoffer
Ofte	1	0	3	0
Af og til	7	0	3	4
Slet ikke	82	93	90	92
Ved ikke	10	7	4	4
Antal besvarelser	84	84	84	84

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Der er (heldigvis) stadig en meget stor del, der slet ikke er begyndt med alkohol og stimulerende stoffer. For de fire rusmidler, der er spurgt til, alkohol, medicin, hash og hårde stoffer, vurderer behandlerne, at 82-93 pct. af de 10-13-årige slet ikke har et forbrug. Der er 8 pct., der af og til eller ofte drikker alkohol, 6 pct., der af og til eller ofte ryger hash, og 4 pct., der af og til tager hårde stoffer.

Behandlerne er endvidere blevet spurgt om, hvorvidt og i givet fald hvor meget de vurderer de 10-13-årige til at være kriminalitetstruede. Med kriminalitetstruede unge menes unge, der er i risikogruppe for at udøve kriminalitet i et eller andet omfang, enten fordi man tidligere har foretaget kriminelle handlinger, fordi man bevæger sig i en omgangs-kreds, hvor der udøves kriminalitet, eller fordi man færdes på bestemte steder på bestemte tidspunkter, hvor der hyppigt forekommer kriminali-tet. Kriminalitetstruede unge er kendetegnet ved at være unge med en begyndende småkriminell adfærd og fascination af uhen-sigtsmæssige sociale relationer og netværk.

TABEL 8.19

De 10-13-årige fordelt efter behandlerens vurdering af, hvorvidt og i hvilken grad de 10-13-årige børn er kriminalitetstruede. Procent.

	Kriminalitetstruet
Ikke kriminalitetstruet (0-3)	56
Lidt kriminalitetstruet (4-6)	22
Meget kriminalitetstruet (7-10)	22
Antal besvarelser	77

Kilde: Spørgeskema til behandleren.

Som det fremgår af tabel 8.19, vurderes over halvdelen af de 10-13-årige til ikke at være kriminalitetstruede. Der er imidlertid knap en fjerdedel, som vurderes til at være meget kriminalitetstruet. Dette er en høj andel, alderen taget i betragtning, da det kan have en stor betydning for børnenes fremtidige udvikling og trivsel, hvis de begår kriminelle handlinger i en ung alder. Samtidig er der knap en fjerdedel, som vurderes til at være lidt kriminalitetstruet, og det er derfor vigtigt at have særlig fokus på disse børn, således at de ikke udvikler sig yderligere i retning mod at være kriminalitetstruet.

BØRNENES STYRKER OG VANSKELIGHEDER

I dette afsnit analyserer vi børnenes udvikling målt i forhold til deres emotionelle og adfærdsmæssige problemer, hyperaktivitet, relationer til kammerater og prosociale adfærd. For at kunne måle dette har vi brugt det standardiserede screeningsredskab, Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ), i spørgeskemaerne til behandlerne og sagsbehandlerne.

SDQ er et relativt nyt spørgeskemabaseret mål for børns og unges personlige styrker og svagheder, som anvendes i mange lande. Det gør målingsredskabet velegnet til sammenligninger på tværs af lande og kulturer. SDQ-skalaen er udviklet i England af Goodman (Goodman, 1997). SDQ består af et skema med 25 spørgsmål, der kan gives til forældre eller lærere (i vores tilfælde behandlere og sagsbehandlere) for 4-16-årige, og et skema med 25 spørgsmål, der kan udfyldes af de 11-16-årige selv. Den danske oversættelse af SDQ er foretaget af fire psykologer, der – uafhængigt af hinanden – har udarbejdet hvert sit forslag, der så er blevet sammenholdt og diskuteret (Obel m.fl., 2003). Den danske oversættelse er sidenhen blevet optaget på den officielle SDQ-

hjemmeside, www.sdqinfo.org, hvor SDQ-spørgsmålene findes på mere end 60 sprog.

Med SDQ måles fem forskellige aspekter af barnets eller den unges personlige styrker og svagheder. Skemaet dækker fire problemområder:

1. Emotionelle problemer
2. Adfærdsproblemer
3. Hyperaktivitet/uopmærksomhed
4. Problemer i forholdet til jævnaldrende.

Samt et styrkeområde (prosocial adfærd). SDQ er det samlede mål for sociale og psykiske problemer.

Både inden for hvert område og samlet opnår barnet et pointtal, der statistisk indikerer henholdsvis normal adfærd, adfærd uden for normalområdet (også kaldet psykopatologi) eller et grænseområde ('borderline') derimellem.²⁵ Grænserne mellem disse områder er givet fra centralt hold på SDQ-hjemmesiden, så omkring 10 pct. af alle børn i et område (eksempelvis en kommune eller en skole) scorede uden for normalområdet, yderligere 10 pct. inden for grænseområdet ('borderline'), og de resterende 80 pct. af børnene scorede inden for normalområdet (Goodman, 1997).

Tabel 8.20 viser sagsbehandlernes og behandlernes besvarelser omkring børnenes personlige styrker og svagheder, både for de fem underkategorier og den samlede SDQ-score. Til sammenligning er SDQ for SFI's børneforløbsundersøgelse og SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn også vist i tabellen. Behandlerne vurderer (første kolonne), at 70 pct. af de 10-13-årige er uden for normalområdet i den samlede SDQ-score. Samtidig vurderer sagsbehandlerne (anden kolonne), at 77 pct. af de 10-13-årige er uden for normalområdet. Hvis vi sammenligner med de 5-9-årige fra delrapport 3, er dette det samme niveau.

Til sammenligning scores 5 pct. af 11-årige børn fra SFI's børneforløbsundersøgelse (et repræsentativt udsnit af børn født i efteråret 1995 af mødre med dansk statsborgerskab) som værende 'uden for normalområdet' og 5 pct. som værende i grænseområdet mellem det normale og det ikke-normale område (Mattsson m.fl., 2008). Der er således en

---

25. Begrebet 'borderline' bruges ikke i klinisk forstand, når der er tale om SDQ. 'Borderline' refererer til en statistisk kategori, der befinder sig imellem det normale og det ikke-normale område.

stærk indikation på, at problemerne hos de 10-13-årige i vores undersøgelse er af en vis tyngde.

TABEL 8.20

De 10-13-årige fordelt efter behandlerens og sagsbehandlerens vurdering af barnets vanskeligheder på de enkelte områder og den samlede SDQ-score sammenlignet med SFI's to forløbsundersøgelser. Procent.

	Behandlere	Sagsbehandlere	SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn (anbringelsessted)	SFI's børneforløbsundersøgelse
<i>Emotionelle problemer:</i>				
Inden for normalområdet	50	52	70	80
I grænseområdet	11	11	11	9
Uden for normalområdet	39	37	19	12
<i>Adfærdsproblemer:</i>				
Inden for normalområdet	33	25	50	90
I grænseområdet	12	11	11	6
Uden for normalområdet	55	64	39	4
<i>Hyperaktivitet:</i>				
Inden for normalområdet	46	40	47	89
I grænseområdet	2	15	8	4
Uden for normalområdet	52	45	44	1
<i>Kammeratskabsproblemer:</i>				
Inden for normalområdet	36	27	57	88
I grænseområdet	15	19	10	5
Uden for normalområdet	49	53	34	7
<i>Prosocial adfærd:</i>				
Inden for normalområdet	44	33	57	98
I grænseområdet	12	21	12	1
Uden for normalområdet	43	47	31	1
<i>SDQ, total score:</i>				
Inden for normalområdet	21	10	33	90
I grænseområdet	9	13	17	5
Uden for normalområdet	70	77	50	5
Antal besvarelser	112	75	451	4.768

Anm.: De to første kolonner er data fra vores undersøgelse, mens tredje og fjerde kolonne er data fra to af SFI's sideløbende undersøgelser, forløbsundersøgelsen af anbragte børn (tredje kolonne) og børneforløbsundersøgelsen (fjerde kolonne).

Kilde: Spørgeskema til behandlere og sagsbehandlere. SFI's forløbsundersøgelse af anbragte børn fra årgang 1995, indsamlet i 2007, hvor børnene var 11 år gamle. SFI's børneforløbsundersøgelse af et repræsentativt udsnit af børn fra årgang 1995, indsamlet i 2007, hvor børnene var 11 år gamle.

SDQ-spørgeskemaet omfatter også en række spørgsmål, der skal opfange problemernes indflydelse på barnets daglige liv i hjemmet, skolen og fritiden. Også her udregnes et samlet mål for, i hvor høj grad barnet er påvirket/belastet af sine problemer i sine dagligdags sociale roller.

TABEL 8.21

De 10-13-årige, hvis samlede SDQ-score ligger uden for normalområdet eller i grænseområdet, fordelt efter behandlerens og sagsbehandlerens vurdering af, om barnet har vanskeligheder på et eller flere af følgende områder: det følelsesmæssige område, koncentration, adfærd og samspil med andre mennesker. Procent.

	Behandlere	Sagsbehandlere
Nej, ingen vanskeligheder	0	0
Ja, mindre vanskeligheder	3	7
Ja, tydelige vanskeligheder	44	59
Ja, alvorlige vanskeligheder	53	34
Antal besvarelser	79	56

Kilde: Spørgeskema til behandler og sagsbehandler.

Tabel 8.21 viser omfanget af børnenes problemer. Tallene viser med al tydelighed, at de 10-13-årige børn, der er visiteret til de udvalgte forebyggende foranstaltninger, i høj grad er påvirket af de vanskeligheder, de har inden for flere af følgende områder: det følelsesmæssige område, koncentration, adfærd og samspil med andre mennesker. Behandlerne svarer yderligere, at barnets vanskeligheder især påvirker barnet med hensyn til indlæring og til en vis grad også i forhold til dagligdagen i hjemmet og med vennerne.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER FRA DATAINDSAMLINGEN

Denne status for de 10-13-årige fremhæver en række punkter, som er vigtige i forhold til det forebyggende arbejde med børn i denne aldersgruppe. I det følgende vil der blive tegnet et overordnet billede af disse opmærksomhedspunkter med udgangspunkt i Business Excellence-modellen.

Det skal imidlertid erindres i forhold til denne præsentation, at de skitserede billeder bygger på baselineindsamlingen blandt de udvalgte foranstaltninger. Med andre ord gives der et indledende indblik i de pro-

blematikker, som børnene har i starten af og under deres ophold i foranstaltningerne. Det vides endnu ikke, hvordan børnene trives, når de stopper i en foranstaltning. Dette vil fremgå af den afsluttende rapport i projektforsøbet.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Behandlerne vurderer, at hovedparten af de 10-13-årige, der visiteres til foranstaltningerne, passer ind i den enkelte foranstaltnings målgruppe. Mange af de 10-13-årige har betydelige problemer med deres psykiske helbred, hvilket synes at komme til udtryk igennem enten en uhensigtsmæssig udadreagerende eller indadreagerende adfærd. Det er imidlertid ikke kun psykisk, at disse børn synes at opleve betydelige problemer. Mange oplever også fysiske problemer, som kan præge deres hverdag. Eksempelvis vurderes lidt under en tredjedel til at være udpræget overvægtige, mens hver 10. vurderes til at være udpræget undervægtig. Disse forhold er formodentlig med til, at behandlerne vurderer, at en forholdsvis stor andel af børnene mangler såvel psykisk som fysisk omsorg og pleje i deres familier.

Samlet set tegner der sig således et billede af nogle 10-13-årige børn, der oplever betydelige problemer i hverdagen, som truer deres trivsel og udvikling. Ligeledes fremgår det, at over halvdelen af børnene ikke klarer sig godt i skolen, og mange deltager ikke i fritidsaktiviteter. Desuden er det knap halvdelen af børnene, der er lidt eller meget kriminalitetstruede. Der er således ikke kun en risiko i forhold til disse børns trivsel og udvikling på kort sigt, men i høj grad også på langt sigt, da børnene risikerer at udvikle psykiske og fysiske lidelser, at stå uden en uddannelse, at være isoleret fra jævnaldrende og at ty til risikoadfærd som eksempelvis kriminelle handlinger.

Det er dog vigtigt at nævne, at det ikke udelukkende er hos børnene, at vi finder betydelige problemer i trivslen. De findes i familierne generelt. En stor andel af børnene bor med en enlig mor, og mange af mødrene står uden for arbejdsmarkedet. Herudover vurderer behandlerne, at knap halvdelen af mødrene og en stor del af fædrene fungerer dårligt i sociale sammenhænge, hvilket kan hænge sammen med, at der i mange familier vurderes at være psykiske problemer. Der findes således alvorlige problemer, som de involverede børn skal håndtere i dagligdagen. Ikke kun hos dem selv, men også i deres familie.

SAMARBEJDET MED ANDRE

Samarbejde med mødrene er vigtigt, da analysen viser, at mange af børnene på trods af de betydelige problemer i familierne har en tæt relation især til moderen og til søskende. Samtidig fremgår det, at denne relation imidlertid ikke udelukkende er positiv. For over en tredjedel af børnene har såvel moderen som faderen en negativ indflydelse på barnet, vurderet af behandlerne. Det er derfor essentielt, at der sker en forbedring af trivslen hos barnets familie, da det samtidig vil have en vigtig betydning for barnets egen trivsel og udvikling.

I flere tilfælde findes der en knap så tæt relation til faderen. Da forældrene ofte vurderes til at være dårligt socialt fungerende, er det derfor samtidig vigtigt, at foranstaltningerne tænker samarbejdet og netværket omkring barnet ind i en større kontekst og følgelig også inkluderer andre familiemedlemmer end udelukkende forældrene (i mange tilfælde moderen) og andre i barnets nærmiljø, der står barnet nært. Dette er også en central pointe i forskningen på området.

OPMÆRKSOMHEDSPUNKTER I FOREBYGGENDE ARBEJDE MED 10-13-ÅRIGE

PRÆSENTATION AF SAMMENFATNINGEN

I dette kapitel sammenfattes den samlede viden om forebyggende arbejde med 10-13-årige. Opmærksomhedspunkterne i sammenfatningen bygger på den viden, der er genereret i de øvrige kapitler, og dermed på en række forskellige metodetilgange. Der inkluderes viden opnået gennem praksiserfaringer i forebyggende foranstaltninger såvel som viden opnået via gennemgang af forskningen på området, nøgletalsanalyse af relevant data for de danske kommuner samt de foreløbige fund fra effektmålingen. Kapitlet gennemgår en række punkter, som kommunerne kan være opmærksomme på ved igangsættelse af forebyggende foranstaltninger rettet mod børn i alderen 10-13 år.

Det er vigtigt at bemærke, at opmærksomhedspunkterne er baseret på praksis og erfaring. Erfaringerne fra de deltagende foranstaltninger, der har 10-13-årige som målgruppe, er endnu ikke blevet effektvurderet. Der er endnu kun tale om afprøvede praksisser, som de professionelle i foranstaltningerne oplever, har en positiv virkning i forhold til det forebyggende arbejde. Ved afslutningen af projektet i 2013 bliver resultaterne fra effektvurderingen for alle aldersgrupper udgivet og sammenholdt med opmærksomhedspunkterne fra de enkelte delrapporter. Samtidig vil projektet pege på, hvad der er god praksis.

Strukturen i kapitlet er inspireret af Business Excellence-modellen og er opdelt i en beskrivelse af *indsatsen* (foranstaltningen) under overskrifterne:

- Målgruppe, formål og indhold
- Henvisning og visitering
- Metoder
- Medarbejdere og faglighed
- Organisering og ledelse
- Samarbejde med andre.

Og en beskrivelse af *resultater* under overskriften:

- Dokumentation og resultater.

MÅLGRUPPE, FORMÅL OG INDHOLD

Målgruppen for de forebyggende foranstaltninger, der er beskrevet i rapporten, er børn i alderen 10-13 år. Aldersgruppen betegnes ofte tweens, det vil sige den gruppe, der ligger mellem gruppen af mindre børn, som er i indskolingen, og gruppen af teenagere (Rasmussen, 2011). I skolesammenhæng stilles der nye krav til aldersgruppen. Det forventes, at de nu, hvor de ikke længere er i indskolingen, i langt højere grad end tidligere er selvhjulpne. De forventes selv at kunne tage madpakken, sidde stille på en stol og følge med i timerne. For børn med sociale, adfærdsmæssige og faglige udfordringer kan kravene om selvhjulpnehed være svære. De statistiske data bekræfter dette. Aldersgruppen er således kendetegnet ved, at det ofte er i denne alder, at der tages beslutning om at flytte børnene til specialklasser og -skoler.

10-13-årige børn indgår i mange sociale arenaer i deres dagligdag, hvor der er brug for at kunne agere i forskellige former for sociale relationer. Forskningen viser, at mængden af ressourcer i barnets hjem – eller mangel på samme – spiller en fundamental rolle for, hvordan barnet klarer sig i andre sociale arenaer. Mange udsatte børn har ikke lært at indgå i positive sociale relationer, måske fordi forældrene ikke selv indgår i sociale relationer. Et af de største formål for foranstaltningerne er der-

for at arbejde med børnenes kommunikation og sociale relationer til andre, ikke mindst til jævnaldrende.

Fælles for alle foranstaltningerne er, at de har at gøre med en gruppe af børn i alderen 10-13 år, som i høj grad har behov for den støtte og hjælp, som de kan modtage igennem det forebyggende arbejde. De foreløbige fund i evalueringen viser, at børnene har mange forskellige og alvorlige problemer i deres hverdag, som de kæmper med. Mange af børnene har dårligt psykisk helbred, uhensigtsmæssig udadreagerende eller indadreagerende adfærd at slås med. Samtidig vurderes flere af børnene til også at have fysiske problemer, der blandt andet kommer til udtryk igennem over- eller undervægt. Dette kan skyldes, at en forholdsvis stor andel af børnene mangler såvel psykisk som fysisk omsorg og pleje i deres familie.

Som det fremgår af præsentationen af de enkelte foranstaltninger, er foranstaltningerne typisk et tilbud til alle børn og unge i skolealderen. For de 10-13-årige betyder det, at de befinder sig blandt børn, der er startet i skole og skal lære at være en del af skole- og fritidssystemet, og teenagere, som skal finde ud af, hvad de vil efter skolen. Det er vigtigt at gøre sig klart, hvad der er de specifikke behov for de enkelte aldersgrupper inden for det forebyggende arbejde. Herunder er det centralt at overveje, om der er grupper af børn og unge, hvis specifikke behov overses, hvis målgruppen for det forebyggende arbejde gøres for bred. Eksempelvis er der i en foranstaltning blevet gjort den erfaring, at målgruppen var for bred, hvorefter aldersspændet i målgruppen blev formindsket. Foranstaltningerne arbejder også med børnene og de unge i aldersgruppeopdelinger – hvor nogle foranstaltninger har lavet særskilte afdelinger for de enkelte aldersgrupper.

Der er forskel på formen for de forebyggende foranstaltninger, som indgår i projektet. Nogle foranstaltninger er tilrettelagt som tilbud efter skoletid, mens andre dækker såvel skole- som fritidsforhold – en af præsentationerne dækker endda over et nærmiljøtilbud og er ikke en forebyggende foranstaltning. Det betyder blandt andet, at der er forskel på tilbuddenes åbningstider, målgruppe og følgelig også på deres formål og indhold. Eksempelvis er der forskel på kønsfordelingen og andelen af børn og unge med anden etnisk baggrund i de enkelte foranstaltninger. Herudover er det forskelligt, hvor stor en andel børn og unge der har en børnepsykiatrisk diagnose, og hvor stor en andel børn og unge der modtager medicin.

Det medfører, at børnene er afhængige af de relationer, som de har uden for familien, i forhold til at sikre deres trivsel og udvikling. Vidensopsamlingen peger på, at fritidsaktiviteter og skolegang, hvor et barn ikke isoleres fra jævnaldrende, fungerer som beskyttelsesfaktorer i forhold til barnets trivsel og udvikling. Det fremgår imidlertid af datakapitlet, at over halvdelen af børnene ikke klarer sig fagligt godt i skolen, og at mange ikke deltager i fritidsaktiviteter. Det er derfor vigtigt, at der i foranstaltningerne er et stort fokus på børnenes opbygning af netværk til andre børn og unge – både inden for og uden for de forebyggende foranstaltninger. Vidensopsamlingen viser, at det forebyggende arbejde bør tage udgangspunkt i at arbejde specifikt på at sikre børnenes deltagelse i fritidsaktiviteter og andre arrangementer, som kobler dem til almenområdet, så de kan opbygge et netværk til ressourcepersoner. Det er knap halvdelen af børnene, der på en eller anden måde er kriminalitetstruede, og det er derfor centralt, at børnene i denne alder, hvor de ofte gør deres første erfaringer med risikoadfærd, tilbydes andre alternativer.

Det er imidlertid ikke kun børnenes relation til andre børn, som det er vigtigt at have fokus på i det forebyggende arbejde med børn i alderen 10-13 år. Dataindsamlingen peger på, at børnenes relation til deres familie har stor betydning, men at det ofte er familier, som kæmper med væsentlige problemer. En stor andel af børnene bor med en enlig mor, der står uden for arbejdsmarkedet, og i mange af familierne findes der en form for psykiske problemer. Det er derfor vigtigt, at der i foranstaltningerne ikke kun arbejdes med børnene, men også med familierne. Foranstaltningerne for børnene i alderen 10-13 år er imidlertid ikke tilrettelagt som familiebehandling i samme grad, som vi så det hos især børn i alderen 0-4 år. Det er ved børn i alderen 10-13 år i højere grad det enkelte barn, som er i fokus, selvom familiebehandling også er i fokus. Vidensopsamlingen peger på, at det er vigtigt at sikre det enkelte barns trivsel og udvikling ved at inddrage forældrene i det forebyggende arbejde og herved arbejde imod at stabilisere rammerne i hjemmet. Det er derfor ikke udelukkende det enkelte barns trivsel og udvikling, der bør være i fokus for det forebyggende arbejde, men også forældrenes forældrekompetencer. Flere familier modtager familiebehandling, samtidig med at barnet er i foranstaltningen, og modtager således en række af forebyggende foranstaltninger på én gang.

HENVISNING OG VISITERING

Vidensopsamlingen og nøgletalsanalysen peger på, at et godt sted at identificere mistrivsel hos børn er i skolen og i fritidsordninger og -aktiviteter. Lærere og pædagoger ser børnene i samspil med andre børn og voksne, og det er derfor tydeligt, når et barn ikke trives. Det er dog ikke alle ledere af foranstaltningerne, der sidder med i visitationsudvalget. Herudover er der også forskel på, hvor lang tid der går fra, at et barn er visiteret til en foranstaltning, til at barnet starter. Det fremgår således, at visitationen til foranstaltningerne fungerer forskelligt kommuner imellem. Uanset hvordan visitationen foregår hos kommunerne, er det dog vigtigt, at barnet og dets familie føler sig oplyst om og inddraget i beslutningsprocesserne. Det er en vigtig faktor for resultatet, at barnet og dets familie føler sig oplyst om og inddraget i beslutningsprocesserne. Herved er det også lettere at sikre barnets og familiens motivation til at indgå i det forebyggende arbejde.

METODER

Overordnet set er der stor forskel på, hvor lang tid børnene er tilknyttet de enkelte foranstaltninger. Nogle foranstaltningsforløb varer omtrent 6 måneder, mens andre varer flere år. Det er således tydeligt, at der er forskellige rammer for foranstaltningernes praksis og hverdag.

Foranstaltningerne bekender sig ikke til én teori eller særlige metoder. I stedet lader de sig inspirere af forskellige dele af forskellige teorier og metoder. Især trækker foranstaltningerne på en ressourcerorienteret tilgang, der lægger vægt på anerkendelse, empowerment og relationspædagogisk arbejde. Hos Lejlighedsprojektet foregår der ikke behandling af børnene. De tager udgangspunkt i aktivitetsbaserede indsatser, hvor medarbejderne trækker på erfaringer og deres kendskab til familierne og lokalområdet.

Der er stor fokus på at inddrage forældrene i børnenes hverdag. En af foranstaltningerne fortæller således, at de gør meget for, at forældrene selv tager ansvar. En anden foranstaltning forklarer, at de støtter op om forældrenes ansvar ved at sikre, at børnene kommer til eksempelvis læge og tandlæge. Herudover forsøger de at lave legeaftaler mellem det enkelte barn og børn uden for institutionen. Børnene mellem 10-13

år kommer oftest fra udsatte familier, og foranstaltningerne må derfor handle i forhold til dette i hverdagen. En foranstaltning har god erfaring med at anvende aflastningsfamilier, da disse aflastningsfamilier kan være med til at sikre faste rammer i barnets liv, og det kan give forældrene en sparringspartner. Foranstaltningen fremhæver, at det kan være særlig problematisk at anbringe børn i familiepleje i alderen 10-13 år, da de kan have svært ved at knytte sig til andre voksne. En aflastningsfamilie fungerer derfor godt, fordi barnet stadig er knyttet til familien og derfor ikke oplever, at det har svigtet forældrene, samtidig med at aflastningsfamilien kan hjælpe i hverdagen.

En foranstaltning har god erfaring med at anvende dusørjob, der er et tiltag, som skal hjælpe børnene med at indgå som en del af og få en tilknytning til det omgivende samfund. Børnene varetager en praktisk opgave på en arbejdsplads, hvilket de modtager et mindre beløb for. En anden foranstaltning har god erfaring med 'Sandplay', hvor børnene bruger symbolfigurer og gennem leg, styret af behandlerens spørgsmål, får udtrykt deres følelsesmæssige erfaringer. Det at køre i bil som ramme for 'den gode snak', hvor der ikke er brug for øjenkontakt, er også en hyppigt anvendt metode. En tredje foranstaltning har stor fokus på sundhed med gode resultater.

MEDARBEJDERE OG FAGLIGHED

Der er stor forskel på personalenormeringen foranstaltningerne imellem. Det er dog et fællestræk, at der hos flere af foranstaltningerne er en tværfaglig gruppe, hvor der især findes pædagoger, men også lærere, psykologer, socialrådgivere og familiekonsulenter. Foranstaltningerne fremhæver, at det er positivt med denne tværfaglighed, da de forskellige faggrupper kan hente sparring og læring hos hinanden. I forhold til supervision anvendes intern supervision hos kollegaerne, men der er også tilknyttet ekstern supervision til foranstaltningerne.

Et centralt punkt i forhold til medarbejderne og fagligheden er videreuddannelse og efteruddannelse. I forhold til den faglige viden fremstår det som et centralt punkt i de deltagende foranstaltninger, at der er mulighed for videreudvikling og efteruddannelse. Videreudviklingen kan ske i det små, ved at der er tid til uformel faglig sparring mellem kollegaer og mellem leder og medarbejdere. Den faglige sparring kan

desuden tage form af faglige temadage eller for-/eftermiddage, hvor personalet drøfter en artikel, får information om et kursus, en kollega har deltaget i, eller hvor der er besøg af en ekstern oplægsholder. Møderne og de faglige temadage for personalegruppen er med til at sikre et 'fælles sprog' og en fælles forståelsesramme, som videre er med til at sikre et fælles udgangspunkt for det forebyggende arbejde i foranstaltningen.

Medarbejderne i foranstaltningerne peger på, at den faglige udvikling er vigtig. Den nye viden skabt gennem såvel de mindre aktiviteter tilknyttet foranstaltningen som gennem efteruddannelserne medfører engagerede medarbejdere og et højt fagligt niveau. Samtidig sikres det, at foranstaltningens egen praksis løbende tilpasses, videreudvikles og justeres til fordel for målgruppen.

ORGANISERING OG LEDELSE

Det er forskelligt fra foranstaltning til foranstaltning, hvorvidt ledelsen er en del af dagligdagen i foranstaltningen eller ej. I de tilfælde, hvor lederen ikke er en del af hverdagen, fremhæves både fordele og ulemper ved denne konstruktion. På den ene side fremgår det, at det kan have en fordel, at lederen sidder samme sted som den øvrige forvaltning, da det styrker kendskabet til og samarbejdet med øvrige dele af forvaltningen. På den anden side er der dog et mindre kendskab fra ledelsens side til det konkrete arbejde i foranstaltningen, når lederen ikke er til stede i hverdagen.

Uanset om ledelsen deltager i dagligdagen eller ej, er medarbejderne imidlertid enige om, at ledelsen skal være tydelig og samtidig give rum og lytte til sine medarbejdere. Ledelsen skal være fagligt stærk og have erfaringer med udsatte børn og unge, idet det sikrer en høj faglig kvalitet i foranstaltningerne, samtidig med at tilliden til lederen fra medarbejdernes side fører til en større medarbejdertilfredshed.

Foranstaltningerne peger på, at det i forhold til den daglige tilrettelæggelse af det forebyggende arbejde er vigtigt med selvbestemmelse og metodefrihed. Dette gælder for det første for lederen, hvor det er centralt, at lederen har stor indflydelse på den daglige styring af foranstaltningen, da det giver lederen ejerskab og engagement i forhold til foranstaltningen og det forebyggende arbejde. Det fremhæves i foranstaltningerne, at det er vigtigt, at samarbejdet mellem lederen af foranstaltningen

og chefen, som lederen refererer til – det kan være chefen for børne- og familieafdelingen, familiechefen eller chefen for skoleafdelingen – er karakteriseret ved gensidig respekt og tillid baseret på en løbende dialog. Selvbestemmelsen og metodefriheden skal imidlertid også gøre sig gældende for medarbejderne, som skal opleve, at de har indflydelse på det daglige arbejde, at de bliver lyttet til, oplever tillid og møder anerkendelse. Dette bidrager til, at de ligeledes oplever større ejerskab og herigennem også større arbejdsglæde.

SAMARBEJDE MED ANDRE

Et centralt opmærksomhedspunkt er samarbejdet med andre, da det i foranstaltningerne bliver fremhævet, at samarbejdet med relevante aktører er en vigtig forudsætning for, at det forebyggende arbejde kan lykkes. Relevante samarbejdspartnere fremgår på baggrund af vidensopsamlingen, nøgletalsanalysen og casestudierne især at være børnenes forældre og deres skole- og fritidstilbud. Herudover fremhæver flere foranstaltninger, at de har et tæt samarbejde med andre aktører, som er relevante, ikke kun i forhold til det enkelte barn, men også i forhold til familien som helhed. Der samarbejdes blandt andet med SSP, PPR, kriminalforsorgen, psykiatriske foranstaltninger, misbrugscentre og jobcentre.

Foranstaltningerne peger på, at det er vigtigt at etablere en fast struktur for samarbejdet. Det kan være i form af faste møder eller en løbende orientering. Eksempelvis er netværks- og statusmøder med til at sikre koordinering og fremdrift i de konkrete sager. Aktører med betydning for familien, eller som er inddraget i forhold til familiens sag, herunder kommunens sagsbehandler, diskuterer familiens resultater, udfordringer og mål på disse møder. Familierne bør dog være obligatoriske deltagere i sådanne møder.

De foreløbige resultater fra effektevalueringen viser, at en høj andel af børnene i alderen 10-13 år, som er tilknyttet de udvalgte foranstaltninger, bor med en enlig mor. Det er derfor vigtigt ved tilrettelæggelsen af det forebyggende arbejde at tænke på, hvorledes der samarbejdes med moderen – men også hvordan faderen eventuelt kan inddrages i det forebyggende arbejde.

Samarbejdet med skole og andre institutioner inden for almenområdet er centralt for, at børn i forebyggende foranstaltninger sikres en

tilknytning til 'det almene børneliv'. Dette fremstår også på baggrund af casestudierne, hvor foranstaltningerne pointerer, at samarbejdet mellem special- og almenområdet er essentielt.

Herudover belyser flere af foranstaltningerne i forhold til samarbejdet mellem sagsbehandlerne i kommunerne og behandlerne i foranstaltningerne, at det er vigtigt, at disse to faggrupper kender til og respekterer hinandens arbejdsområder. Det er desuden en god idé at have en fælles strategi omkring, hvordan der kommunikeres til forældrene, således at sagsbehandlere og behandlere støtter op om hinandens arbejde.

DOKUMENTATION OG RESULTATER

Foranstaltningerne dokumenterer deres arbejde i forhold til det enkelte barn gennem individuelle og løbende statusrapporter og slutrapporter ved behandlingens afslutning. Dette gælder dog ikke Lejligheden, der ikke må foretage dokumentation i forhold til det enkelte barn på grund af deres status som nærmiljøtilbud og ikke som foranstaltning. En enkelt foranstaltning laver en udviklingsplan for hvert barn i forbindelse med indskrivningen. Denne plan er styrende for arbejdet og evalueringen af resultaterne i forhold til flere udviklingsområder. Derudover fører kontaktpersonen en logbog med udgangspunkt i udvalgte delmål fra udviklingsplanen.

Foranstaltningerne udtrykker samstemmende et ønske om at kunne følge familiernes og børnenes udvikling over tid. Dette skal sikre 'en rød tråd' for de enkelte familier gennem systemet, så kommunens samlede arbejde med familiens liv herved fremstår som en helhed, hvilket gør det lettere at vurdere, om familien udvikler sig i en positiv retning. En enkelt kommune har ansat en statistiker til at lave oplysende statistik over kommunens forebyggende arbejde med henblik på at evaluere og justere kommunens arbejde.

Foranstaltningerne siger samstemmende, at de bedste resultater opnås, når der er god kontakt med forældrene gennem forløbet, enten via helhedstilgangen i arbejdet med familiens trivsel eller gennem et godt samarbejde med forældrene om ændring af adfærd. Børnene får udviklet deres kompetencer, og forældrene føler sig respekteret, også selvom der indimellem stilles store krav til deres deltagelse i samarbejdet.

BILAG

Bilagene indeholder de eksempler, der er brugt til at understøtte beskrivelserne af de forebyggende foranstaltninger i kapitel 3 til 6.

BILAG 1: HENVISNINGSSKEMA, ÅDALEN I THISTED
KOMMUNE

**Henvissingskema for Børne-, familie- og kulturfor-
valtningen**
Thisted Kommune, Asylgade 30, 7700 Thisted

Visitationsskema til Ådalen – Sydthy Børnehus	
Henviser: _____	
Henvisningsdato: _____	
Telefonnr: _____	
Sagsbehandler: _____	
Sundhedsplejen: _____	
PPR: _____	
Egen læge: _____	
Børnepsyk: _____	
Sygehus: _____	
Studievejleder: _____	
UU vejleder: _____	
Det/de henviste barn/børn:	Journal nr. :
Barnets navn:	Cpr. nr.
Barnets navn:	Cpr. nr.
Barnets navn:	Cpr. nr.
Barnets navn:	Cpr. nr.
Barnets navn:	Cpr. nr.
Barnets/børnenes opholdssted på henvendelsestidspunktet:	
Antal søskende:	
Barnets navn:	Cpr. nr.
Barnets navn:	Cpr. nr.
Barnets navn:	Cpr. nr.
Barnets navn:	Cpr. nr.
Barnets navn:	Cpr. nr.
Moderens navn:	Cpr. nr.:

Erhverv/forsørgelsesgrundlag: Civilstand: Adresse: Telefonnr.:					
Faderens navn: Erhverv/forsørgelsesgrundlag: Civilstand: Adresse: Telefonnr.:					Cpr. nr.:
Samlevers navn: Erhverv/forsørgelsesgrundlag: Civilstand: Telefonnr.:					Cpr. nr.
Er der udarbejdet § 50 undersøgelse					Ja Nej Bedes vedlagt:
Andre medlemmer af husstanden:					
Navn:				Alder:	
Forældremyndighed:	Fælles:	Mor:	Far:	Andre:	
Er forældremyndighedsindehaveren orienteret om henvisningen?				Ja: Nej:	
<hr/> Underskrift (forældremyndighedsindehaver) Underskrift (forældremyndighedsindehaver)					
<hr/> Underskrift (barn over 15 år) Underskrift (barn over 15 år)					
1. Kort beskrivelse af de væsentligste, aktuelle problemstillinger samt					

<p>evt. konkrete årsager til at sagen tages op nu:</p>
<p>2. Anamnese: Barn/børn + familie: Hvis der er udarbejdet en § 50 undersøgelse, skal ikke beskrives.</p>
<p>3. Oplysninger om barnet/børnene: Beskrivelse af barnet/børnene: Udvikling (følelsesmæssigt, socialt) ressourcer, vanskeligheder</p>
<p>4. Oplysninger om familie: Sammensætning, ressourcer, vanskeligheder</p>
<p>5. Skolegang, daginstitutioner: Fagligt socialt</p>
<p>6. hvilke instanser/personer er/har været inddraget i sagen og hvilken effekt har det haft?</p>
<p>7. Henvisers konklusion: (evt. § 50 undersøgelse):</p>
<p>8. Hvad ønskes af behandlersektionen?</p>
<p>9. Formål med indsatsen (konkret):</p>
<p>10. Opfølgning   Hvor ofte: Hvem deltager: Forventet tidsperspektiv i sagen:</p>
<p>Visitation godkendt: Torben Gregersen, Leder Ådalen Sydthy Børnehus</p>

BILAG 2: FAMILIEKONSULENTRAPPORT, ÅDALEN I THISTED KOMMUNE

Familiekonsulentrapport vedr. navn og cpr.

(Pindene under hvert punkt er bare eksempler på hvad punkterne kan indeholde)

Rapporten er udarbejdet af familiekonsulent navn....., Familieafdelingen Thisted Kommune, og er gældende for perioden .....

(hvis der er flere rapporter på samme person/familie, skrives at rapporten skal ses som en forlængelse af den eller de foregående rapporter, overskriften nummereres)

Familien

- hvem bor i hjemmet – voksne, børn, cpr. på personerne
- forældremyndighed
- evt. samvær med andre forældre

Baggrunden for støtten

- kort anamnese
- sagsbehandlers begrundelse for henvisningen

Formålet med støtten

Her kopieres hovedformål og delmål ind fra samarbejdsaftalen.

Beskrivelse af perioden

- hvor hyppige besøg
- evt. hvor mange afbud, eller udeblivelser uden afbud
- hvor mange afbud der har været fra mig
- hvordan samarbejdet har været
- relevante beskrivelser/observationer i forhold til målene

- evt. person beskrivelse
- beskrivelse af hjemmet

Evaluering i forhold til målene

- hvordan er der arbejdet med de enkelte mål, og hvor langt er man kommet i forhold til målet

Vurdering og konklusion

- Kort opsamling i forhold til målene, er de nået, hvad skal der arbejdes videre med, er der andet der er mere relevant, er der kommet nye ting til.
- Status over egen indsats, er det den rette, skal den forsættes og da i hvilket omfang

Familiens egen vurdering og kommentarer til rapporten

- Så familien kan få deres egen stemme med i rapporten, om ikke andet så i forhold til om de er enige eller uenig i det skrevne.

Dato

Familiekonsulent

Familien

BILAG 3: SAMARBEJDSAFTALE FOR FAMILIEKONSULENT-ARBEJDE, ÅDALEN I THISTED KOMMUNE

Efter henvisning fra sagsbehandler NAVN igangsættes der et samarbejde med familiekonsulent NAVN.

I lov om Social Service § 153 stk. 3 står der, at: "Personer, der udøver offentlig tjeneste, skal underrette kommunen, hvis de under udøvelse af tjenesten eller hvervet får kendskab til forhold, der giver formodning om, at et barn eller en ung under 18 år har behov for særlig støtte". Dette gælder også for familiekonsulenter i Thisted Kommune. Der gøres opmærksom på, at familien altid vil være informeret som de første, såfremt det vurderes nødvendigt at underrette om forhold omkring barnet.

Barnet/den unge:

Navn: Cpr. nr.:
Adresse:
Tlf.nr.:

Forældre:

Mor:

Navn: Cpr. nr.:
Adresse:
Tlf.nr.:

Far:

Navn: Cpr. nr.:
Adresse:
Tlf.nr.:

Børn/Søskende:

Navn: Adresse: Cpr. nr.:

Hovedformål med samarbejdet:

-
-

Delmål:

-
-
-
-
-

Samarbejdets varighed og omfang:

Begynder:

Antal besøg i hjem-
met:

Relevante samarbejdspartnere:

-
-
-
-
-

Opfølgning:

Den DATO, hvor sagsbehandleren indkalder til mødet.

Rapportering:

Statusrapport med udgangspunkt i samarbejdets mål og delmål skal foreligge inden opfølgningsmødet. Rapporten gennemgås først med familien og foreligges derpå sagsbehandleren.

Opgaven og samarbejdsaftalen er gennemgået og accepteret af:

Dato:

Sagsbehandler:

Familien:

Familiekonsulent:

BILAG 4: VEJLEDNINGSKONTRAKT, GODTHÅBSKOLEN I
AALBORG KOMMUNE

GRUNDKONTRAKT	
1. Hvad har du brug for hjælp til i samspillet med dit barn?	
2. Hvad kan vi tilbyde? eksempelvis: - vejledning ud fra dine beskrivelser af eksempler på samspil (logbog). - vejledning på baggrund af iagttagelse/ videooptagelse af samspil.	
3. Hvad er dine forventninger til os?	
4. Hvad er vore forventninger til dig?	
RAMMEKONTRAKT	
1. Mødedatoer, tidsrum, mødested, pauser.	
2. Omfang af tavshedspligt.	
3. Hvordan håndteres uenighed?	
4. <u>Konkrete og specifikke</u> mål for vejledningen.	

5. Metode	
6. Vejledningens varighed	
7. Evaluering	
PROCESKONTRAKT	
1. Ved starten af hver vejlednings-session:	<i>- gives der et kort resume af sidste vejlednings-session, og der spørges til, om der er noget, som især har anvendt og/eller er tænkt på fra sidst.</i>
2. Løbende under hver vejlednings-session:	<i>- spørges der til og søges præciseret, om vejledte oplever at få vejledning i forhold til det, som er aftalt.</i>
3. Ved afslutningen af hver vejlednings-session	<i>- gives der en opsummering af den givne vejledning, arbejdspunkter og opgaver til næste vejledningssession aftales, og der spørges til, hvordan vejledningen har været at deltage i.</i>

Vejlede:

Vejleder:

_____

Dato og underskrift

_____

Dato og underskrift

BILAG 5: UDVIKLINGSPLAN OG PROCEDURER TIL TVÆRFAGLIGT BEHANDLINGSMØDE, GODTHÅBSKOLEN I AALBORG KOMMUNE

Udviklingsplan og procedure til tværfagligt behandlingsmøde	
Procedureplan	Disp. til forbr. og udviklingsplan
<p>1. Rollefordeling: Hvem er ordstyrer? Hvem er referent?</p> <p>2. Evt. prioritering: Er der særlige områder, der skal vægtes (kun den eller de, der bringer sagen frem)</p>	<p>Kontaktpersoner, der har sagen Skal andre involveres i fremfølgelsen? Er der særlige problematikker? Hvad er det, der evt. ønskes prioriteret?</p>
Udviklingsplan	
	Hvem handler det om? Barn, forældre, søskende
Identifikation af behov (vanskeligheder), kompetencer og potentialer	
<p>3. Sagsfremleggelsen: Så hel, kort og præcis som muligt (jf. vægtingen)</p> <p>4. Spørgsmålserunden: De øvrige mødedeltagere stiller opklarende spørgsmål, - både om behov, kompetencer og potentialer. (ingen historier, gode råd, vurderinger eller løsninger her)</p>	<p>Indenfor fig. 4 områder: Personlige område: Fysiske / motoriske / sundhedsmæssige / følelsesmæssige udvikling Sociale område: Sociale og adfærdsmæssige udvikling Faglige område: Kognitive og indlæringsmæssige udvikling Netværk: Forældre, søskende, familie Kammeraterne i skole, DUS og fritid Lærere, pædagoger, kontaktpersoner Aftastnings- og plejefamilier Andre professionelle</p>
Analyse og tolkning af behov, kompetencer og potentialer	
<p>5. Analyserunden: Mødedeltagerne søger at finde forklaringer, afslukke sammenhænge, relationer eller mønstre hvort barnet har vanskeligt ved at få sine behov tilgodeset</p>	<p>A. Hvad er det, - hvad handler det om? (Beskrivelse, identificering af behov, kompetencer og potentialer)</p> <p>B. Hvordan hænger det sammen, - hvad kommer det af? (Årsagsrelationer, analyse og tolkning af behov, kompetencer, potentialer og ressourcer i netværket)</p>
<p>Indsamle information</p>	<p>Beskrivelse af behov, vanskeligheder, kompetencer og potentialer</p>
<p>Hypotesedannelse</p>	<p>Opstille hypoteser</p>
<p>Hypotesedannelse</p>	<p>Indenfor de 4 områder: Personlige område: Sociale område: Faglige område: Netværk:</p>

Sammenfatning: Vurdering af behov og ressourcer		
<p>6. Vurderingsrunden: Mødedeltagerne vurderer, med baggrund i beskrivelser og analyser, i hvilken udstrækning barnets behov kan opfyldes af de i netværket eksisterende ressourcer</p>	<p>Sammenholde behov og ressourcer</p> <p>B 1. Behov og ressourcer</p>	<p>Hvilke behov kan / kan ikke opfyldes</p> <p>Indenfor de 4 områder: Personlige område: Sociale område: Faglige område: Netværk:</p>
Opstille udviklingsmål, løsnings- og handlemuligheder		
<p>7. Målsætningsrunden: Mødedeltagerne kommer med forslag til handlemuligheder. Der opstilles handlingsforslag, - gerne med afsæt i kompetencer og potentialer.</p>	<p>Finde løsningsmål</p> <p>C. Hvad kan vi gøre ved det? (Handlemuligheder - Løsninger - Udviklingsmål)</p>	<p>Løsningsforslag</p> <p>Indenfor de 4 områder: Personlige område: Sociale område: Faglige område: Netværk:</p>
Opstille en handlingsplan		
<p>8. Aftalerunden: Mødedeltagerne kommer med forslag til hvordan behov og vanskeligheder kan afhjælpes, af hvem, hvornår osv. Den endelige udviklingsplan opstilles om, hvad der skal ske, hvem der gør det, hvordan og hvornår.</p>	<p>Finde ud af hvem</p> <p>D. Hvordan gør vi det helt konkret? (Handlinger - Praksis)</p>	<p>Planen for hvad der skal ske</p> <p>Indenfor de 4 områder: Personlige område: Sociale område: Faglige område: Netværk: (Hvem gør hvad, hvordan og hvornår?)</p>
Opfølgning og evaluering		
<p>9. Evt. Evaluering af mødet: Hvordan fungerede mødet? (Refleksioner over mødets styring og forløb) Hvad har vi lært til fremtidigt brug? (Generalisering vedr. sagen eller andre sager)</p>	<p>E. Evaluering Nåede vi det vi gerne ville, - virkede udviklingsplanen efter hensigten. - Ellers må der begyndes forfra, fra punkt A til D.</p>	<p>Evaluering af handlinger og mål</p> <p>Indenfor de 4 områder: Personlige område: Sociale område: Faglige område: Netværk:</p>

Stikord til udviklingsplan vedr. behov, vanskeligheder, kompetencer og potentialer indenfor de 4 områder:

NBI Stikordslisten* er på ingen måde fyldestgørende, men blot tænkt som inspiration til handleplansarbejdet.

*Stikordslisten er bearbejdet og hentet fra: Bolund, K., Christensen, K. og Knudsen, A. *Erkendingslister for uddannelsesår af børn og familier*, hæfte Budolfi Tryk, Aalborg, 1995

Fysiske / motoriske / sundhedsmæssige / følelsesmæssige udvikling

Personlige område:

Fysiske / sundhedsmæssige udvikling (motorik og neurologiske skader)

Grovmotorikken:

Så på et ben – hvinke
Løbe med gædreførehom
Kaste og gribe en mindre hold
Cykle og løbe på rulleskøjter

Fintmotorikken:

Klæde sig af og på
Tegne, klippe, skrive
Smøre en mad
Binde knuder

Andre stikord:
Erkendelse af ledsende, vækst
Erkendelse af højde
Kropsholdning
Bewagelsesmønstre
Sundhedstilstand, sygdom
Tics
Enuresis, enkoprese
Søvnmønstre
Kromosomafvigelser
Handicaps
Sansede felter, f.eks. syn og hørelse
Neurologiske skader
Hjernesklader

Følelsesmæssige udvikling (og Identitet)

Er barnet motiveret for at lære, er der glæde ved nye udfordringer, -
indtrængning, reagerer barnet på frustrationer, -krav, modgang og
skuffelse
Kan barnet klare mindre voksenkontakt, - høre sig selv i længere tid
Er barnet sart, usikkert
Kan barnet vise følelser, udvise en vis robusthed og tro på egne
evner
Har barnet selvtilid, dvs. dets tilid til at det kan løse de opgaver det
bliver stillet overfor dets tilid til at de voksne kan og vil hjælpe hvis
der alligevel opstår problemer

Andre stikord:

Ademæde
Mensopment ansvar og selvstændighed.
Selvopfattelse, selvtilid, selvagtelse.
Grundstemning, humør.
Tryk, utryk.
Angst, angstlighed, stress.
Glæde, vrede, sorg.
Depression, nedtrykthed, trist.
Initiativ, tilbagestrækken.
Mistillid, tvivl, skyld.
Fri, tvangspræget.
Temperament, - eks / introvert.
Rolig, urolig.
Hidsighed, raseri.

Sociale område: Adfærdsmæssige og sociale udvikling

Handle- og adfærdsmæssige udvikling (selvkontrol)

Kan barnet indordne sig under en struktur sat af voksne
 Kan barnet sidde stille
 Klare toiletbesøg
 Beskæftige sig selv
 Handle målrettet, -lyst og evne til at fuldføre en opgave
 Handle selvstændigt, - styre sine følelser og handlinger, så det kan fungere i en klasse med mange børn og få voksne

Andre stikord:

Rastløs, urolig, hyperaktiv,
 Voldsom, aggressiv, provokerende,
 Tapseri,
 Lyve
 Evne til selvkontrol
 Konstruktiv destruktiv,
 Impulsivitet, blottering,
 Målrettet, diffuss,
 Selsomt adfærd,
 Spisevaner.

Sociale udvikling (relationskompetence)

I hvilken udstrækning kan barnet lege med andre børn, deltage i planlagte fælles aktiviteter, underordne sig regler, indløve sig i andres motiver og hensigter, udvise tålmodighed og hensyn, få sine egne ideer frem, løse småkonflikter eller bede om hjælp når der er brug for det?

Kan barnet indgå og bevare venskaber? Eller kan barnet kun kortvarigt opretholde kontakt til andre?

Andre stikord:

Samspil i forhold til børn og voksne,
 Kontaktoevne, - dyb / overfladisk, kort-/langvarig, intensiv/lygtig,
 Kontaktoform, - ukertisk, klæber, naturlig, undviger, samarbejder, grænseafprøve, udfordrer, trodsig, stridbar,
 Indvlelseevne,
 Ægervne, - aldersvarende / større eller mindre børn, fantasifuld, vedholdende, opgivende, springende,
 Tolerance,
 Drollerier, mohning,
 Dominans, underkastelse,
 Kønsskuerende, alene "magtforhold",
 Voldelig, grusom.

Faglige område: Kognitive og indlæringsmæssige udvikling

Kognitive udvikling (sprog- og begrebsudvikling)

Hvordan er barnets basisviden, - almenviden, familiære og kulturelle forhold
 Hvordan er barnets sproglige færdigheder, - ordforråd og begrebsudvikling
 Kan barnet opfatte en kollektiv besked, forstå en flerledet instruktion (2-3 beskeder samtidig), koncentrere sig, overskue tidlige intervaller
 Hvordan er forståelsen omkring tal og mængder
 Hvordan er barnets hukommelse og evne til problemløsning
 Kan barnet distingvere, - skelne mellem størrelser, former, farver
 Kende modsætninger som op og ned, lang og kort, større end og mindre end, foran - bagved, ovenpå - nedenunder

Kan barnet komplekse og behandle lyd- og synsindtryk

Skelne mellem fantasi og virkelighed.

Fortælle sammenhængende om oplevelser?

Lytte og være opmærksom

Koncentrere sig om en opgave.

Være nysgerrig, - lyst til at udforske det ukendte og finde noget nyt

Hvordan er barnets kropsbævidethed

Indlæringsvne, - generelt, specifikt

Sensomotoriske færdigheder.

Faglige standpunkter!

Netværk:

Førældre, søskende, familie - Kammeraterne i skole, DUS og fritid - Lærere, pædagoger, kontaktpersoner - Aflastnings- og plejefamilier - Andre professionelle

Dette område handler i bred forstand om den kontekst, - de aktuelle relationer barnet indgår i, og hvordan de fremmer / hæmmer udviklingen af barnets vækstegenskaber, kompetencer og potentialer.

Hvordan er forældrenes opdragelses- og styringsstrategier? (Roler, normer, traditioner, kulturbaggrund, osv.)

Hvad sker der aktuelt i familien?

Hvordan er de pædagogiske strategier / sociale klima i skole / DUS / fritidsklub? (Observationer, statusbeskrivelser, undervisningsplaner, osv.)

Hvad laver barnet i fritiden, hvilke interesser? (Aktiviteter, sport, misbrug, kriminalitet osv.) Hvilke kammerater er barnet sammen med? (Rolle, status, subkultur osv.)

Er der nogle særligt betydningsfulde voksne i barnets netværk, - hvad gør / kan de?

I hvilken udstrækning kan netværket f.eks.:

- tilgode barnets fysiske, psykiske og sociale behov
- opfatte barnet realistisk
- have realistiske forventninger og stille alderssvarende krav til barnet
- tilsidesætte egne behov for barnets behov
- indleve sig i barnet
- håndtere konflikter og frustrationer
- skabe stabilitet og forudsigelighed

- Hvordan er kommunikationen og den følelsesmæssige stemning i forhold til barnet?

Osv. .... listen er uendelig!

LITTERATUR

- Antonovsky, A. (2000): *Helbredets mysterium*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Arnesen, A. & M.-A. Sørli (2010): "Forebyggende arbeid i skolen". I: E. Befring, I. Frønes & M.-A. Sørli (red.): *Sårbare unge. Nye perspektiver og tilnærminger*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Balvig, F., L. Holmberg & A.-S. Sørensen (2005): *Ringstedforsøget. Livsstil og forebygging i lokalsamfundet*. København: Jurist- og Økonomiforbundets Forlag.
- Baviskar, S. & K.M. Dahl (2009): *11-årige børns fritidsliv og trivsel*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:34.
- Berk, L.E. & A. Winsler (1995): *Scaffolding Children's Learning: Vygotsky and Early Childhood Education*. Washington DC: National Association for the Education of Young Children.
- Bø, I. (2000): *Barnet og de andre*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Danmarks Statistik (2010a): *Udsatte børn og unge 2007. Med temaafsnit om kriminalitet blandt 10-14-årige*. København: Danmarks Statistik.
- Danmarks Statistik (2010b): *Lille stigning i ledigheden*. Nyt fra Danmarks Statistik, 32.
- Danmarks Statistik (2010c): *Stigning i kommunernes driftsbudgetter*. Nyt fra Danmarks Statistik nr. 220.
- Danmarks Statistik (2010d): *Flere aktiverede kontanthjælpsmodtagere*. Nyt fra Danmarks Statistik nr. 302.

- Dencik, L. (1999): "Fremtidens børn – om postmodernisering og socialisering". I: L. Dencik & P.S. Jørgensen (1999) (red.): *Børn og familie i det postmoderne samfund*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Egelund, T., D. Andersen, A-D. Hestbæk, M. Lausten, L. Knudsen, R.F. Olsen & F. Gerstoft (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelse af årgang 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:23.
- Eide, G. & R. Rohde (2009): *Sammen så det hjælper. Metoder i samtaler med barn, ungdom og familier*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Goodman, R. (1997): "The Strengths and Difficulties Questionnaire: A Research Note". *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38, s. 581-586.
- Greenberg, M.T., C. Kuschè & S.F. Mihalic (1998): *Promoting Alternative Thinking Strategies (PATHS): Blueprints for Violence Prevention Series*. Boulder: University of Colorado.
- Hart, S. (2006): *Betydningen af samhørighed – om neuroaffektiv udviklingspsykologi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Herrera, C., J.B. Grossman, Kauh & J. McMaken (2011): "Mentoring in Schools: An Impact Study of Big Brothers Big Sisters School-Based Mentoring". *Child Development*, 82(1), s. 346-361.
- Hundeide, K. (2004): *Børns livsverden og sociokulturelle rammer*. København: Akademisk Forlag.
- Jørgensen, P.S., B.E. Holstein & P. Due (2001): *Sundhed på vippen. En undersøgelse af de store skolebørns sundhed, trivsel og velfærd*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kalff, D.M. (2004): *Sandplay: A Psychotherapeutic Approach to the Psyche*. Cloverdale: Temenos Press.
- Kofod, J. & D.M. Søndergaard (2009): *Mobning. Sociale processer på afveje*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Larsen, E. (2004): *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjonen som terapeut*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lausten, M., H. Hansen & A.A. Nielsen (2010): *Udsatte børnefamilier i Danmark*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:14.
- Lausten, M., A-K. Mølholt, H. Hansen & V.M. Jensen (2010a): *Introduktion til dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:02.

- Lausten, M., A-K. Mølholt, H. Hansen, L. Heiner Schmidt & M. Aaquist (2010b): *Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 10:22.
- Lausten, M., A-K. Mølholt, H. Hansen, L. Heiner Schmidt & M. Aaquist (2011): *Forebyggende foranstaltninger 5-9 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 11:03.
- Mattsson, C., A.-D. Hestbæk & A.R. Andersen (2008): *11-årige børns hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelse af årgang 1995*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, 08:16.
- McGill, D.E., S.F. Mihalic & J.K. Grotpetter (1998): *Big Brothers Big Sisters of America: Blueprints for Violence Prevention, Book Two*. Boulder: University of Colorado.
- Obel, C., S. Dalsgaard, H.P. Stax & N. Bilenberg (2003): ”Spørgeskema om barnets styrker og vanskeligheder (SDQ-DAN)”. *Ugeskrift for Læger*, 165(5), s. 462-465.
- Olweus, D. (2010): ”Verdien av å redusere og forebygge skolemobning”. I: E. Befring, I. Frønes & M.-A. Sørli (red.): *Sårbar unge. Nye perspektiver og tilnærminger*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Olweus, D. & S.P. Limber (2009): ”The Olweus Bullying Prevention Program: Implementation and Evaluation over Two Decades”. I: S.R. Jimerson, S.M. Swearer & D.L. Espelage (red.): *The Handbook of School Bullying: An International Perspective*. New York: Routledge.
- Olweus, D., S.P. Limber & S.F. Mihalic (1999): *Bullying Prevention Program: Blueprints for Violence Prevention, Book Nine*. Boulder: University of Colorado.
- Pedersen, M.U. & T. Kolind (2010): *Unge, rusmidler og sociale netværk*. Århus: Århus Universitetsforlag.
- Rasmussen, J. (2011): ”Twens?” I: L.P. Andersen (red.): *Twens – mellem medier og mærkevarer*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Roug, P. (2004): *Marte meo i praksis. Bedre samspil ved egen kraft*. København: Gyldendal Akademisk Forlag.
- Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling (2010): *EFQM Excellence Modellen 2010*. København: Statens Center for Kompetence- og Kvalitetsudvikling.

- Stern, D. (1995): *Barnets interpersonelle univers*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Sundell, K., T. Egelund, C. Andrée & C. Kaunitz (2007): *Barnvårdsutredningar. En kunskapsöversikt*. Stockholm: IMS og Gothia Förlag.
- Sundhedsstyrelsen (2004): *Fysisk aktivitet – Håndbog om forebyggelse og behandling*. København: Sundhedsstyrelsen, Center for Forebyggelse.
- Sundhedsstyrelsen (2010): *Undersøgelse af 11-15-åriges livsstil og sundhedsvaner 1997-2008*. København: Sundhedsstyrelsen.
- Ttofi, M.M. & D.P. Farrington (2011): "Effectiveness of School-Based Programs to Reduce Bullying: A Systematic and Meta-Analytic Review". *Journal of Experimental Criminology*, 7(1), s. 27-56.
- Urberg, K.A., S.M. Degirmencioglu & C. Pilgrim (1997): *Close Friend and Group Influence on Adolescent Cigarette Smoking and Alcohol Use*. USA: American Psychological Association Inc.
- Zøllner, L. & B. Jensen (2010): *Sårbarhed og (mis)trivsel blandt unge – i folkeskolens ældste klasser*. Odense: Center for Selvmordsforskning.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2010

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 10:01 Henriksen, A.C.: *Coaching af sygedagpengemodtagere. En pilotundersøgelse med eksperimentelt design.* 69 sider. ISBN: 978-87-7487-961-9. Kr. 70,00.
- 10:02 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H. & Jensen, V.M.: *Introduktion til dialogprojektet. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 1.* 97 sider. ISBN: 978-87-7487-962-6. Kr. 100,00.
- 10:03 Christensen, E.: *Grønlandske børn i Danmark.* 87 sider. ISBN: 978-87-7487-963-3. Kr. 90,00.
- 10:04 Henriksen, A.C.: *Veje til beskæftigelse. En kvalitativ undersøgelse af indsatser over for ikke-arbejdsmarkedsparate kontanthjælpsmodtagere.* 132 sider. ISBN: 978-87-7487-964-0. Kr. 130,00.
- 10:05 Gensby, U. & Thuesen, F.: *På vej mod job efter en arbejdsskade. En evaluering af arbejdsskadestyrelsens Fastholdelsescenter.* 128 sider. ISBN: 978-87-7487-965-7. Kr. 120,00.
- 10:06 Egelund, T., Jakobsen, T.B., Hammen, I., Olsson, M. & Høst, A.: *Sammenbrud i anbringelser af unge. Erfaringer, forklaringer og årsagerne bag.* 376 sider. ISBN: 978-87-7487-966-4. Kr. 375,00.

- 10:07 Bach H.B. & Henriksen A.C.: *Gravidens sygefravær*. 126 sider. ISBN: 978-87-7487-967-1. Kr. 130,00.
- 10:08 Bach H.B.: *Gravid og Fængselsbetjent*. 36 sider. ISBN: 978-87-7487-968-8. Netpublikation.
- 10:09 Madsen, M.B, Holt, H., Jonassen, A.B. & Schademan, H.K.: *Kvinder og mænd i den offentlige sektor. Karrieremønstre, lederønsker og ledermuligheder*. 274 sider. ISBN: 978-87-7487-969-5. Kr. 270,00.
- 10:10 Larsen, M.: *Lønforskelle mellem kvinder og mænd i 2007. Analyser for lønkommissionen*. 86 sider. ISBN: 978-87-7487-970-1. Kr. 90,00.
- 10:11 Thuesen, F.: *Ledelsen og motivation i den offentlige sektor. Et litteraturstudium*. 100 sider. ISBN: 978-87-7487-971-8. Kr. 100,00.
- 10:12 Deding, M. & Holt, H. (red.): *Hvorfor har vi lønforskelle mellem kvinder og mænd? En antologi om ligeløn i Danmark*. 246 sider. ISBN: 978-87-7487-972-5. Kr. 250,00.
- 10:13 Knudsen, L. & Nielsen, V.L.: *Effekten af kommunernes forebyggende foranstaltninger for unge. Forebyggende foranstaltninger i eget miljø sammenlignet med anbringelse uden for hjemmet*. 152 sider. ISBN: 978-87-7487-973-2. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 10:14 Lausten, M., Hansen, H. & Albæk Nielsen, A.: *Udsatte børnefamilier i Danmark*. 212 sider. ISBN: 978-87-7487-976-3. Netpublikation.
- 10:15 Christensen, G., Mikkelsen, M.F., Pedersen, K.B. & Amilon, A.: *Boligsociale indsatser og buslejestøtte. Kortlægning og programevaluering af Landsbyggefondens 2006-10-pulje*. 164 sider. ISBN: 978-87-7487-977-0. Vejledende pris 160,00 kr.
- 10:16 Bengtsson, S., Mateu, N.C. & Høst, A.: *Blinde børn – integration eller isolation? Blinde børns trivsel og vilkår i hjemmet, fritiden og skolen*. 136 sider. ISBN: 978-87-7487-978-7. Vejledende pris 140,00 kr.
- 10:17 Bengtsson, S., Mateu, N.C. & Høst, A.: *Blinde og stærkt svagsynede. Barrierer for samfundsdeltagelse*. 122 sider. ISBN: 978-87-7487-979-4. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 10:18 Ellerbæk, L.S. & Thuesen, F.: *Projekt arbejdsplads for højtuddannede. Følgeforskning for Region Midtjylland*. 99 sider. ISBN: 978-87-7487-980-0. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:19 Jakobsen, V. & Ellerbæk, L.S.: *Løn- og arbejdsforhold for kvinder og mænd i kokefaget*. 71 sider. ISBN: 978-87-7487-981-7. Netpublikation.

- 10:20 Ottosen, M.H., Andersen, D., Nielsen, L.P., Lausten, M. & Sta-
ge, S.: *Børn og unge i Danmark. Velfærd og Trivsel 2010*. 155 sider.
ISBN: 978-87-7487-982-4. Vejledende pris: 260,00 kr.
- 10:21 Kofod, J.E., Benwell, A.F., Kjær, A.A.: *Hjemvendte soldater. En
interviewundersøgelse*. 76 sider. ISBN: 978-87-7487-983-1. Net-
publikation.
- 10:22 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. &
Aaquist, M.: *Forebyggende foranstaltninger 0-4 år. Dialoggruppe – om fo-
rebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 2*. 184 sider. ISBN:
978-87-7487-984-8. Vejledende pris: 195,00 kr.
- 10:23 Christensen, E., Lindstrøm, M. & Mølholt, A.-K.: *Efterværn for
voldsudsatte kvinder. Krisecentrenes støtte og hjælp til kvinder, som flytter
fra centrene*. 95 sider. ISBN: 978-87-7487-985-5. Vejledende pris:
100,00 kr.
- 10:24 Jensen, V.M. & Nielsen, L.P.: *Væje til ungdomsuddannelse 1. Statisti-
ske analyser af folkeskolens betydning for unges påbegyndelse og gennem-
førelse af en ungdomsuddannelse*. 211 sider. ISBN: 978-87-7487-986-
2. Netpublikation.
- 10:25 Espersen, L.D.: *Bekymrende identiteter. Ph.d.-afhandling*. 260 sider.
ISBN: 978-87-7487-987-9. Vejledende pris: 100,00 kr.
- 10:26 Høgelund, J., Tørslev, M.K. & Weibel, K.: *Sygemeldte og førtidspen-
sionister med handicap. Jobcentermedarbejderes perspektiver på jobcentrenes
indsats*. 101 sider. ISBN: 978-87-7487-986-6. Vejledende pris:
100,00 kr.
- 10:27 Lyk-Jensen, S.V., Jacobsen, J. & Heidemann, J.: *Soldater – før,
under og efter udsendelse. Et litteraturstudie*. 92 sider. ISBN: 978-87-
7487-989-3. Netpublikation.
- 10:28 Thuesen, F., Holt, H., Jensen, S. & Brink Thomsen, L.: *Virksombeders sociale engagement*. 172 sider. ISBN: 978-87-7487-
990-9. Vejledende pris: 170,00 kr.
- 10:29 Jakobsen, V. & Liversage, A.: *Køn og etnicitet i uddannelsessystemet.
Litteraturstudier og registerdata*. 175 sider. ISBN: 978-87-7487-991-
6. Vejledende pris: 176,00 kr.
- 10:30 Christoffersen, M.N.: *Børnemishandling i hjemmet*. 120 sider. ISBN:
978-87-7487-992-3. Netpublikation.
- 10:31 Jakobsen, T.B., Hammen, I. & Steen, L.: *Efterværn – støtte til tidli-
gere anbragte unge*. 94 sider. ISBN: 978-87-7487-993-0. Vejledende
pris: 90,00 kr.

- 10:32 Korzen, S., Fisker, L. & Oldrup, H.: *Vold mod børn og unge i Danmark. En spørgeskemaundersøgelse blandt 8.-klasses-elever*. 127 sider. ISBN: 978-87-7487-994-7. Netpublikation.
- 10:33 Mateu, N.C.: *Hjælpe linjen for spilleafhængige. Kortlægning af telefonsamtaler i Danmark og Norge i perioden 2008-2009*. 50 sider. ISBN: 978-87-7487-995-4. Netpublikation.
- 10:34 Egelund, T., Jakobsen, T.B. & Steen, L.: *"Det er jo min familie!" Beretninger fra børn og unge i slægtspleje*. 126 sider. ISBN: 978-87-7487-996-1. Vejledende pris: 120,00 kr.
- 10:35 Christensen, E.: *Alkoholproblemer og partnervold*. 48 sider. ISBN: 978-87-7487-997-8. Vejledende pris: 50,00 kr.
- 11:01 Liversage, A., Jakobsen, V. & Rode Hansen, I.: *"Det var ikke nemt, men jeg klarede det!" Interviewundersøgelse med etniske minoritetskvinder om uddannelse*. 156 sider. ISBN: 978-87-7119-000-7. Vejledende pris: 150,00 kr.
- 11:02 Filges, T. & Holt, H.: *AC-arbejdskraft i den vestlige del af Region Midtjylland. Muligheder og barrierer*. 96 sider. ISBN: 978-87-7119-001-4. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:03 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Heiner Schmidt, L. & Aaquist, M.: *Forebyggende foranstaltninger 5-9 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 3*. 184 sider. ISBN: 978-87-7119-002-1. Vejledende pris: 180,00 kr.
- 11:04 Jacobsen, J. & Lindstrøm, M.: *Lokal integration af førtidspensionister*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-003-8. Vejledende pris: 110 kr.
- 11:05 Deding, M. (red.): *Forskning om tvang i misbrugsbehandling. En kortlægning foretaget af SFI Campbell*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-004-5. Netpublikation.
- 11:06 Oldrup, H., Lindstrøm, M. & Korzen, S.: *Vold mod førskolebørn. Praksis og barrierer for opsporing og underretning*. 110 sider. ISBN: 978-87-7119-005-2. Netpublikation.
- 11:07 Christensen, E.: *Væk fra Grønland. Udsatte grønlandere, der er flyttet til Danmark med deres børn*. 88 sider. ISBN: 978-87-7119-006-9. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:08 Thomsen, L.B. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2010*. 140 sider. ISBN: 978-87-7119-007-6. Vejledende pris: 140,00 kr.

- 11:09 Bengtsson, S., Hansen, H. & Røgeskov, M.: *Børn med en funktionsnedsættelse og deres familier. Den første kortlægning i Norden.* 108 sider. ISBN: 978-87-7119-008-3. Vejledende pris: 110,00 kr.
- 11:10 Vitus, K. & Kjær, A.A.: *PSP-samarbejdet. En kortlægning af PSP-Frederiksberg, Odense, Amager og Esbjerg.* 201 sider. ISBN: 978-87-7119-009-0. Netpublikation.
- 11:11 Graversen, B.K.: *Tættere på arbejdsmarkedet? Om effektmåling af beskæftigelsesindsatsen for ikke-arbejdsmarkedsparede ledige.* 78 sider. ISBN: 978-87-7119-010-6. e-ISBN: 978-87-7119-048-9. Vejledende pris: 70,00 kr.
- 11:12 Andersen, D., Thomsen, R., Langhede, A.P., Albæk Nielsen, A. & Toft Hansen, A.: *Skolernes samarbejde. Kortlægning af skolernes kontakt med kommunale forvaltninger og andre institutioner.* 249 sider. ISBN: 978-87-7119-011-3. Netpublikation.
- 11:14 Christoffersen, M.N. & Hammen, I.: *ADHD-indsatser. En forskningsoversigt.* 129 sider. ISBN: 978-87-7119-013-7. Vejledende pris: 130,00 kr.
- 11:15 Oldrup, H., Korzen, S., Lindstrøm, M. & Christoffersen, M.N.: *Vold mod børn og unge. Hovedrapport.* 95 sider. ISBN: 978-87-7119-014-4. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:16 Rostgaard, T., Bjerre, L., Sørensen, K. & Rasmussen, N.: *Omsorg og etnicitet. Nye veje til rekruttering og kvalitet i aldreplejen.* 207 sider. ISBN: 978-87-7119-015-1. Vejledende pris: 200,00 kr.
- 11:17 Bengtsson, S., Alim, W., Holmskov, H. & Lund, A.: *Sociale indsatser til mennesker med ADHD. En kortlægning.* 166 sider. ISBN: 978-87-7119-017-5. e-ISBN: 978-87-7119-040-3. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 11:18 Böcker Jakobsen, T., Langhede, A.P. & Sørensen, K.: *Lige muligheder – støtte til udsatte børn og unge. Evalueringsrapport 1: Beskrivelse af igangsatte forsøgsprojekter.* 87 sider. ISBN: 978-87-7119-016-8. Netpublikation.
- 11:19 Albæk, K. & Brink Thomsen, L.: *Er kvinde-fag lavtløns-fag? En analyse af sammenhængen mellem løn og andelen af kvinder i enkelte arbejdsfunktioner.* 97 sider. ISBN: 978-87-7119-018-2. Vejledende pris: 97,00 kr.
- 11:20 Knudsen, L. & Egelund, T.: *Effekter af slægtspleje. Slægtsanbragte børn og unges udvikling sammenlignet med plejebørn fra traditionelle pleje-*

- familier*. 161 sider. ISBN: 978-87-7119-019-9. Vejledende pris: 160,00 kr.
- 11:21 Kofod, J., Dyrvig, T.F., Markwardt, K., Lagoni, N., Bille, R., Termansen, T., Christiansen, L., Toldam, E.J. & Vilshammer, M.: *Prostitution i Danmark*. 395 sider. ISBN: 978-87-7119-020-5. Vejledende pris: 390,00 kr.
- 11:23 Amilon, A.: *Supplerende arbejdsmarkedspension. Hvorfor vælger eller fravælger førtidspensionister ordningen?* 92 sider. ISBN: 978-87-7119-023-6. e-ISBN: 978-87-7119-024-3. Vejledende pris: 90,00 kr.
- 11:25 Lyk-Jensen, S.V., Weatherall, C.D., Heidemann, J., Damgaard, M. & Glad, A.: *Soldater før og under udsendelse. En kortlægning*. 190 sider. e-ISBN: 978-87-7119-028-1. Netpublikation.
- 11:26 Ottosen, M.H. & Stage, S.: *Dom til fælles forældremyndighed. En evaluering af forældreansvarsloven*. 257 sider. ISBN: 978-87-7119-029-8. e-ISBN: 978-87-7119-030-4. Vejledende pris: 250,00 kr.
- 11:29 Lausten, M., Mølholt, A.-K., Hansen, H., Vammen, K.S., Schmidt, L.H. & Legendre, A.-C.: *Forebyggende foranstaltninger 10-13 år. Dialoggruppe – om forebyggelse som alternativ til anbringelse. Delrapport 4*. 184 sider. ISBN: 978-87-7119-036-6. e-ISBN: 978-87-7119-037-3. Vejledende pris: 180,00 kr.

FOREBYGGENDE FORANSTALTNINGER 10-13 ÅR

DIALOGGRUPPE – OM FOREBYGGELSE SOM ALTERNATIV TIL ANBRINGELSE

Dette er den fjerde delrapport i en rapportserie fra dialogprojektet om kommuners brug af forebyggende foranstaltninger. Denne rapport beskriver fire konkrete indsatser, der på forskellig vis arbejder forebyggende med udsatte 10-13-årige.

De fire indsatser varierer fra heldagsskoler over behandling af hele familien til fritidstilbud efter skole. På trods af den store variation vurderer alle, der er tilknyttet de forskellige indsatser, at deres vigtigste opgave er ikke at isolere børnene. Der fokuseres meget på børnenes positive sider og arbejdes målrettet på at give børnene større selvtillid og styrke deres sociale relationer og netværk.

Formålet med projektet er at tilvejebringe og systematisere viden om kommuners praksis, erfaringer og resultater i forhold til det forebyggende arbejde med udsatte børn og unge. Projektforløbet skal munde ud i et katalog over eksempler på god praksis, som skal formidles ud til landets kommuner, så de får bedre forudsætninger for at yde den relevante støtte og hjælp til udsatte børn og unge.

Projektet er af bestilt af Servicestyrelsen og gennemføres af SFI i samarbejde med COWI A/S.